



Projekt

„Utworzenie Polsko-Ukraińskiego Centrum Hodowli i Promocji Konia Huculskiego”

**„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”**



Odrzechowa, maj 2015 roku



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



Spis treści

1. Wprowadzenie.....	3
2. Metodyka opracowania.....	5
2.1. Opis metod badawczych.....	5
2.2. Sposób tworzenia strategii.....	6
3. Diagnoza - opis obszarów strategicznych.....	11
3.1. Geograficzne, przyrodnicze i kulturowe środowisko obszaru występowania koni huculskich po stronie polskiej i ukraińskiej.....	11
3.2. Stan hodowli koni huculskich po stronie polskiej i ukraińskiej.....	38
3.3. Współczesne trendy użytkowania koni huculskich.....	56
3.4. Współpraca polsko-ukraińska związana z hodowlą i użytkowaniem koni huculskich.....	67
4. Diagnoza – identyfikacja problemów i czynników rozwojowych.....	78
4.1. Zidentyfikowane problemy.....	78
4.2. Zidentyfikowane czynniki rozwojowe.....	79
5. Plan Strategii.....	86
5.1. Założenia Strategii.....	86
5.2. Wizja i misja.....	87
5.3. Cele strategiczne i operacyjne oraz zadania realizacyjne.....	88
5.4. Sposób wdrażania Strategii.....	93
5.5. Monitoring i ewaluacja Strategii.....	94
5.6. Wskaźniki celów operacyjnych strategii.....	96
6. Spis ilustracji.....	99
7. Załącznik nr 1. Źródła wykorzystane do opracowania Rozdziału 3. Diagnoza - opis obszarów strategicznych.....	102



„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



1. Wprowadzenie

Motto:

Dzielnego ktoś rumaka po dziedzińcu wodził,
A mops śmiał się, że z lichej kobyłki się zrodził.
„Rodu mego – rzekł rumak – nie mam za ohydę:
Nie pytam skąd przychodzę, ale dokąd idę”.

Franciszek Dzierżykraj Morawski

„Różnorodność biologiczna” to termin, którym posługujemy się, aby oddać całe bogactwo świata przyrody. Składają się na nie zwierzęta, rośliny, ich siedliska oraz geny. Ponieważ różnorodność biologiczna i środowisko fizyczne wzajemnie na siebie oddziałują, możliwe jest powstawanie ekosystemów, dzięki którym żywe organizmy – między innymi ludzie – mogą w ogóle żyć. Nie jesteśmy w stanie przetrwać w oderwaniu od przyrody, choć czasem nie zdajemy sobie z tego sprawy.

Na całym świecie różnorodności biologicznej grozi niebezpieczeństwo. Rośliny i zwierzęta wymierają, głównie z powodu działalności człowieka. A kiedy ta różnorodność zanika, nie da się jej uratować.

Ochrona różnorodności biologicznej oznacza systemowe działania podejmowane na rzecz trwałego zachowania wszystkich elementów różnorodności biologicznej w miejscach ich naturalnego występowania (ochrona *in situ*) oraz zagrożonych gatunków, podgatunków i odmian poza miejscami ich naturalnego występowania bądź powstania (ochrona *ex situ*).

Słowo "ochrona" oznacza szerokie spektrum działalności, polegającej nie tylko na wykonywaniu zadań związanych z bezpośrednią ochroną *in situ* i *ex situ*, ale także m.in. na:

- tworzeniu warunków do realizacji ochrony różnorodności biologicznej poprzez działania sprzyjające zachowaniu dobrego stanu środowiska przyrodniczego, a podejmowane przez wszystkie resorty i podmioty mające bezpośredni bądź pośredni wpływ na różnorodność biologiczną,
- prowadzeniu szeroko zakrojonej działalności edukacyjnej w zakresie upowszechniania problematyki ukazującej zagrożenia różnorodności biologicznej i metod jej ochrony oraz kształtowania odpowiedniego stosunku do przyrody.¹

Projekt „**Utworzenie Polsko-Ukraińskiego Centrum Hodowli i Promocji Konia Huculskiego**” realizowany w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013 przez partnerów z Polski i Ukrainy, poprzez realizowane zadania wpisuje się jednoznacznie w idee i logikę ochrony różnorodności biologicznej. Cele tego projektu to:

- restytucja koni rasy huculskiej – poprzez wspólne badanie najkorzystniejszych sposobów utrzymywania koni oraz możliwości ich wykorzystywania w obecnych warunkach cywilizacyjnych;
- rozpropagowany chów i hodowla koni rasy huculskiej jako wspólny element kulturowy narodów Karpat Wschodnich z przeznaczeniem do celów rekreacyjnych,

¹ Roman Andrzejewski - RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA. Dlaczego chronić?



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



turystycznych i hipoterapii oraz wypromowane walory turystyczne i rekreacyjne obszaru.

Aktualnie, gdy projekt ten jest już na ukończeniu, z pewnością można stwierdzić, że osiągnął on zaplanowane rezultaty i cele. Zdaniem jego realizatorów oraz uczestników różnych działań projektowych – m.in. szkoleń, festiwali, korzystających ze strony internetowej – należy po zakończeniu projektu kontynuować stałą współpracę partnerów polskich i ukraińskich, tak interesująco nawiązana i przynosząca już wymierne rezultaty. Narzędziem tej współpracy będzie „Strategia restytucji konia huculskiego w jego naturalnym środowisku”.

Do jej opracowania zostały zaproszone osoby z Polski i Ukrainy, dla których zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego przygranicznych obszarów Polski i Ukrainy, a szczególnie koni tej rasy, nierzadko jest celem życia.

Praca nad strategią była realizowana przez zespół projektowy złożony z konsultantów i ekspertów polskich i ukraińskich. Organizacyjnie wyodrębnione zostały następujące zespoły:

- **konsultantów**, których zadaniem było przygotowanie koncepcji prac, kierowanie pracami, prowadzenie zogniskowanych wywiadów grupowych, indywidualnych wywiadów pogłębionych i warsztatów strategicznych, spotkania konsultacyjnego oraz redagowanie zapisów dokumentu strategii,
- **ekspertów opracowujących strategię (ZEOS)**, których zadaniem była merytoryczna praca nad strategią na etapach diagnozy i programowania strategii. Zespół liczył 8 osób,
- **konsultacyjny (ZK)**, którego zadaniem była analiza i konsultacja wypracowanej strategii, zgłaszanie uwag i wniosków, które wykorzystane zostały w przygotowaniu ostatecznej wersji dokumentu. Zespół ten liczył 27 osób.

Podczas cyklu indywidualnych wywiadów pogłębionych, zogniskowanego wywiadu pogłębionego oraz pięciu warsztatów diagnostyczno-projektowych w Rudawce Rymanowskiej, poprzez konsultacje drogą internetową, powstała strategia, która dla środowisk związanych z chowem i hodowlą koni huculskich będzie swoistym drogowskazem „skąd przyszliśmy i dokąd idziemy”.

Podpisy



„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



2. Metodyka opracowania

2.1. Opis metod badawczych

W procesie tworzenia strategii na etapie diagnozy zostały wykorzystane następujące metody badań:

- Desk research (DR) – analiza źródeł wtórnych,
- Indywidualne wywiady pogłębione (IDI),
- Zogniskowane wywiady grupowe (FGI).

1) Desk research - analiza źródeł wtórnych

Analiza źródeł wtórnych (ang. Desk research – badania gabinetowe) – to metoda badań społecznych, ekonomicznych oraz dotyczących środowiska przyrodniczego, która zakłada szczegółową analizę istniejących już i dostępnych danych. Realizacja badania typu *desk research* nie jest zatem związana z pozyskiwaniem nowych informacji, a jedynie scaleniem, przetworzeniem i analizą danych rozproszonych dotychczas w różnych źródłach.

W ramach badań *desk research* została również przeprowadzona analiza w następującym zakresie:

- środowisko (geograficzne, przyrodnicze i kulturowe) występowania koni huculskich po stronie polskiej i ukraińskiej,
- stan i sposób prowadzenia hodowli koni huculskich,
- ocena cech użytkowych koni huculskich,
- współczesne trendy użytkowania koni huculskich,
- współpraca hodowców i użytkowników koni huculskich z Polski i Ukrainy.

W oparciu o przeprowadzone badania *desk research* przez ekspertów została przeprowadzona analiza SWOT (skrót SWOT: Strengths – mocne strony, Weaknesses – słabe strony, Opportunities – szanse, Threats – zagrożenia). Metoda ta stanowi rodzaj analizy materiału badawczego porządkującego go w cztery wskazane wyżej kategorie.

Również w ramach badań *desk research* eksperci dokonali analizy interesariuszy i analizy problemów.

2) Badania jakościowe - indywidualne wywiady pogłębione (IDI)

Metodą jakościową zastosowaną w badaniu były indywidualne wywiady pogłębione.

Indywidualne Wywiady Pogłębione (IDI) - (z ang. Individual in-Depth Interviews) stanowią jedną z najbardziej popularnych metod badań jakościowych, polegającą na szczegółowej, wnikliwej rozmowie z respondentem, której celem jest dotarcie do precyzyjnych informacji oraz poszerzenie wiedzy związanej z tematem badania. W trakcie wywiadu indywidualnego podejmowane były pytania badawcze o charakterze eksploracyjnym, próby wyjaśniania/ zrozumienia zjawisk, motywacji, postaw i zachowań.

Dane uzyskane dzięki IDI wykorzystane zostały do zidentyfikowania problemów i czynników rozwojowych w poszczególnych obszarach badawczych.

Pogłębione wywiady indywidualne były źródłem istotnych informacji i opinii, a także pozwoliły na poznanie zdania osób kluczowych dla większości obszarów problemowych objętych zakresem badania. Stanowiły również cenny materiał badawczy do pracy nad rekomendowanymi celami i zadaniami strategii.



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



3) Badania jakościowe - zogniskowany wywiad grupowy (FGI)

FGI - (ang. Focus Group Interview) stanowi jedną z najpopularniejszych metod badań jakościowych, polegającą na wspólnej dyskusji grupy respondentów/uczestników wywiadu, na zadany z góry temat/grupę tematów. W trakcie wywiadu grupowego podejmowane były pytania badawcze o charakterze eksplanacyjnym (wyjaśnianie i zrozumienie zjawisk, motywacji, postaw, zachowań bez intencji wyrażania badanej rzeczywistości w sposób liczbowy, ale jedynie opisowy i interpretacyjny).

Zrealizowany zogniskowany wywiad grupowy pozwolił na bezpośrednie skonfrontowanie opinii i poglądów ekspertów zarówno w zakresie oceny stanu istniejącego, jak i wskazania kluczowych strategicznych kierunków działań związanych z restytucją konia huculskiego. W tym przypadku istotna była wymiana opinii i interakcja w ramach grupy.

2.2. Sposób tworzenia strategii

Tworzenie strategii jest zadaniem bardzo złożonym merytorycznie i organizacyjnie. W przypadku strategii tworzonej przez wielu partnerów zadanie to jest szczególnie trudne i odpowiedzialne. Dlatego też przed rozpoczęciem prac przyjęte zostały określone rozwiązania metodyczne i organizacyjne, których główne punkty prezentowane są poniżej.

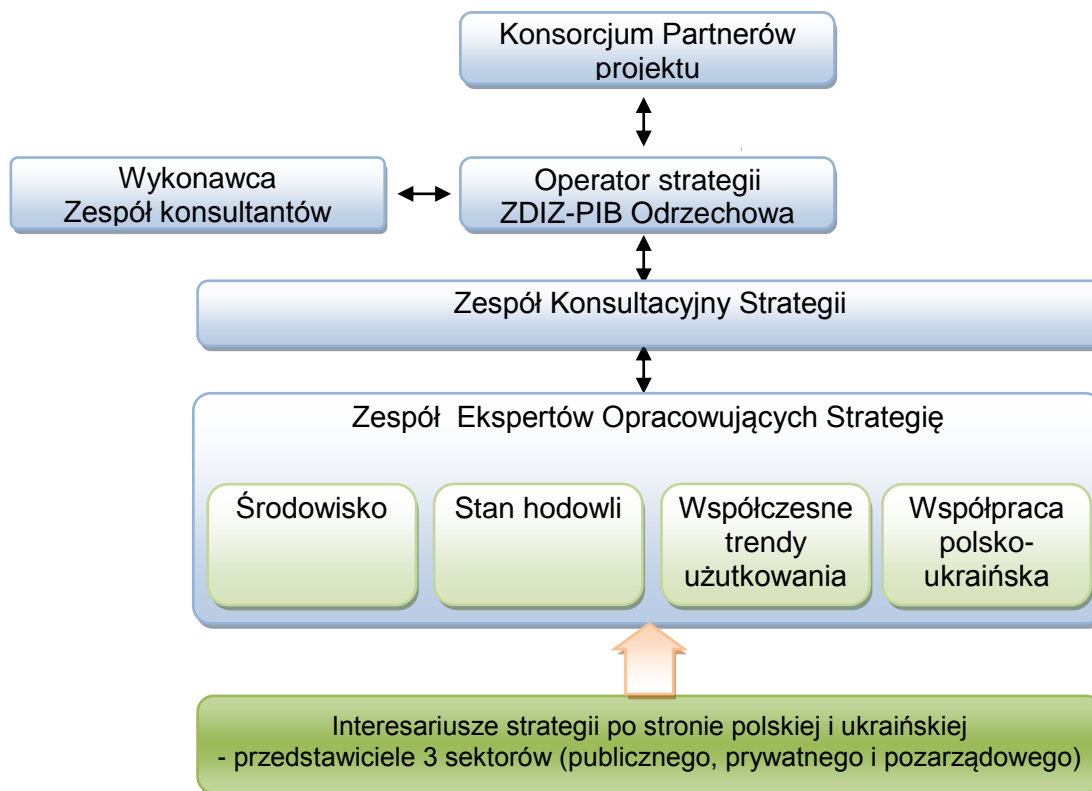
Strategia tworzona była na wiedzy przedstawicieli partnerów strategii, którzy pełnili rolę ekspertów wewnętrznych przy wsparciu ekspertów zewnętrznych.

Przyjęto następujące założenia metodyczne i organizacyjne:

- 1) Strategia powstanie i będzie weryfikowana poprzez konsultowanie i uzgadnianie w procesie pracy, w którym udział wezmą główni interesariusze.
- 2) Zostaną uwzględnione zasady zrównoważonego rozwoju (obejmujące równowagę sfer społecznej, gospodarczej i środowiskowej).
- 3) Strategia będzie dokumentem pragmatycznym (będzie określała konkretne zadania dla realizacji celów).
- 4) Strategia będzie dokumentem dynamicznym (będzie okresowo uaktualniana).
- 5) Dokument będzie zawierał również opis sposobów wdrażania strategii.
- 6) Organizacja pracy nad strategią zgodnie ze schematem poniżej:



„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



• **Praca nad Strategią była realizowana przez:**

- **Zespół konsultantów** – Jacek Dębczyński, Natalia Juśkiw:
 - **zadanie:** przygotowanie koncepcji prac, kierowanie pracami, prowadzenie warsztatów i spotkania konsultacyjnego, redagowanie zapisów do Strategii.
- **Zespół Ekspertów Opracowujących Strategię (ZEOS):**
 - **zadanie:** merytoryczna praca nad Strategią,
 - **skład ZEOS:**

Lp.	Imię i nazwisko	Instytucja
1.	Paulina Peckiel	Polski Związek Hodowców Koni Warszawa
2.	Marek Gibała	Okręgowy Związek Hodowców Koni Rzeszów
3.	Władysław Brejta	Zakład Doświadczalny Instytutu Zootechniki Państwowego Instytut Badawczy Odrzechowa
4.	Zenon Podstawski	Uniwersytet Rolniczy w Krakowie
5.	Myroslav Holovach	NVA „Plemkonecentr”
6.	Yurii Stefurak	Narodowy Przyrodniczy Park „Huculszczyzna” w Kosowie
7.	Myroslava Golovach	NVA „Plemkonecentr”
8.	Władysław Mróz	Polski Związek Hodowców Konia Huculskiego Tarnów

– **Zespół Konsultacyjny (ZK):**

- **zadanie:** analiza i konsultacja wypracowanej Strategii, uwagi i wnioski.
- **skład ZK:**



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



Lp.	Imię i nazwisko	Instytucja
1.	Iwona Tomczyk-Wrona	Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy Kraków
2.	Teresa Pracuch	Małopolski Związek Hodowców Koni Kraków
3.	Maria Brejta	Zakład Doświadczalny Instytutu Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy Odrzechowa
4.	Barbara Jaklińska	Kombinat Rolny Kietrz sp. z o.o. Stadnina Koni Huculskich „Gładyszów”
5.	Agnieszka Jackowska	Bieszczadzki Park Narodowy
6.	Andrzej Goraus	Polski Związek Hodowców Konia Huculskiego Tarnów
7.	Mieczysław Janczyk	Polski Związek Hodowców Konia Huculskiego Tarnów
8.	Iwona Wojak – Ćwik	Polski Związek Hodowców Konia Huculskiego Tarnów
9.	Myroslav Holovach	NVA „Plemkonecentr”
10.	Yurii Stefurak	Narodowy Park Przyrodniczy „Huculszczyzna” w Kosowie
11.	Myroslava Golovach	NVA „Plemkonecentr”
12.	Kateryna Kotyk	Farmerskie Gospodarstwo „Rozhirche”
13.	Yaroslav Zelenchuk	Narodowy Park Przyrodniczy „Werhowynski”
14.	Nelli Kudriawska	Ministerstwo Rolnictwa – Oddział Hodowli
15.	Iryna Tkachova	Instytut Hodowli Zwierząt Charków
16.	Ivan Hluszak	Narodowy Uniwersytet Zasobów Biologicznych i ich użytkowania
17.	Nechaj Mychailo	Narodowy Park Przyrodniczy „Werhowynski”
18.	Volodymyr Rozsoha	Instytut Hodowli Zwierząt, Narodowej Akademii Nauk Rolniczych Ukrainy, Laboratorium kontroli genetycznej
19.	Juriy Tymofejuk	Tłumacz

– **Koordynacja prac:** Tomasz Bartnicki - Zakład Doświadczalny Instytutu Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy Odrzechowa; Paweł Mentelski - Okręgowy Związek Hodowców Koni Rzeszów.

7) Projektowanie strategii jest procesem wielokrotnego formułowania i doskonalenia sposobów i zadań związanych z osiągnięciem celów. Wymaga to współdziałania podmiotów zarówno po stronie polskiej, jak i ukraińskiej i dzięki temu osiągnięcia wspólnych celów. Przyjęto następującą ogólną strukturę części programowej strategii:



„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



8) Przyjęte definicje:

Analiza SWOT (ang. S-Strengths, W-Weaknesses, O-Opportunities, T-Threats) - nazywana analizą czynników rozwojowych, to jedna z najpopularniejszych technik analitycznych, służących do porządkowania informacji. Analiza ta polega na podziale posiadanych informacji o danym zagadnieniu na cztery grupy, nazywane kategoriami czynników rozwojowych. Są to: mocne strony i słabe strony podmiotu Strategii oraz szanse i zagrożenia w otoczeniu.

Cel to stan, który chcemy osiągnąć w przyszłości.

Cele strategiczne – określają rezultaty o zasadniczym znaczeniu w długiej perspektywie oraz kierunkują działania na rzeczy właściwe dla koncepcji rozwoju hodowli i użytkowania koni huculskich w Polsce i na Ukrainie. Cele strategiczne związane są z decyzjami dotyczącymi utrzymania lub zmiany wykorzystania zasobów.

Cele operacyjne – przypisane są do poszczególnych celów strategicznych. Osiąga się je za pomocą zadań realizacyjnych. Wyznaczają one działania właściwe dla koncepcji rozwoju obszaru w zakresie objętym strategią.

Misja wyraża najwyższego poziomu cel strategii, dostosowany do specyfiki obszaru, ujęty bardzo syntetycznie i stanowi podstawę do wyznaczania i weryfikacji pozostałych celów i zadań, ściśle podporządkowanych osiągnięciu misji. Odpowiada na pytanie: co chcemy osiągnąć restytuując konia huculskiego w jego naturalnym środowisku. Rolą misji jest określenie głównego pola działalności (funkcji) i jej specyfiki, a także koncentracja uwagi interesariuszy na istocie strategii i mobilizacja ich do działania.

Operacjonalizacja strategii – przełożenie ogólnie sformułowanych zadań realizacyjnych do celów operacyjnych na harmonogram szczegółowych działań ciągłych i jednorazowych, których listy umożliwią następnie przejście na poziom planowania operacyjnego. Na działania realizujące strategię składać się będą:



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



Problem - to nieakceptowana sytuacja odnosząca się do podmiotu strategii, uniemożliwiająca utrzymanie pożądanego stanu lub osiągnięcie zamierzonych celów/rezultatów. Problem, to także nieakceptowany skutek oddziaływania wewnętrznych lub zewnętrznych czynników rozwojowych.

Przedsięwzięcia (zwane często **projektami**) – jednorazowe, składające się z wielu zadań i wielu działań następujących po sobie lub równoległych, ale powiązanych ukierunkowaniem na osiągnięcie konkretnego efektu, wymagające często współdziałania różnych jednostek i podmiotów, czasem rozbudowanej struktury zarządzania i odpowiedniej procedury przygotowania.

Strategia Restytucji to scenariusz osiągania celów przyszłości, do których dąży Konsorcjum i jego Partnerzy, a dzięki któremu dokonuje się transformacji sytuacji obecnej na projektowaną.

Wizja – definicja stanu pożądanego, który zostanie osiągnięty dzięki wdrożeniu strategii.

Zadania realizacyjne – to wszystkie zadania oraz przedsięwzięcia, programy i projekty, które mogą być przypisane do realizacji Konsorcjum i pozostałym interesariuszom strategii.

Zadania szczegółowe – określają to, co będzie wykonywane przez interesariuszy wspólnie bądź indywidualnie.

- 9) Po przyjęciu strategii niezbędne będzie przeprowadzenie prac planistycznych, określenie harmonogramu oraz dokonanie szacunku potrzebnych środków i rozpatrzenie możliwości ich pozyskania.



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



3. Diagnoza - opis obszarów strategicznych

3.1. Geograficzne, przyrodnicze i kulturowe środowisko obszaru występowania koni huculskich po stronie polskiej i ukraińskiej

Środowisko geograficzne, przyrodnicze i kulturowe polskich Karpat

Środowisko geograficzne

Karpaty to łańcuch górski o długości około 1300 km. Zaczyna się nad Dunajem pod Bratysławą przy ujściu Morawy i biegnie łukiem wygiętym ku północy i wschodowi, a kończy się nad Dunajem w „Żelaznej Bramie”. Na zachodzie dzieli go od Sudetów Brama Morawska a na północy Karpaty graniczą z kotlinami podkarpackimi.

W granicach Polski leżą północne pasma Karpat Zachodnich i fragment Karpat Wschodnich (Bieszczady). Zajmują one łącznie ponad 6% powierzchni kraju.

Rysunek 1. Karpaty na mapie fizycznej Europy



Źródło: <http://www.eurogory.com/karpaty.php>

Podział administracyjny Karpat w Polsce

Rysunek 2. Podział administracyjny – województwa



Źródło: http://www.mapaswiata.pl/mapa_polski.php?op=województwa



„Strategia restytucji konia huculskiego w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



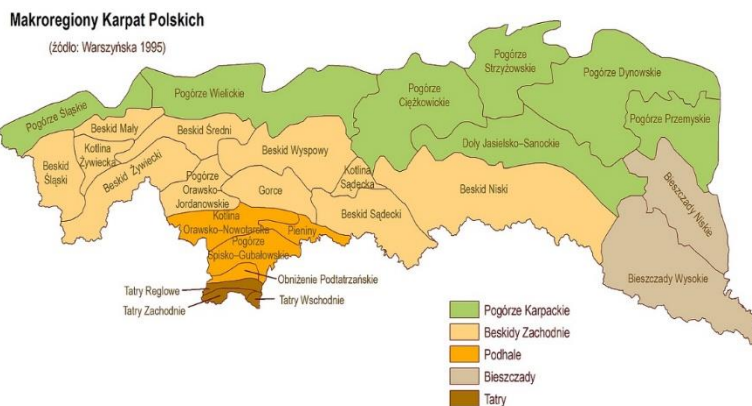
Rysunek 3. Podział administracyjny – powiaty



Źródło: http://ksng.gugik.gov.pl/pliki/mapa_administracyjna_polski_2015.png

Podział fizycznogeograficzny Karpat w Polsce

Rysunek 4. Makroregiony Karpat Polskich



Źródło: Internet http://www.iop.krakow.pl/karpaty/Regiony_fizycznogeograficzne_Karpat,14,wyswietl.html

Podział geograficzny polskich Karpat na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci był dokonywany przez wielu geografów, którzy stosowali odmienne kryteria. Obecne poglądy polskich geografów prezentuje podział ustalony przez J. Warszyńską (Rys. 4), który został opublikowany w książce pod redakcją Jadwigi Warszyńskiej pt. „Karpaty polskie – przyroda, człowiek i jego działalność”, wyd. Uniwersytet Jagielloński, Kraków 1995.

Podział funkcjonalny Karpat w Polsce

W Karpatach Polskich wydzielono obszar funkcjonalny „Zielone Karpaty”². W jego skład wchodzi 18 powiatów ziemskich i 4 powiaty grodzkie. Są to:

- w woj. podkarpackim powiaty: przemyski, grodzki m. Przemyśl, brzozowski, strzyżowski, jasielski, krośnieński, grodzki m. Krosno, sanocki, leski i bieszczadzki;
- w woj. małopolskim powiaty: gorlicki, nowosądecki, grodzki m. Nowy Sącz, limanowski, myślenicki, wadowicki, nowotarski, tatrzański, suski;
- w woj. śląskim powiaty: bielski, grodzki m. Bielsko Biała, żywiecki, cieszyński.

² Źródło: Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie http://www.wios.rzeszow.pl/pl/1,60,192/2/zielone_karpaty.html



„Strategia restytucji konia huculskiego w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



Szczyty (powyżej 1 300 m n.p.m.)³

W Polsce najwyższym szczytem w Karpatach Zachodnich są: Rysy w Tatrach, o wys. 2 499 m n.p.m., w polskiej części Karpat Wschodnich (Bieszczady) – Tarnica o wys. 1346 m n.p.m. Poza Tatrami tylko w dwóch grupach górskich szczyty przekraczają 1500 m n.p.m. Są to Pilsko (1557 m n.p.m.) i Babia Góra (1725 m n.p.m.).

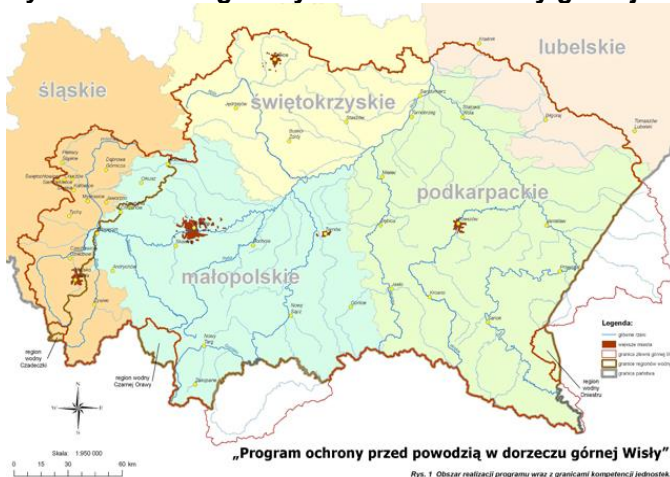
Rysunek 5. Szczyty w Polskich Karpatach (pow. 1 300 m n.p.m.)



Źródło: <http://www.europakarpac.pl>

Wody powierzchniowe

Rysunek 6. Sieć głównych rzek w dorzeczu górnej Wisły



Źródło: <http://gornawisla.muw.pl/index/charakterystyka-obszaru-gornej-wisly-.html>

Największe rzeki: Wisła, Soła, Skawa, Biała, Raba, Uswica, Dunajec z dopływami: Białka, Poprad, Kamienica Nawojowska, Wisłoka, Wisłok, San.

Duże zbiorniki wodne: Tresna, Porąbka, Dobczyce, Czorsztyn, Rożnów, Solina, Świnna Poręba.

Stan czystości wód powierzchniowych: na odcinkach górnych biegów rzeki posiadają I klasę czystości, w okolicach ujść i miast III i IV klasę czystości.

³ Źródło: <http://www.europakarpac.pl/index.php/pMenuId/6/pDocId/872/pCmd/1>



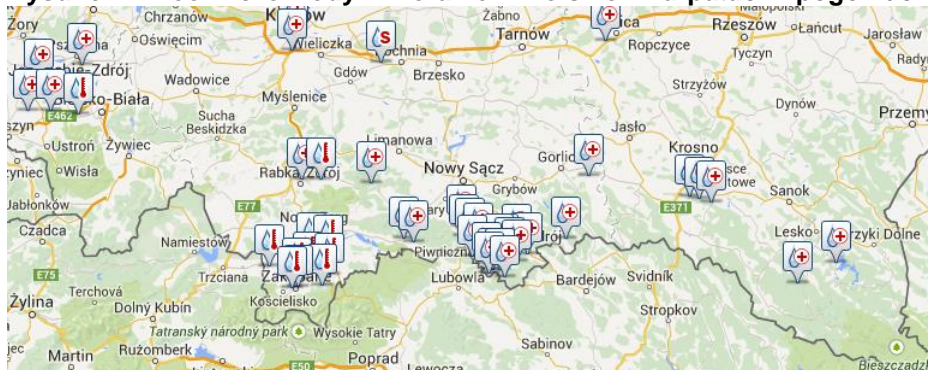
„Strategia restytucji konia huculskiego w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



Wody lecznicze mineralne i uzdrowiska, wody termalne

W Polskich Karpatach występują liczne źródła mineralnych wód leczniczych.

Rysunek 7. Lecznicze wody mineralne w Polskich Karpatach i pogórzach karpackich



Źródło: Państwowy Instytut Badawczy PIB <http://mineralne.pgi.gov.pl/wody-lecznicze.html>

Lecznicze wody mineralne wykorzystywane są w uzdrowiskach: Iwonicz-Zdrój, Krynica Zdrój, Piwniczna Zdrój, Polańczyk, Rabka Zdrój, Rymanów Zdrój, Szczawnica Zdrój, Ustroń, Wapienne, Wysowa Zdrój i Żegiestów Zdrój.

Wody termalne występują w całym pasie Karpat Zachodnich. Wykorzystywane są odwierty na Podhalu w miejscowościach Bukowina Tatrzańska, Białka Tatrzańska, Bańska Niżna oraz w Zakopanem (Antałówka).

Klimat

Specyficzną cechą klimatu górskiego jest obniżanie się ciśnienia powietrza w miarę wzrostu wysokości (8 mmHg na 100 m wzniesienia). Równoległe z obniżającym się w sposób regularny ciśnieniem atmosferycznym maleje proporcjonalnie ciśnienie cząsteczkowe tlenu. Niedobór tlenu w powietrzu, zwiększający się wraz z wysokością, stanowi specyficzną właściwość klimatu górskiego, a zarazem główne kryterium w ocenie jego bodźcowości i podstawę klasyfikacji klimatofizjologicznej.

W przystosowanej do naszych warunków geograficznych klasyfikacji wg A. Sabatowskiego wyodrębniamy trzy odmiany klimatu górskiego, a mianowicie: stosunkowo najmniej bodźcowy klimat podgórski (300-500 m n.p.m.) określony też jako śródgórski (zwłaszcza wtedy, gdy chodzi o warunki rozległych kotlin, położonych wśród masywów górskich) klimat górski (500-750 m n.p.m.), stanowiący bardziej bodźcową odmianę, nazywany też średniogórskim. Tereny wzniesione powyżej 750 m n.p.m. zaliczane są w naszych warunkach geograficznych już do typu klimatu wysoko-górskiego.

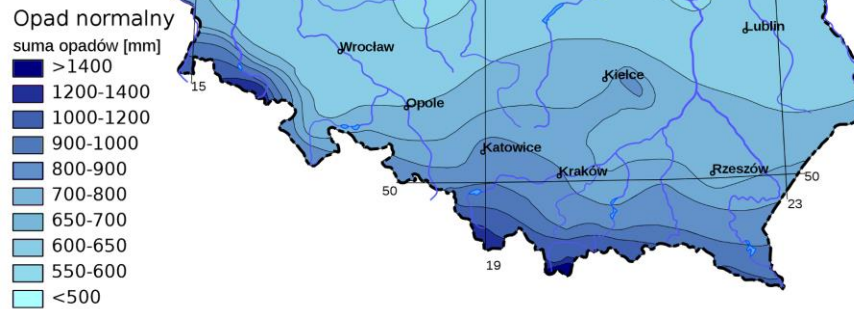


„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



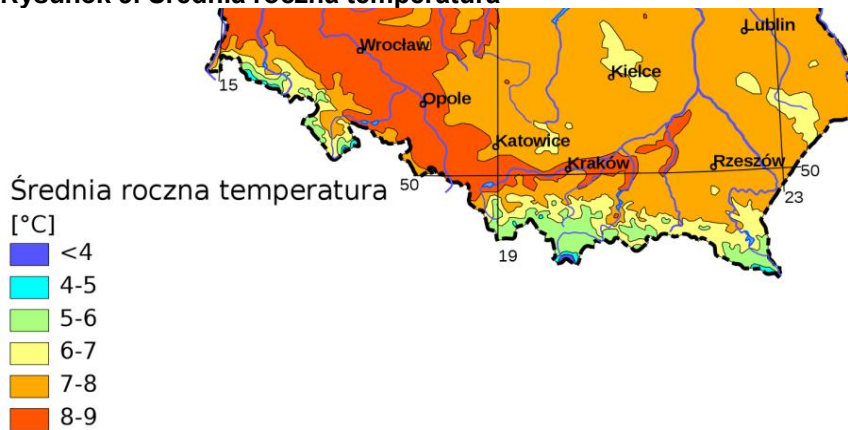
Warunki bioklimatyczne regionu górskiego

Rysunek 8. Opad normalny



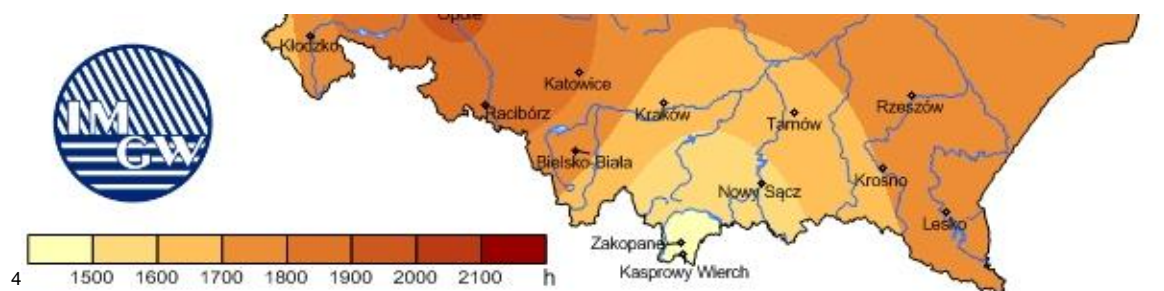
Źródło: http://pl.wikipedia.org/wiki/Geografia_Polski#Klimat

Rysunek 9. Średnia roczna temperatura



Źródło: http://pl.wikipedia.org/wiki/Geografia_Polski#Klimat

Rysunek 10. Średnie usłonecznienie w 2014 r.



Źródło <http://www.imgw.pl/klimat/>

Warunki bioklimatyczne Karpat Polskich wykazują duże zróżnicowanie, szczególnie pod względem czynników przedstawionych na rysunkach 8,9 i 10. Występują tu znaczne różnice



„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”

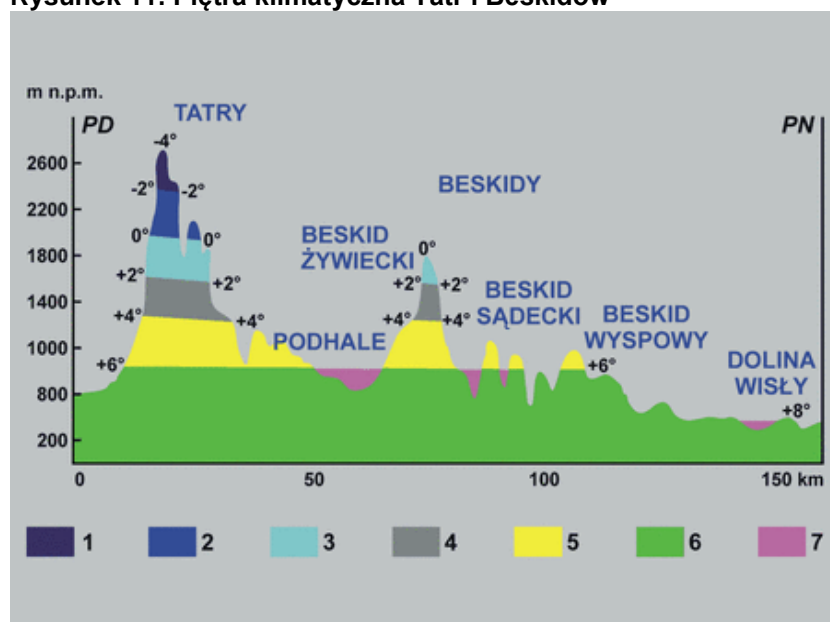


typów pogody w ciągu roku, szczególnie na przełomie zimy i wiosny oraz jesieni i lata. Ponadto spotyka się tu charakterystyczne lokalne mikroklimaty, których specyfiką jest m.in. występowanie silnych wiatrów lokalnych i wiatrów halnych w Tatrach i w wyższych partiach Beskidów. Mikroklimaty takie różnią się m.in. datami wystąpienia pierwszych i ostatnich, przymrozków, długością zalegania pokrywy śnieżnej i występowaniem lokalnych mgieł.

Piętra klimatyczne

Piętra klimatyczne Tatr i Beskidów (wg M. Hessa, *Piętra klimatyczne w polskich Karpatach Zachodnich, Kraków 1965*): 1 - zimne (średnia roczna temperatura powietrza - 4° do -2°C), 2 - umiarkowanie zimne (-2° - 0°C), 3 - bardzo chłodne (0° - 2°C), 4 - chłodne (2° - 4°C), 5 - umiarkowanie chłodne (4° - 6°C), 6 - umiarkowanie ciepłe (6° - 8°C), 7 - odmiana klimatu dolin i kotlin.

Rysunek 11. Piętra klimatyczna Tatr i Beskidów



Źródło: http://portalwiedzy.onet.pl/55878,1,,pietra_klimatyczne,haslo.html

Piętra klimatyczne Beskidu Niskiego.

Pierwsze umiarkowanie ciepłe (śr. roczna temp. od 6-8 st. C) i drugie umiarkowanie chłodne (śr. roczna temp. od 4-6 st. C).

Granica pomiędzy nimi przebiega na wysokości 450-500 m. W Wysowej na wysokości 525 m n.p.m. śr. temperatura lipca wynosi 16,2 st. C, a stycznia -4,3 st. C, roczna 5,8 st. C. W Iwoniczu Zdroju (410 m n.p.m.) średnia temp. dla stycznia wynosi -4 st.C, lipca 16,9 st.c i roczna 6,9 st. C.

Piętra klimatyczne Bieszczadów

wykazują podobieństwo do pięter klimatycznych Beskidów z zaznaczającymi się cechami klimatu kontynentalnego.



„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



Środowisko przyrodnicze

Tereny Karpat Polskich charakteryzują się znacznym zalesieniem, słabym zaludnieniem, niedużą koncentracją przemysłu, niewielkim stopniem zurbanizowania, rozdrobnionym rolnictwem i niską jego dochodowością oraz dużym bezrobociem. Są to obszary o wybitnych w skali kraju i Europy walorach przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych, posiadające jeden z najwyższych wskaźników różnorodności biologicznej.

Ochrona przyrody - parki narodowe i krajobrazowe, rezerваты, pomniki przyrody

Wyjątkowe walory środowiska przyrodniczego zdecydowały o utworzeniu w tym rejonie 6 parków narodowych, 14 parków krajobrazowych, 3 rezerwatów biosfery, 120 rezerwatów przyrody i ponad 700 pomników przyrody.

Rysunek 12. Parki narodowe, parki krajobrazowe, ogrody botaniczne i arboreta



Źródło: www.zielonekarpaty.org.pl

Parki narodowe:

1. Babiogórski Park Narodowy z siedzibą w Zawoi,
2. Bieszczadzki Park Narodowy z siedzibą w Ustrzykach Górnych,
3. Gorczański Park Narodowy z siedzibą w Porębie Wielkiej,
4. Magurski Park Narodowy z siedzibą w Krempnej,
5. Pieniński Park Narodowy z siedzibą w Krościenku n/Dunajcem,
6. Tatrzański Park Narodowy z siedzibą w Zakopanem.

Parki krajobrazowe: Województwo Śląskie (na obszarze Karpat Polskich) – 3, Województwo Małopolskie – 4, Województwo Podkarpackie - 7:

Lasy

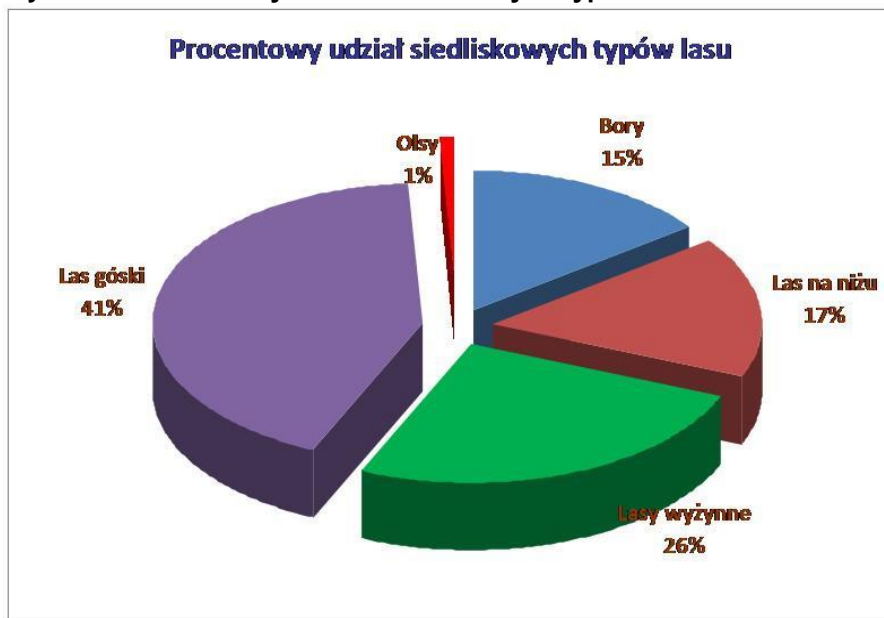
Wg danych GUS udział lasów prywatnych w ogólnej powierzchni lasów wynosi: województwo śląskie – 20,1 %, województwo, małopolskie – 43,5 %, województwo podkarpackie – 17,1 %.



„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”

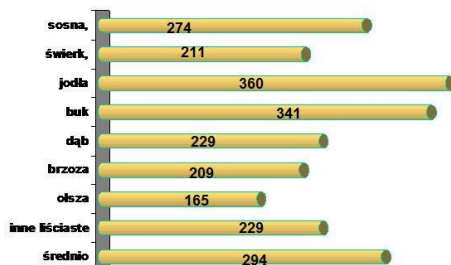


Wykres 1. Procentowy udział siedliskowych typów lasów



Źródło: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rolnictwo-lesnictwo/lesnictwo/lesnictwo-2013,1,9.html>

Wykres 2. Skład gatunkowy lasów



Źródło: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rolnictwo-lesnictwo/lesnictwo/lesnictwo-2013,1,9.html>

Flora

Flora Karpat Polskich to około 2 300 gatunków w tym wiele endemicznych, zgrupowanych na różnych piętrach roślinności.

Tabela 1. Piętra roślinności Karpat Polskich

Piętro roślinności Zasięg (m n.p.m.)	Zbiorowiska roślinne dominujące
Piętro pogórza 450-550	– wielogatunkowy las liściasty – grąd Tilio-Carpinetum
Regła dolnego 550-1150	– buczyna karpacka Denterio glandulosea – Fagetum
Regła górnego 1150-1390 Babia Góra 1150-1500 Tatry	– karpacki bór świerkowy Piceetum excelsae carpaticum, w Tatrach na podłożu wapiennym Piceetum tatricum subnormale
Kosodrzewiny (kosówki, subalpejskie) 1390 (Babia Góra) i 1450 (Tatry) - 1650 (Babia Góra) i 1800	– zespół kosodrzewiny Pinetum mughi calicolum (an podłożu wapiennym) i Pinetum mughi silicicolum (na podłożu bezwapiennym) – zespół olszy zielonej Alnus viridis (Bieszczady)



„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



(Tatry)	
Halne (alpejskie) 1650 (Babia Góra i 1800 (Tatry) - 2300	<ul style="list-style-type: none">- zespół Muranowy situ skuciny i boimki dwurzędowej Trifido_Distichetum- zespół piargowy kosmatki brunatnej Luzuletum spadiceae
Turniowe (subniwalne) Powyżej 2300	<ul style="list-style-type: none">- turniowy zespół naskalny boimki dwurzędowej Distichetum subnivale

Źródło: Warszyńska Jadwiga (red.); „Karpaty polskie – przyroda, człowiek i jego działalność”, wyd. Uniwersytet Jagielloński, Kraków 1995.

Fauna

Na terenach Polskich Karpat występuje ponad 70 gatunków ssaków w tym: 24 gatunki gryzoni, 150 gatunków ptaków, oraz wiele gatunków ryb, gadów, płazów i bezkręgowców.

Przedstawiciele fauny objętej ochroną

Ptaki: bocian czarny, cietrzew, derkacz, dzięcioł biało-grzbiety, dzięcioł trójpalczasty, dzięcioł zielono-siwy, głuszec, jarząbek, lelek, muchołówka białoszaja, muchołówka mała, orlik krzykliwy, orzeł przedni, puchacz, puszczyk uralski, sokół wędrowny, sóweczka, trzmiełojad, włośnica, zimorodek. Ssaki: bóbr europejski, darniówka tatrzańska, kozica tatrzańska, mopek, niedźwiedź brunatny, nocek Bechsteina, nocek duży, nocek łydko-włosy, nocek orzęsiony, podkowiec mały, ryś, świstak, wilk, wydra, żubr. Ponadto ochroną objęte są liczne gatunki ryb, gadów, płazów, bezkręgowców i owadów.

Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 - Karpaty

„Polsko-ukraińska strategia restytucji konia huculskiego, w jego naturalnym środowisku” będzie realizowana po stronie polskiej na terenach objętych Europejską Siecią Ekologiczną „Natura 2000”. Realizacja jej programu jest od 1992 roku podstawowym zadaniem w dziedzinie ochrony przyrody dla wszystkich krajów Unii Europejskiej.

Polska podpisując Traktat Ateński 16 kwietnia 2003 r., stanowiący podstawę prawną przystąpienia kraju do Unii Europejskiej, zobowiązała się do wyznaczenia na swoim terytorium Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000. Przepisy unijne stanowiące podstawę dla tworzenia sieci „Natura 2000” zostały wprowadzone do polskiego prawa wraz z opublikowaniem ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Podstawą funkcjonowania programu są dwie unijne dyrektywy: tzw.: dyrektywa ptasia i dyrektywa siedliskowa. W myśl wyżej wymienionych aktów prawa każdy kraj członkowski Unii Europejskiej ma obowiązek zapewnić siedliskom przyrodniczym i gatunkom wymienionym w załącznikach dyrektywy siedliskowej i ptasiej warunki sprzyjające ochronie lub zadbać o odtworzenie ich dobrego stanu poprzez wyznaczenie i objęcie ochroną obszarów, na których te siedliska i gatunki występują.

Realizatorzy działań podejmowanych na terenie Polski na podstawie „Polsko-ukraińskiej strategii konia huculskiego, w jego naturalnym środowisku” będą zobowiązani do przestrzegania dyrektyw unijnych i prawa polskiego w tym zakresie.

Tabela 2. Łączna powierzchnia form użytkowania terenu

Forma pokrycia/użytkowania terenu	Powierzchnia km ²	Procent powierzchni rejonu
lasy iglaste	2234,5	22,2
lasy mieszane	2146,1	21,3
lasy liściaste	1478,9	14,7
poła uprawne	1256,1	12,5
pastwiska, łąki	1007,0	10,0
obszary wiejskie	871,9	8,7



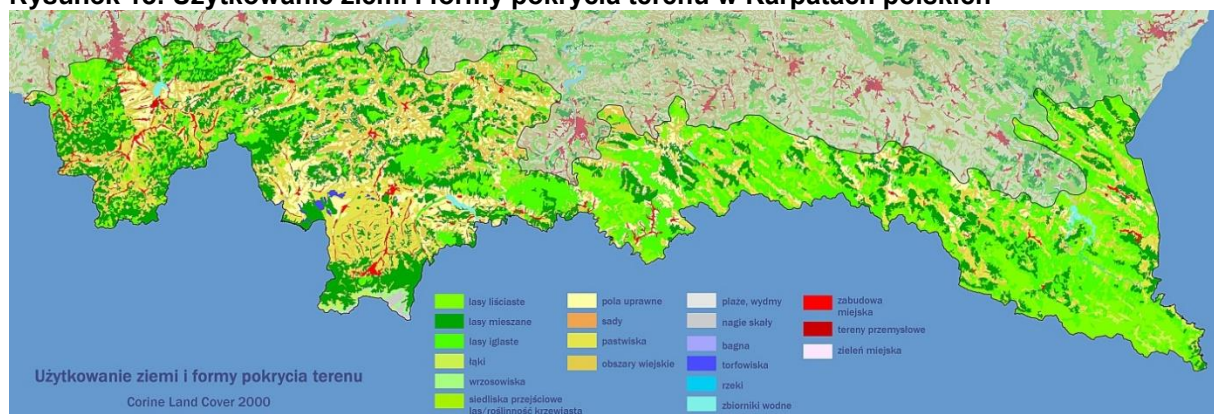
„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



obszary rolnicze z obszarami naturalnej roślinności	598,0	5,9
sady	7,1	0,1
siedliska przejściowe las/roślinność krzewiasta	116,0	1,1
zbiorniki wodne	48,8	0,5
wrzosowiska	31,4	0,3
nagie skały	27,3	0,3
torfowiska	15,3	0,2
rzeki	5,0	0,05
zabudowa miejska	195,0	1,9
zabudowa przemysłowa	3,6	0,04
inne	8,2	0,08

Źródło: Corine Landcover 2000 <http://clc.gios.gov.pl>

Rysunek 13. Użytkowanie ziemi i formy pokrycia terenu w Karpatach polskich



Źródło: Corine Landcover 2000 <http://clc.gios.gov.pl>

Wpływ człowieka na środowisko przyrodnicze

Niekorzystne wyipywy gospodarki człowieka na środowisko przyrodnicze pojawiły się w drugiej połowie XIX w. Zmiany w środowisku spowodowane były głównie przez rozwój przemysłu w większych miastach, który spowodował m.in. większy popyt na drewno i materiały budowlane. Na terenach, na których odkryto złoża ropy naftowej i rozpoczęto jej wydobywanie i przetwórstwo, zmiany te były zdecydowanie niekorzystne. W ostatnich latach obserwuje się stopniowe zanikanie negatywnych skutków oddziaływania człowieka na środowisko spowodowane zmianami świadomości ekologicznej, zmianami przepisów prawa oraz większą dostępnością środków finansowych i nowych technologii produkcji i ochrony środowiska naturalnego.

Podsumowanie opisu środowiska przyrodniczego.

Charakter i zakres niniejszego opracowania pozwala jedynie na skrótowe przedstawienia obecnego stanu środowiska przyrodniczego. Załączone rysunki i tabele mają charakter statystyczny i mogą stanowić materiał porównawczy do następnych opracowań szczegółowych.

Dr Anna Bucala i prof. dr hab. Leszek Starkel z Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN w artykule „Wpływ gwałtownych i powolnych zmian użytkowania ziemi na przekształcenia środowiska Polskich Karpat” piszą (cytat - Rozdział „Podsumowanie”):



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



„Obszar górski polskich Karpat przechodził różnorodne zmiany społeczno-gospodarcze od okresu II wojny światowej. Zmieniły się typy użytkowania ziemi, układy przestrzenne osadnictwa i dróg, co znalazło odbicie w przebiegu obiegu wody, degradacji gleb i przekształceniu rzeźby.

Wyraźnie zaznaczają się dwa kierunki przekształceń zróżnicowane regionalnie.

Pierwszy – gwałtownego przerwania działalności gospodarczej w wyniku przesiedleń ludności po II wojnie światowej odzwierciedlony w odnawianiu naturalnych zbiorowisk leśnych i połączony z próbami odbudowy gospodarki rolno-hodowlanej, często zakończone niepowodzeniem.

Drugi – powolnych, przeważnie spontanicznych, a rzadko planowych przekształceń użytkowania ziemi wymuszonych zmianami społeczno-gospodarczymi w ostatnich dziesięcioleciach. Granica między tymi regionami była pierwotnie ostra, choć niekiedy z wyraźną strefą przejściową (gdy polska część ludności wiejskiej nie została przesiedlona). W ostatnich dekadach zaczyna ulegać zatarciu, gdy względy ekonomiczne wymuszają wycofywanie się gospodarki rolnej z gór i rozszerzanie areалу lasów. Równocześnie w Beskidach i na Podhalu następuje rozwój gospodarki wczasowo-turystycznej i leśnej. Jedynie na Pogórzach karpaccy obserwujemy inne kierunki zmian. Idą one w kierunku ograniczenia gruntów ornych i specjalizacji gospodarki rolnej (sadownictwo, ogrodnictwo”).

Cały artykuł na <http://www.ur.edu.pl/file/30067/10.pdf>

Opis stanu środowiska przyrodniczego Karpat zawiera dokument opracowany przez Centrum Informacji o Środowisku UNEP/GRID-Warszawa we współpracy z Głównym Inspektoratem Ochrony Środowiska zatytułowany „KEO_INFO - Raport o stanie środowiska Karpat”

Broszura informacyjna „Raportu” dostępna jest na stronie:

http://www.gios.gov.pl/zalaczniki/artykuly/KEO_INFO.pdf

Istnieje wiele prac naukowych opisujących środowisko przyrodnicze Karpat Polskich. Ponadto szczegółowe opisy zawierają dokumenty strategiczne województw, powiatów i gmin oraz opracowania dotyczące ochrony przyrody i turystyki. Badania w tym zakresie prowadzi Główny Inspektorat Ochrony Środowiska oraz administracja lasów państwowych w zakresie swoich kompetencji.

Środowisko kulturowe

Środowisko kulturowe kształtowane przez ludzi zasiedlających Karpaty nie było jednolite. Różnice etniczne i religijne powodowały kształtowanie się różnych zjawisk kulturowych. Wiele aspektów kultury ludów Karpat miało jednak wiele wspólnych cech wynikających z podobnych sposobów gospodarowania, wymiany handlowej, sezonowych migracji zarobkowych, a w okresie zaborów, również ze służby wojskowej.

Osadnictwo

Pierwsze ślady osadnictwa w Karpatach Polskich pochodzą sprzed jedenastu tysięcy lat. Pierwsze wzmianki o osadnictwie pojawiają się w XII wieku. W XIV w. rozpoczyna się okres lokowania wsi w okolicach miast i w dolinach większych rzek.

Do najbardziej charakterystycznych należały:



„Strategia restytucji konia huculskiego w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



osadnictwo polskie, a w miastach również częściowo niemieckie, nakładało się (w wschodnich rejonach) na wcześniejsze osadnictwo ruskie.

Osadnictwo nazywane „wołoskim” w Karpatach Polskich rozpoczyna się w końcu XIV w. i stopniowo obejmuje głównie wyżej położone tereny od wschodu aż do Pienin.

Kolonizacja austriacka rozpoczęła się po trzecim rozbiórce Polski a jej nasilenie nastąpiło po wstąpieniu na tron cesarza Józefa II.

Struktura etniczna

Na rysunku 14 przedstawiono obecne rozmieszczenie grup etnicznych zamieszkujących Karpaty Polskie. Struktura osadnictwa jest wynikiem zmian jakie następowały w ciągu całej historii tych terenów. W porównaniu z innymi regionami Polski, struktura etniczna mieszkańców Karpat Polskich jest niejednolita. Charakteryzuje się widocznymi różnicami wynikającymi głównie ze sposobów gospodarowania na terenach górskich i na pogórzach, wyznania religijnego, kulturotwórczego wpływu miast i ośrodków rzemiosła a także stopniowo powstającego przemysłu. Do roku 1918 wpływ na strukturę etniczną miały również działania administracyjne władz zaborczych. Po zniesieniu pańszczyzny na terenach Cesarstwa Austro-węgierskiego nastąpiło ożywienie ruchu ludność pomiędzy częściami Karpat. Notowano też osadnictwo z innych terenów, (Górale Czadeccy na Bukowinę Rumuńską, Górale Spiszy na Węgry a grupy Pogórczan na Podole i na tereny dzisiejszej wschodniej Słowacji). Spowodowało to zmiany struktury etnicznej.

Na kolejne zmiany struktury etnicznej Karpat Polskich miały wpływ – szczególnie od końca XIX do 1939 r. emigracja zarobkowa do USA, Kanady i Ameryki Południowej, a po II wojnie światowej – masowe, dobrowolne lub przymusowe, przesiedlenia ludności.

Pomimo widocznych różnic, mieszkańcy Karpat Polskich zachowali pewne wspólne cechy, wyróżniające ich spośród innych mieszkańców Polski, którzy potocznie, aczkolwiek nieprawidłowo, określają ich wspólnym mianem „górali”.

Rysunek 14. Grupy etniczne w Karpatach polskich



Źródło: opracowanie własne na skanie mapy fizycznej uzupełnionej nazwami grup etnicznych wg Kamocki Janusz, „Z etnografii Karpat polskich”, Wyd. PTTK „Kraj” – Biblioteczka Turysty Górskiego, t.6. Warszawa – Kraków 1984

Zabytki

W Karpatach Polskich występują liczne obiekty zabytkowe. Szczególnie dużo zachowało się ich w miastach, pełniących niegdyś funkcję lokalnych ośrodków gospodarczych lub administracyjnych. W skansenach w Sanoku i w Nowym Sączu odtworzono zabudowę starych miasteczek i wsi galicyjskich do unikatowych.



„Strategia restytucji konia huculskiego w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



Do unikatowych w skali Polski zaliczane są zabytki architektury drewnianej, których lokalizacje pokazano na rys. 15. Kilka z nich zostało wpisanych na listę światowego dziedzictwa kulturowego UNESCO.

Rysunek 15. Najcenniejsze zabytki architektury drewnianej



Źródło: www.zielonekarpaty.org.pl

Muzea.

Znaczącą rolę kulturotwórczą pełnią różnego typu muzea i biblioteki kładące coraz większy nacisk na edukację społeczeństwa. W województwie podkarpackim działa 17 muzeów, w małopolskim – 43, a w śląskim (w Karpatach Polskich) – 12. Na opisywanym obszarze działa 8 skansenów, co stanowi ok. 9% ogólnej liczby skansenów w Polsce.

Główne czynniki kształtujące środowisko kulturowe

Na kształtowanie się środowiska historycznego istotny wpływ miały sposoby gospodarowania, wzorce i tradycje przejmowane z innych środowisk i stopniowy rozwój szkolnictwa.

W ostatnich dekadach XIX w. nastąpiło wyraźne ożywienie w tej dziedzinie. Istotne zmiany spowodowała I wojna światowa. Po zakończeniu wojny i kryzysie gospodarczym z lat 20-tych odtworzono wiele wcześniejszych organizacji społeczno – kulturalnych. Nastąpił też wyraźny wzrost poziomu szkolnictwa, szczególnie na poziomie gimnazjalnym i szkół o charakterze zawodowym (technicznym i rolniczym). Na wsiach rozwijano działalność oświatową i kulturalną.

Po II wojnie światowej nastąpiło ożywienie ruchów kulturalnych i oświatowych. Ruch kulturalny i oświatowy przybrał na sile po roku 1956, kiedy to powstawały różnego rodzaju zespoły artystyczne, związane najczęściej z zakładami pracy. Na wsiach działalność kulturalną zaczęły prowadzić reaktywowane domy ludowe i świetlice. Ich praca, choć obciążona ówczesnie panującą ideologią, pozwoliła na stopniowy wzrost poziomu cywilizacyjnego i kulturalnego ludności.



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



Od roku 1990 notuje się dynamiczny wzrost działalności kulturalnej w Karpatach polskich. W każdym mieście i gminie działają ośrodki kultury prowadzące stałą działalność kulturalną oraz organizujących różnorodne imprezy kulturalne i promocyjne.

W wielu miejscowościach organizowane są imprezy o charakterze festiwalu, imprez związanych z wydarzeniami historycznymi lub towarzyszące wystawom branżowym. Wiele z nich ma charakter ogólnopolski lub międzynarodowy. W regionie Karpat Polskich i ich podgórzy organizuje się corocznie ponad 100 takich imprez.

Wśród najbardziej znanych imprez z udziałem koni huculskich należy wymienić: „Majówkę” w Regetowie, „Ogólnopolski Czempionat Konia Huculskiego” w Regetowie oraz „Pożegnanie Wakacji w Rudawce Rymanowskiej”. Imprezy te gromadzą nawet kilka tysięcy widzów. Każda z nich w programie uzupełniającym proponuje również występy różnorodnych zespołów artystycznych, pokazy rzemiosł, degustacje potraw regionalnych itp.⁵

Środowisko geograficzne, przyrodnicze i kulturowe ukraińskich Karpat

Karpaty ukraińskie są częścią Karpat Wschodnich i są pasmem o długości 280 km i szerokości 100 km od północnego zachodu na południowy wschód Ukrainy (Rysunek 16. Położenie Geograficzne). Znaczącą rolę w ich kształtowaniu odegrały rzeki i głębokie doliny, które utworzyły się wzdłuż pęknięć tektonicznych (Rysunek 17. Rzeźba terenu Ukraińskich Karpat). Wysokości szczytów Karpat ukraińskich mieszczą się w granicach od 400 m n.p.m. (przedgórzy) do 2000 m n.p.m. (pasmo głównych grzbietów). Szczyty, które wznoszą się powyżej 2 000 m n.p.m., znajdują się w pasmie Czarnohory.

5 Literatura i źródła:

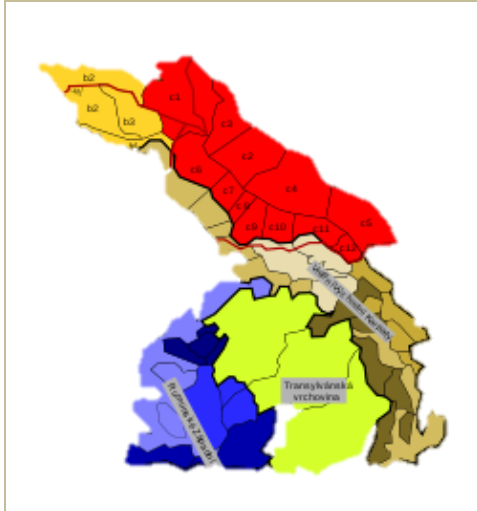
1. Encyklopedia Gazety Wyborczej – tom 7, str. 724 – 732, z hasła opracowane przez Wydawnictwo Naukowe PWN, wyd. Mediasat Poland Sp. z o.o. Kraków 2004.
2. Kondracki Jerzy, „Geografia regionalna Polski” Wydawnictwa Naukowe PWN, Warszawa 1982.
3. Kondracki Jerzy, „Karpaty”, Wyd. WSiP, Warszawa 1989.
4. Praca zbior. (red. Pepkowska-Król) „Przyroda polskich Karpat” Przewodnik Turystyczny. wyd. OTMP, Marki 2013.
5. Warszyńska Jadwiga (red.): „Karpaty polskie – przyroda, człowiek i jego działalność”, wyd. Uniwersytet Jagielloński, Kraków 1995.
6. Piękoś-Mirkowa, H., Mirek, Z.: Rośliny górskie. Warszawa: Multico, 2007
7. Kamocki Janusz, „Z etnografii Karpat polskich”, Wyd. PTTK „Kraj” – Biblioteczka Turysty Górskiego, t.6. Warszawa – Kraków 1984.
8. Przewodniki turystyczne: Andrzej Matuszczyk: 1. Beskid Żywiecki, 2. Beskid Mały, 3. Pasma Radziejowej Beskidu Sądeckiego – różne wydawnictwa i przewodniki Wydawnictwa PTTK „Kraj”
9. Internet – adresy stron źródłowych podane w opisach środowiska geograficznego i przyrodniczego.



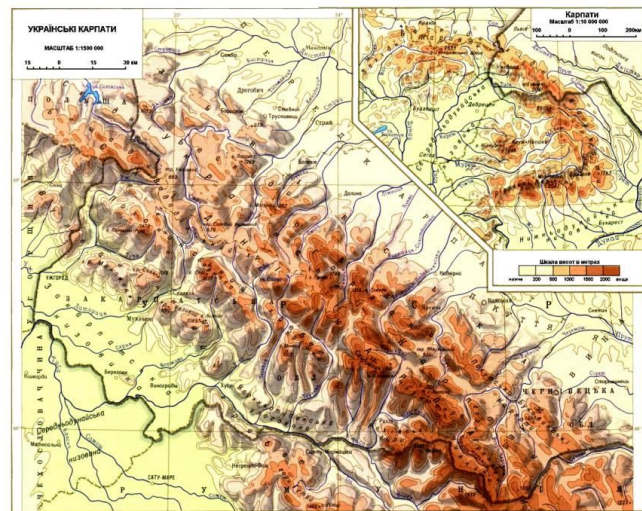
*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



Rysunek 16. Położenie Geograficzne



Rysunek 17. Rzeźba terenu Ukrainських Karpat



Środowisko geograficzne terytorium obecności koni huculskich

Podział Administracyjny

Region Karpacki Ukrainy położony jest w granicach czterech jednostek administracyjnych - obwodów) lwowskiego, zakarpackiego, iwano-frankowskiego i czerniowieckiego. Obszar ten graniczy z Rumunią, Węgrami, Słowacją i Polską (Rysunek 18. Położenie jednostek administracyjnych Regionu Karpackiego Ukrainy).

Rysunek 18. Położenie jednostek administracyjnych Regionu Karpackiego Ukrainy



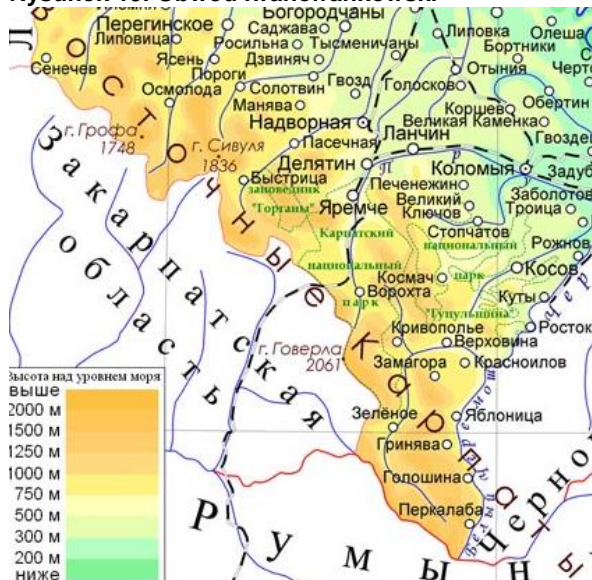


„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”

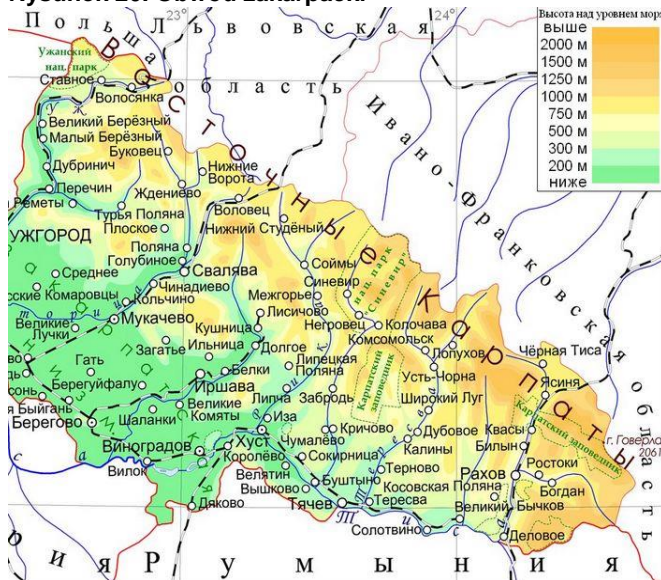


Właśnie w strefach górskich i przedgórskich tych 4 obwodów skupiono hodowlę koni rasy huculskiej (Rysunek 19. Obwód iwanofrankowski, Rysunek 20. Obwód zakarpcki, Rysunek 21. Obwód czerniowiecki, Rysunek 22. Obwód lwowski).

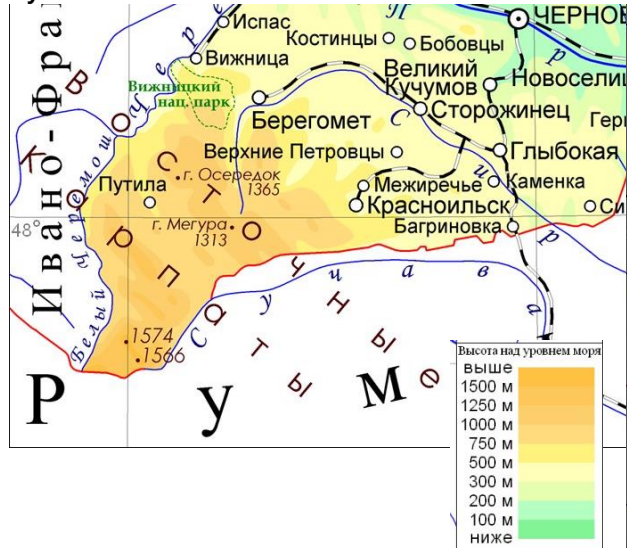
Rysunek 19. Obwód iwanofrankowski



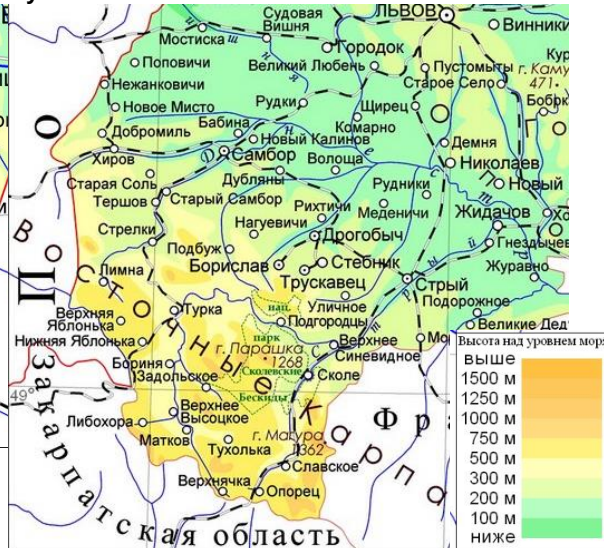
Rysunek 20. Obwód zakarpcki



Rysunek 21. Obwód czerniowiecki



Rysunek 22. Obwód lwowski



Podział fizycznogeograficzny Karpat na Ukrainie

Środowisko przyrodnicze Karpat ukraińskich można podzielić na pasy: wysokogórski, średniogórski, niskogórski oraz przedgórski. Karpaty ukraińskie mają podłużne położenie struktur geologicznych (północny-zachód – południowy-wschód), z dobrze zaznaczonym pionowym strefowaniem krajobrazowym (Rysunek 23. Strefy fizyczno-geograficzne Karpackiego regionu Ukrainy).

Zakarpacie – to jedyny obwód Ukrainy, który jest w całości położony za głównymi grzbieciami karpackimi, co znacznie zwiększa odległość komunikacyjną tego obwodu od reszty

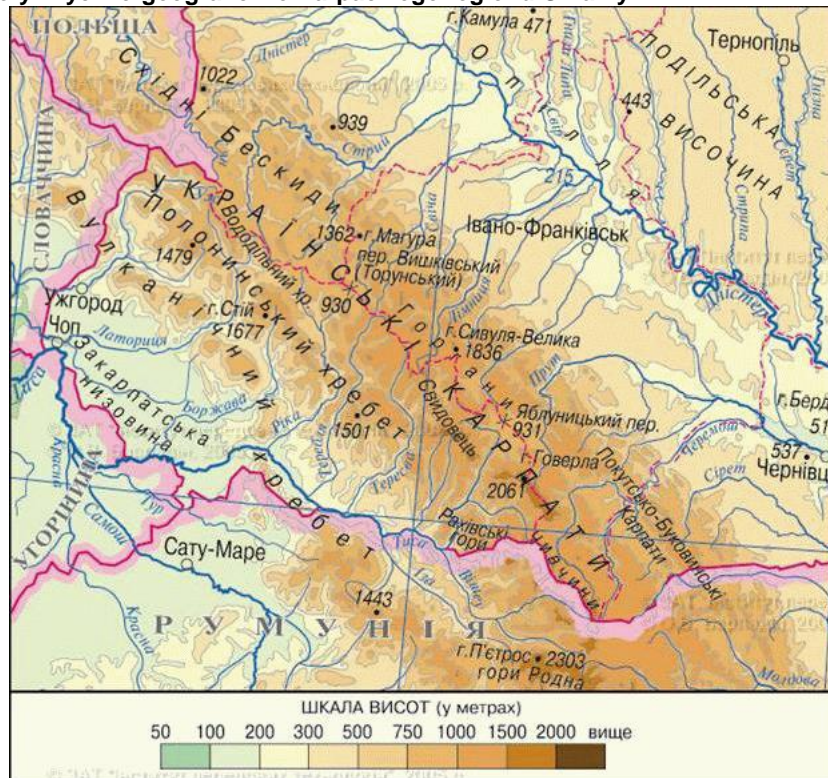


*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



terytorium kraju. Wobec tego duże znaczenie komunikacyjne mają przełęcze, a wśród nich szczególnie Użocka (889 m n.p.m.), Woritska (839 m n.p.m.), Wolowiecka (1014 m n.p.m.), Jabłunicka (931 m n.p.m.).

Rysunek 23. Strefy fizyczno-geograficzne Karpackiego regionu Ukrainy



Rejony etnograficzne Karpat ukraińskich

W region Karpat ukraińskich wyróżnia się następujące obszary etnograficzne: Huculszczyzna, Bojkowszczyzna, Łemkowszczyzna, Bukowina i Pokucie.

Huculszczyznę zamieszkują Huculi - autochtoniczna góraska grupa subetniczna ukraińskiego ludu Karpat. Na południu Huculszczyzna graniczy z Rumunią (obejmując również północne rejony Rumunii - Marmaroszczyznę), na północnym wschodzie - z Przedkarpaciem, na północnym zachodzie - z Bojkowszczyzną. Huculszczyzna położona jest w południowo-wschodniej, najwyższej części ukraińskich Karpat, w górnym biegu rzek Bystrzyca Nadworniańska, Cisa, Prut, Czeremosz, a także w Karpatach rumuńskich w górnym biegu rzek Cisy, Mołdawy i Suczawy. Powierzchnia terytorium Huculszczyzny wynosi 6,5 tys. km². Ukraińska część Huculszczyzny zajmuje powierzchnię 5,2 tyś. km², co wynosi 80% jej łącznej powierzchni. Tradycyjnie na Huculszczyźnie można wyróżnić trzy części historyczno-geograficzne: Galicję - w granicach obwodu iwano-frankowskiego (rejony: Werchowyński i południowe części rejonów Nadworniańskiego i Kosowskiego /53% terytorium regionu/), Bukowinę, która należy do obwodu czerniowieckiego (rejon Putylski i południowa część rejonu /17% terytorium regionu/) i Zakarpacie w granicach obwodu zakarpackiego (rejon Rahowski /30% terytorium regionu/).



„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



Rysunek 24. Rejony Etnograficzne Ukraińskich Karpat



Huculszczyzna położona jest w najwyższej południowo-wschodniej części ukraińskich Karpat (średnie wysokości 1000 m n.p.m. i wyżej aż do 2000 m n.p.m.). Karpaty na Huculszczyźnie mają okrągłe szczyty, łagodne stoki, co ułatwiało osadnictwo i zagospodarowanie.

Rasa koni huculskich była wyhodowana na Huculszczyźnie, która pozostaje naturalnym środowiskiem występowania koni huculskich.

Bojkowszczyznę zamieszkują Bojkowie, grupa etniczna Ukraińców, która mieszka w przedgórskich i górskich częściach centralnych rejonów Karpat ukraińskich. Bojkowszczyzna na zachodzie graniczy z Polską, na wschodzie z Huculszczyzną, zaś południowa granica biegnie głównym grzbieciem górskim między górnym biegiem rzek Uż i Tereswa, a północna Przedkarpaciem naddniestrzańskim. Według współczesnego podziału administracyjno-terenowego Ukrainy, do Bojkowszczyzny zalicza się rejon: Dołyński i część Rożniatowskiego w obwodzie iwanofrankowskim, rejon: Skolowski, Turkowski oraz części rejonów: Stryjskiego, Drohobyckiego, Samborskiego i Starosamborskiego obwodu lwowskiego, a także rejon Wołowiecki i część Welykoberezniańskiego i Miżhirskiego w obwodzie zakarpackim.

Łemkowszczyznę zamieszkują Łemkowie, autochtoniczna najbardziej wysunięta na zachód grupa etniczna narodu ukraińskiego, która mieszka na obu zboczach Beskidów. Łemkowszczyzna historyczna położona jest między rzekami San i Poprad, bardziej na zachód od rzeki Uż, w głąb grzbieców beskidzkich Słowacji i Polski. We współczesnych granicach Ukrainy Łemkowie mieszkają w rejonie Pereczyńskim i w części południowej rejonu Welykoberezniańskiego obwodu zakarpackiego.

Bukowina to obszar historyczno-kulturowy. Północna Bukowina przeważnie zbiega się z terytorium rejonów górskich i przedgórskich obwodu czerniowieckiego.



„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



Pokucie to niewielki powierzchniowo obszar historyczno-kulturowy, położony w terenie przedgórskim, w górnym biegu rzek Dniestr i Prut, na granicy trzech dużych regionów historyczno-etnograficznych: Galicji, Podola i Bukowiny.

Klimat

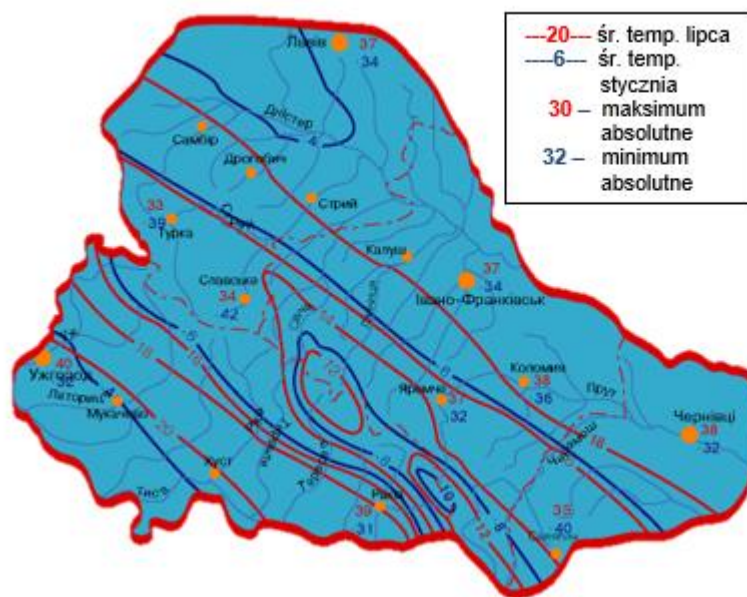
Cały teren Karpat Ukraińskich jest względnie rozdzielone na pionowe strefy klimatyczne (Tabela 3. Ogólna charakterystyka pionowych stref termicznych).

Tabela 3. Ogólna charakterystyka pionowych stref termicznych

Rodzaj strefy	Umiejscowienie	Wysokość (m n.p.m.)	Średnia temperatura lipca (w °C)	Średnia temperatura stycznia (w °C)	Okres ciepły (w dniach)	Łączna ilość czynnych temperatur (w °C)
Ciepła	Nizina Zakarpacka, okolice Czerniowiec	до 250	19-20	-3 - -5	265	2800-3100
Umiarkowanie ciepła	Podkarpacie, Zakarpacie	250-500	17-19	-4,5 - -5,5	263-265	2200-2800
Umiarkowana	Karpaty Centralne	450-850	15-17,5	-4,9 - -6	240-245	1600-2200
Chłodna	Górna granica lasu	850-1250	13	-8,5	220	1000-1600
Umiarkowanie zimna	Górna granica lasu	1250-1500	12	-10	190	600-1000
Zimna	Pas alpejski i subalpejski	1500-2000	8-12	-10 - -12	175	>600

Maksymalna temperatura w wysokogórskim rejonie Huculszczyzny sięga 27-300 C, a minimalna to - 320 C (Rysunek 25. Temperatura powietrza, °C). W obwodzie zakarpackim klimat jest bardziej umiarkowany, co związane jest z tym, że przeważnie wieją tu wiatry południowo-zachodnie, a od wiatrów północnych i wschodnich obwód jest chroniony przez górski grzbiet.

Rysunek 25. Temperatura powietrza, °C



Jeśli chodzi o długość trwania poszczególnych pór roku na Huculszczyźnie zauważalne jest wydłużenie okresu chłodnego: zima na wysokościach 600 – 700 m n.p.m. w porównaniu do pobliskiej równiny jest dłuższa o 2 – 3 tygodnie, a w wyższych partiach gór trwa przez pięć



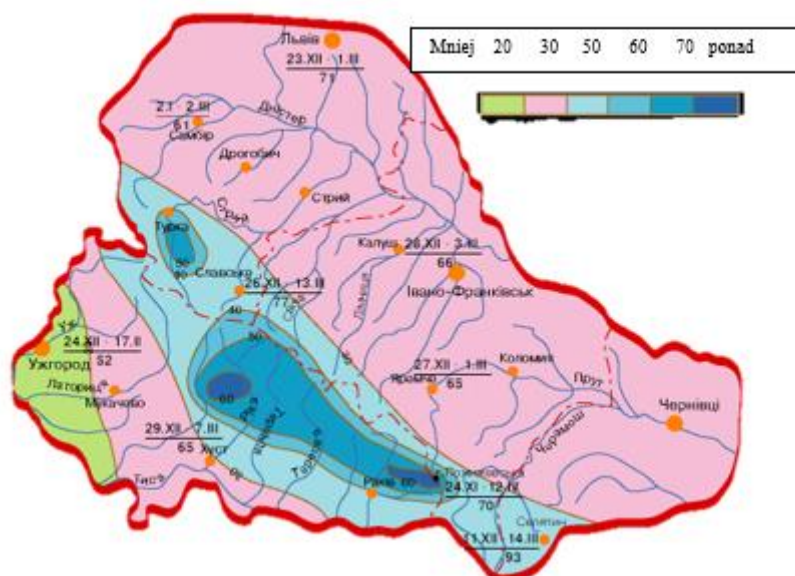
„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



miesiący. Na najwyższych szczytach nawet w okresie letnim średnia temperatura nie przekracza 7–8 °C.

W okresie zimowym suma opadów śniegu wynosi od 270 do 360 mm. Grubość pokrywy śnieżnej wzrasta wraz z wysokością i powyżej 800 m n.p.m. sięga 1 m i więcej, a na stokach i w kotlinach, gdzie śnieg jest zawiewany przez wiatr może sięgać do 5 – 6 m (Rysunek 26. Średnia grubość pokrywy śnieżnej).

Rysunek 26. Średnia grubość pokrywy śnieżnej



Długość utrzymania pokrywy śnieżnej jest różna i zależy od wysokości i ekspozycji stoku. Na wysokościach średnich śnieg leży prawie 7-8 miesięcy (od listopada do maja).

Ostatnie wiosenne przymrozki występują się na wysokościach 800-1000 m n.p.m. jeszcze w połowie czerwca, a pierwsze jesienne już w końcu sierpnia.

Średnioroczna ilość opadów na Huculszczyźnie dwa razy przekracza ich ilość na pobliskich równinach i wynosi 1200 – 1400 mm (



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



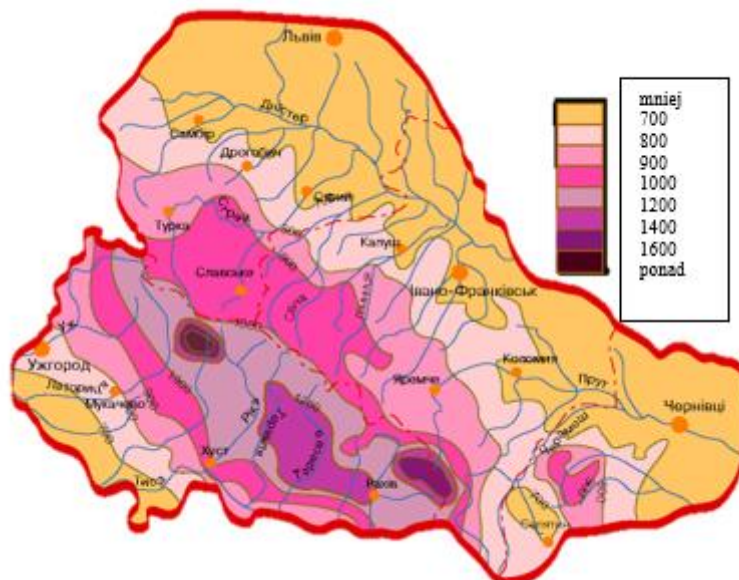
Rysunek 27. Średnioroczna ilość opadów, (mm).



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



Rysunek 27. Średnioroczna ilość opadów, mm



Hydrologia

Omawiany obszar charakteryzuje gęsta sieć hydrograficzna (do 1,5 km/km²) z licznymi dopływami Cisy, Dniestru i Prutu. W zlewni Białego Czeremoszu, gdzie sieć rzeczna jest najgęstsza, ten wskaźnik sięga 2,5 km/km² (Rysunek 28. Sieć hydrologiczna Ukraińskich Karpat). Rzeki ze względu na rodzaj zasilania mieszanego z przewagą deszczowego powodują, że zagrożenie powodziowe występuje tutaj w ciągu całego roku.

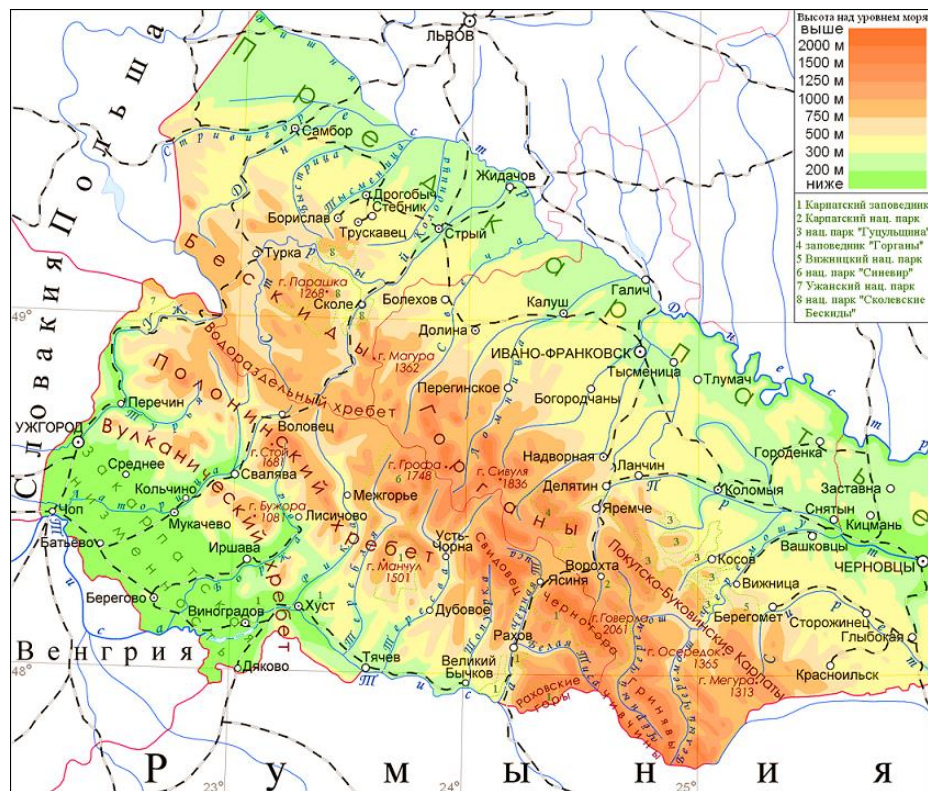
Zachowały się tu niewielkie, ale dosyć głębokie jeziora polodowcowe (Brebeneskul, Werchnie, Niesamowite, Worożeska, Apszyniec i inne). Największym z jezior typu lawinowego jest Synewyr (989 m n.p.m.). Zdarzają się pozostałości sztucznych zbiorników wodnych.



„Strategia restytucji konia huculskiego w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



Rysunek 28. Sieć hydrologiczna Ukrainskich Karpat



Wpływ człowieka na środowisko

Unikalne położenie geopolityczne i geograficzne czterech obwodów regionu Karpackiego Ukrainy charakteryzuje się transgranicznym położeniem: Obwód zakarpacki graniczy z czterema państwami – Polską, Słowacją, Węgrami i Rumunią; Obwód czerniowiecki graniczy z Rumunią i Mołdawią; Obwód iwano-frankowski graniczy z Rumunią; Obwód lwowski z Polską. Współpraca transgraniczna jest niezwykle ważna dla rozwoju zrównoważonego Huculszczyny. Od 1993 roku Huculszczyna jako region należy do „Euroregionu Karpackiego”, do którego też należą przygraniczne regiony Polski, Słowacji, Węgier, Rumunii i Ukrainy, a od 2000 roku należy też do Euroregionu „Górny Prut”, który obejmuje Obwody czerniowiecki i iwano-frankowski na Ukrainie oraz przygraniczne powiaty Rumunii i Mołdawii.

Środowisko naturalne

Region Karpacki Ukrainy jest ważny ze względu zachowanie bioróżnorodności. Trudno przecenić znaczenie ekosystemowe Karpat, które są swoistym „korytażem ekologicznym” i sprzyjają migracjom transgranicznym roślin, zwierząt i ptaków, a także zachowaniu różnorodności genetycznej. Ekosystemy lasów karpackich mają ogromne znaczenie ze względu swoje funkcje związane z ochroną przyrody i regulacją poziomu wód oraz ze względów gospodarczych i społecznych. Karpaty Ukraińskie są obszarem gdzie zachowały się lasy reliktowe oraz unikalna flora i fauna.



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



Ochrona przyrody

W obwodzie zakarpacim zarejestrowano 415 obszarów i obiektów chronionych. Wśród nich wyróżnia się: Międzynarodowy Rezerwat Biosfery "Karpaty Wschodnie", Karpacki Rezerwat Biosfery, Karpacki Park Narodowy, Park Narodowy "Synewyr", 38 rezerwatów o znaczeniu krajowym i lokalnym, 349 pomników przyrody, 22 obiekty założeń parkowo-ogrodowych, 3 uroczyska chronione i inne.

W obwodzie iwano-frankowskim zarejestrowano 456 obszarów i obiektów chronionych. Wśród nich wymienić można: Rezerwat Przyrody „Gorgany”, największy w regionie Karpacki Park Narodowy i Parki Narodowe „Huculszczyzna”, „Werchowiński” i „Halicki”, a także 30 górsko-leśnych rezerwatów o znaczeniu krajowym i 426 o znaczeniu lokalnym.

W obwodzie lwowskim zarejestrowano ponad 400 obszarów i obiektów chronionych, w tym Rezerwat „Roztocze”, Parki Narodowe „Jaworowski” i „Beskidy Skolowski”, 23 rezerваты, 240 pomników przyrody i założeń parkowo-ogrodowych.

W obwodzie czerniowieckim pod ochroną państwa znajduje się 287 obszarów i obiektów chronionych, między innymi Parki Narodowe „Wyżnycki” i „Czeremoski”, 7 rezerwatów i 8 pomników przyrody o znaczeniu krajowym, a także 136 pomników przyrody, 40 parków założeń parkowo-ogrodowych oraz 39 uroczysk chronionych o znaczeniu lokalnym (Tabela 4. Główne obiekty ochrony przyrody Ukraińskich Karpat, Rysunek 29. System ochrony przyrody Karpackiego regionu Ukrainy).

Tabela 4. Główne obiekty ochrony przyrody Ukraińskich Karpat

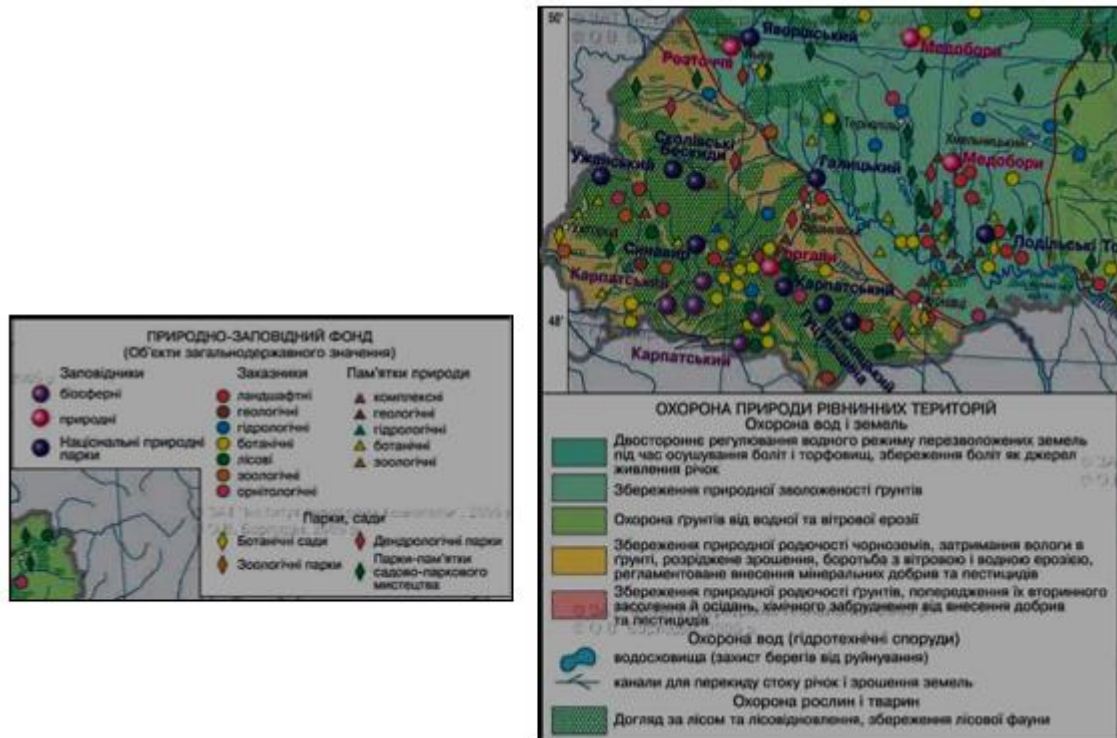
Nr l/p	Nazwa	Obwód	Rok założenia	Łączna powierzchnia, ha	Powierzchnia użytków stałych, ha
1	Karpacki rezerwat biosfery	Zakarpacski	--	53 630	--
2	Rezerwat Gorgany	Iwano-frankowski	1996	-	5344
3	Karpacki	Iwano-frankowski	1980	50 303,0	38 591,0
4	Synewyr	Zakarpacski	1989	40 400,0	27 208,0
5	Wyżnycki	Czerniowiecki	1995	7 928,4	7 013,4
6	Skoliwski Beskidy	Lwowski	1999	35 684,0	24 702,0
7	Użański	Zakarpacski	1999	39 159,3	14 904,6
8	Huculszczyzna	Iwano-frankowski	2002	32 271,0	7 606,6
9	Werchowiński	Iwano-frankowski	2010	-	12022,9
10	Czeremoski	Czerniowiecki	2010	7117,5	5556,0



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



Rysunek 29. System ochrony przyrody Karpackiego regionu Ukrainy



Flora

Flora Українських Карпат liczy 3029 gatunków, z których 183 to rośliny rzadkie, wpisane do Czerwonej Księgi Ukrainy; 42 – są w międzynarodowych rejestrach gatunków chronionych; 25 karpaccich gatunków endemicznych.

Szata roślinna Karpat ukraińskich liczy blisko 400 zespołów roślinnych, z których 102 są wpisane na listę „Zielonej Księgi Ukrainy”.

W roku 2007 ukraińskie i słowackie bukowe pralasy Karpat zostały wpisane na listę obiektów Światowego Dziedzictwa UNESCO. Część ukraińska obiektu w składzie największych w Europie działek pralasz bukowych Karpacciego Rezerwatu Biosfery oraz Użańskiego Parku Narodowego, w granicach rejonów rachowskiego, tiaczowskiego oraz wielkoberezniańskiego wynosi blisko 70 procent jego łącznej powierzchni (Rysunek 30. Bukowe pralasy Karpat).



„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



Rysunek 30. Bukowe pralasy Karpat



Gospodarka leśna

W ciągu ostatnich 50 lat, czynniki antropogeniczne negatywnie wpłynęły na stan lasów Karpat ukraińskich. Nieprawidłowa eksploatacja lasów doprowadza do intensywnej erozji gruntów, przez co lesistość Karpat maleje.

Fauna

Fauna Karpat Ukraińskich liczy 4813 gatunków (306 gatunków kręgowców, 60 gatunków ssaków, 250 gatunków ptaków), z których 232 są wpisane do Czerwonej Księgi Ukrainy i międzynarodowych dokumentów związanych z ochroną przyrody (



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



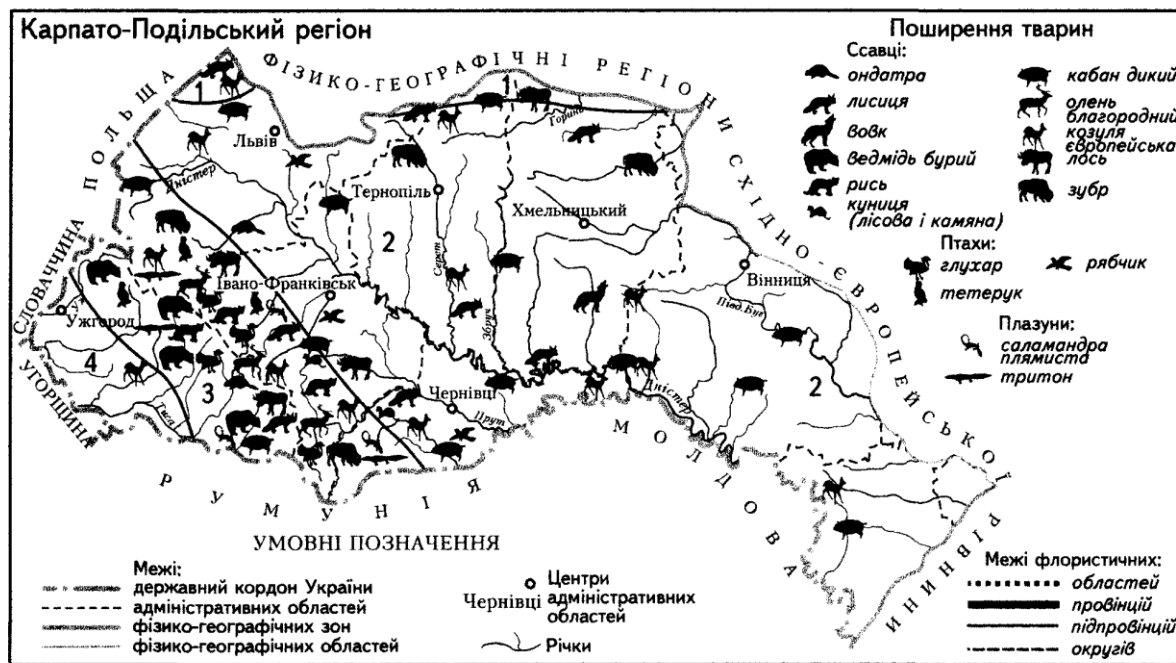
Rysunek 31. Fauna Regionu karpackiego).



„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



Rysunek 31. Fauna Regionu karpackiego



Środowisko kulturowe

Ludność górską ukraińskich Karpat, mieszkająca w tej części regionu, przy niskim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego wciąż zachowuje oryginalność etniczną. W ciągu ostatniego dziesięciolecia nastąpiło ożywienie życia duchowo-kulturowego Huculów, Bojków, Łemków, co znajdowało odzwierciedlenie w przeprowadzanych przez nich corocznych festiwalach i imprezach folklorystycznych, nastawieniu do życia religijnego, stworzeniu i realizacji regionalnych programów patriotycznych i oświatowych ("Szkoła Huculska") i.t.p. W rejonach górskich śledzi się nie tylko aktywne etnokulturalne odtwarzanie bytu, ale też naturalny wzrost ludności (stanem na rok 2000 współczynnik wzrostu naturalnego wynosił 2,6–5,6%), co na tle totalnej depopulacji Ukraińców świadczy o znacznym potencjale życiowym ludności górskiej, czyli jego wysokiej zdolności do przetrwania.

Struktura etniczna

W regionie Karpackim Ukrainy do regionów etnograficznych zaliczamy: Łemkowszczyznę, Bojkowszczyznę, Huculszczyznę, Bukowinę, Pokucie (w górach), Ruś Podkarpacką (Zakarpacie), Roztocze, Opilla i Małe Polesie (na równinie). Najbogatsze i najbardziej jaskrawe dziedzictwo kultury materialnej i duchowej w regionie zachowali mieszkańcy Huculszczyzny, Bojkowszczyzny, Bukowiny, Pokucia i Rusi Podkarpackiej (Zakarpacia).

Kultura

Karpaty Ukraińskie są wyjątkowo bogate w dziedzictwo kulturowe i historyczne. Ogólna ilość obiektów związanych z tym dziedzictwem wynosi kilka tysięcy. Region karpacki znany jest nie tylko ze swojej kultury świeckiej, ale też i kultury sakralnej oraz duchowej, o czym świadczą liczne cerkwie, synagogi, klasztory, pustelnie, które są prawdziwą ozdobą tego górskiego regionu.

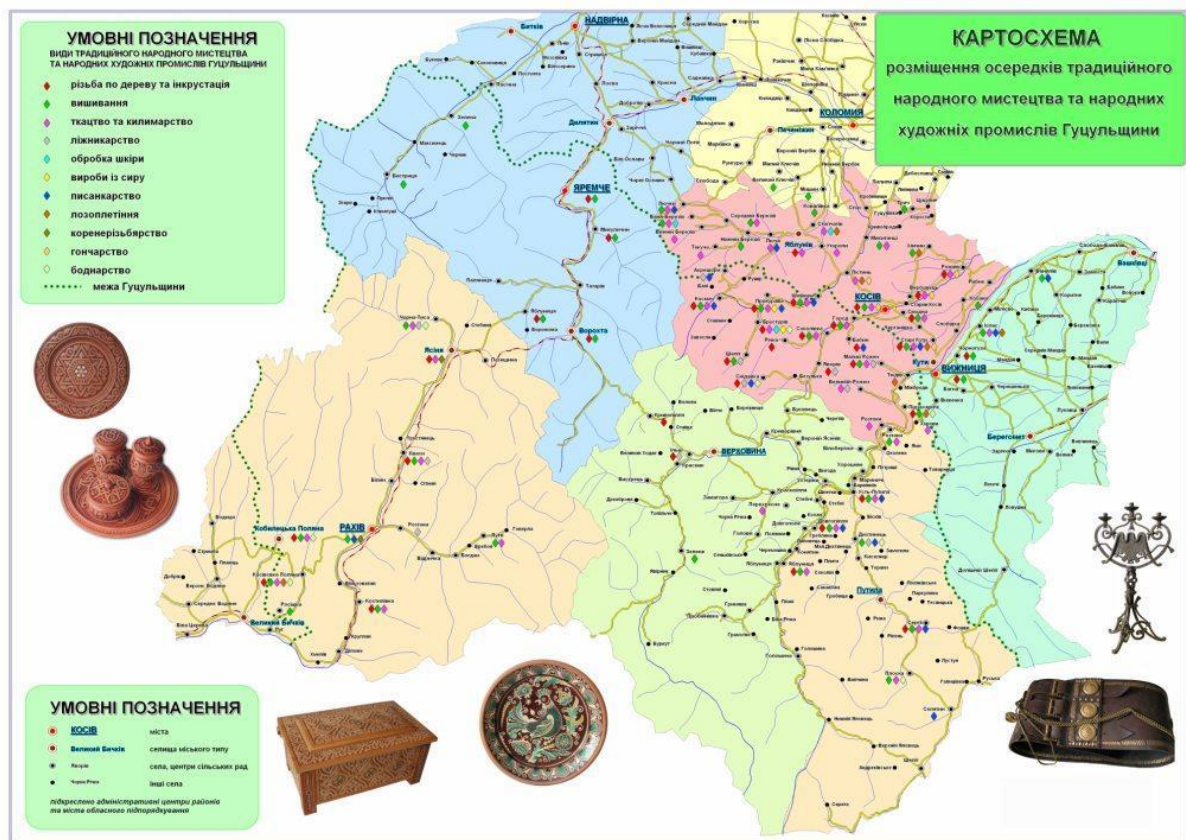


„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



Na Huculszczyźnie najlepiej zachowały się stare rzemiosła, tradycje, obyczaje, elementy archaiki duchowej i kultury materialnej (Rysunek 32. Mapa rozmieszczenia ośrodków tradycyjnej sztuki ludowej i rzemiosł Huculszczyzny). Do składowych autochtonicznych systemu narodościowo-społecznego Huculszczyzny zaliczają myślistwo, łowienie ryb, zbieranie, pasterstwo, rolnictwo, leśnictwo i sztuka dekoracyjno-użytkowa [2]. Ostatnio do nich dołączyła rekreacja i turystyka. Każdy z obwodów regionu karpackiego ma swoją specjalizację w produktach agroturystycznych.

Rysunek 32. Mapa rozmieszczenia ośrodków tradycyjnej sztuki ludowej i rzemiosł Huculszczyzny



Region karpacki posiada bardzo liczne zabytki. Na terytorium regionu karpackiego znajduje się ponad 125 tys. obiektów archeologicznych, architektonicznych (ponad 6 tys. pod ochroną), historycznych. Ponadto działa tu około stu muzeów.

Problemy społeczno-kulturalne górali huculskich

Trudne warunki związane z poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego regionu sprzyjają migracjom zarobkowym mieszkańców ukraińskich Karpat. Najczęściej wyjeżdżają kobiety, pracując w krajach Europy Zachodniej w sferze usług. Zachowanie cech etnicznych w warunkach współczesnych rozwoju cywilizacji, wpływu technologii, sposobu zarządzania kulturą masową, jak i przystosowanie się Huculów do nowych realiów społecznych jest skomplikowanym problemem społeczno-kulturowym tego regionu Ukrainy.

Wpływ człowieka na środowisko kulturowe

Malownicze krajobrazy, bogata przyroda i oryginalne dziedzictwo kulturowe mieszkańców ukraińskich Karpat przyczyniły się do stworzenia, tak zwanego „fenomenu huculskiego”,



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



a także unikalnych cech narodowościowo-kulturowych Bojków i Łemków, zachowanie i odtworzenie, których jest poważnym wyzwaniem współczesności.

W ciągu ostatnich kilku lat zrealizowano szereg przedsięwzięć, do których należą między innymi:

- ustanowienie narodowe parki ochrony przyrody, w celu ochrony dziedzictwa przyrodniczego i historyczno-kulturowego oraz rozwoju turystyki i rekreacji,
- utworzenie regionalnych instytucji naukowo-badawczych,
- wdrażanie programu utworzenia szkół etnicznych w ramach szkołach ogólnokształcących,
- organizowanie festiwali etnicznych,
- wdrażanie różnych projektów krajowych i międzynarodowych.

3.2. Stan hodowli koni huculskich po stronie polskiej i ukraińskiej

Stan hodowli koni huculskich w Polsce

W czasie II wojny światowej hodowla koni huculskich poniosła dotkliwe straty. Na terenie Polski pozostało tylko kilka państwowych ogierów huculskich i grupa sześciu klaczy zakupionych przez Stadninę Koni Racot do prac w ogrodzie. Oprócz tego, przybyła do Polski razem z końmi rewindykowanymi z Niemiec, stawka 12 klaczy i jeden ogier pochodzenia węgierskiego, uzyskana dzięki transakcji zawartej z wytwórnią szczepionek w Mansbach. Rozpoczęła się żmudna praca odbudowania pogłowia koni huculskich, tym trudniejsza, że w rolnictwie istniało wówczas zapotrzebowanie na dużego, silnego konia roboczego. W 1950 r. zebrano odnalezione klacze, uzupełniono zakupem w terenie i utworzono stadninę koni huculskich w Jodłowniku (pow. limanowski, woj. małopolskie). Stamtąd pochodziły pierwsze ogiery oddane do Państwowego Stada Ogierów i wiele wartościowych matek stadnych. W terenie hodowla konia huculskiego rozpoczęła się w 1953 r., kiedy to Jan Żur z Chabówki zakupił w PSO Drogomyśl dwa ogiery. W 1955 r., chcąc umieścić hodowlę koni huculskich w typowo górskich warunkach, stadninę z Jodłownika przeniesiono do Tylicza koło Krynicy, gdzie uzyskano stan 67 sztuk koni huculskich, w tym 25 klaczy. W 1958 r. stadnina została ponownie przeniesiona, tym razem do Siar koło Gorlic (obecnie SKH Gładyszów), gdzie konie zostały umieszczone w trzech gospodarstwach: klacze ze źrebkami i ogiery czołowe w Sękowej i Glinniku Mariampolskim, a młodzię roczna i dwuletnia w Jasionce. Do 1985 roku SK Siary była jedyną państwową stadniną koni huculskich w Polsce. Etat klaczy wynosił 35 matek stadnych i początkowo kryło 5 ogierów: Jaśmin, Luzak, Marmur, Lemiesz i Dioryt.

W 1985 r. utworzono w Zootechnicznym Zakładzie Doświadczalnym Instytutu Zootechniki w Rymanowie, w gospodarstwie Odrzechowa, drugą stadninę koni huculskich. Ze stadniny w Siarach przybyło tu 6 klaczy, a ze Stada Ogierów Klikowa pierwszy ogier. W ciągu kolejnych 4 lat dokupiono z SK Siary kolejnych 14 klaczy, a z SO Klikowa trafił kolejny ogier. Obecnie jest to druga co do wielkości populacji koni huculskich, stadnina w Polsce. W 1988 roku udało się osiągnąć planowaną ówczesnym programem hodowli liczbę 70 klaczy - matek stadnych, zgromadzonych w SK Siary (50 sztuk) i w ZZD IZ Rymanów (20 sztuk), a w PSO Klikowa 25 ogierów huculskich.

Z początkiem 1993 r. utworzono trzecią państwową stadninę koni huculskich przy Bieszczadzkim Parku Narodowym Wołosate. Hodowla rozpoczęła się od pięciu klaczy zakupionych od prywatnego hodowcy oraz 2-miesięcznego ogierka, stanowiącego darowiznę dla parku. Jeszcze tego samego roku stado powiększono o 9 klaczy zakupionych ze



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



Stadniny Koni Siary, a w 1995 r. decyzją Ministra Rolnictwa stadninie nadano status Zachowawczej Hodowli Konia Huculskiego.

Pogłowie koni huculskich w Europie

Dbłość polskich hodowców o zachowanie rasy, uchronienie od wyginięcia koni huculskich, lata poświęcone pionierskiej wręcz w tamtych czasach promocji tej rasy, stopień zaawansowania prac nad prowadzeniem niezbędnej selekcji rodowodowo-eksterierowej, jak również systematyczne sprawdzanie wartości użytkowej, liczba koni poddawanych próbom, a także ogólna liczba koni huculskich w naszym kraju, stawiają Polskę na pozycji lidera wśród państw zrzeszonych w europejskiej organizacji noszącej miano Hucul International Federation. W 1997 r., trzy lata po utworzeniu HIF, kraje członkowskie mogły poszczycić się ogólną liczbą 470 klaczy-matek: Polska – 280 szt., Słowacja – 60 szt., Rumunia i Węgry po 40 szt., Czechy – 30 szt. oraz Austria – 20 szt.

Na generalnym posiedzeniu HIF, które odbyło się w maju 2003 r., oficjalnie poinformowano, że „europejska społeczność hodowców koni rasy huculskiej, zrzeszona w Międzynarodowej Federacji Konia Huculskiego (HIF) zdecydowała o uznaniu polskiej księgi stadnej koni tej rasy za Księgę Pochodzenia. Przy podejmowaniu tej decyzji uwzględniono wielkość polskiego pogłowia oraz wieloletnią pracę hodowlaną i skuteczną ochronę tej unikalnej rasy”. Spośród krajów zrzeszonych w Hucul International Federation Polska posiada niewątpliwie najliczniejsze stado koni huculskich, liczące m.in. niemal 1500 klaczy hodowlanych. Dla porównania pozostałe kraje członkowskie HIF (oraz kandydująca Ukraina) mogą poszczycić się następującymi populacjami klaczy hodowlanych:

Kraj	Klacje	Ogiery
Polska	1491	176
Czechy	313	15
Węgry	258	17
Słowacja	125	17
Austria	125	7
Rumunia	86	44
Niemcy	5	3
Ukraina	112	19
Razem	2515	298

Źródło: Dane Polskiego Związku Hodowców Koni

Pogłowie koni huculskich w Polsce

Zgodnie z danymi gromadzonymi w Centralnej Bazie Danych Koniowatych PZHK, w Polsce znajduje się obecnie około 6900 koni rasy huculskiej, z czego ok 75% to konie hodowlane. Za konie hodowlane uważa się ogiery i klacze wpisane do ksiąg, źrebięta spełniające rodowodowe warunki wpisu, a także konie starsze spełniające rodowodowe warunki wpisu, które z różnych przyczyn tego wpisu dotychczas nie otrzymały. Pozostała grupa to głównie wałachy oraz klacze i ogiery, które nie spełniły pozostałych (poza rodowodowymi) warunków wpisu do księgi stadnej.

Od lat obserwuje się stały wzrost zainteresowania hodowlą koni tej rasy. Najbardziej zbliżonym do pierwotnego terenem jej występowania jest region Polski Południowej (Podkarpacie i Małopolska), niemniej konie huculskie są hodowane na terenie całego kraju (głównie na Śląsku, Mazowszu, Lubelszczyźnie, czy w Wielkopolsce). W omawianym rejonie podkarpacia i Małopolski całkowite pogłowie koni rasy huculskiej wynosi obecnie ponad 2 500 sztuk.



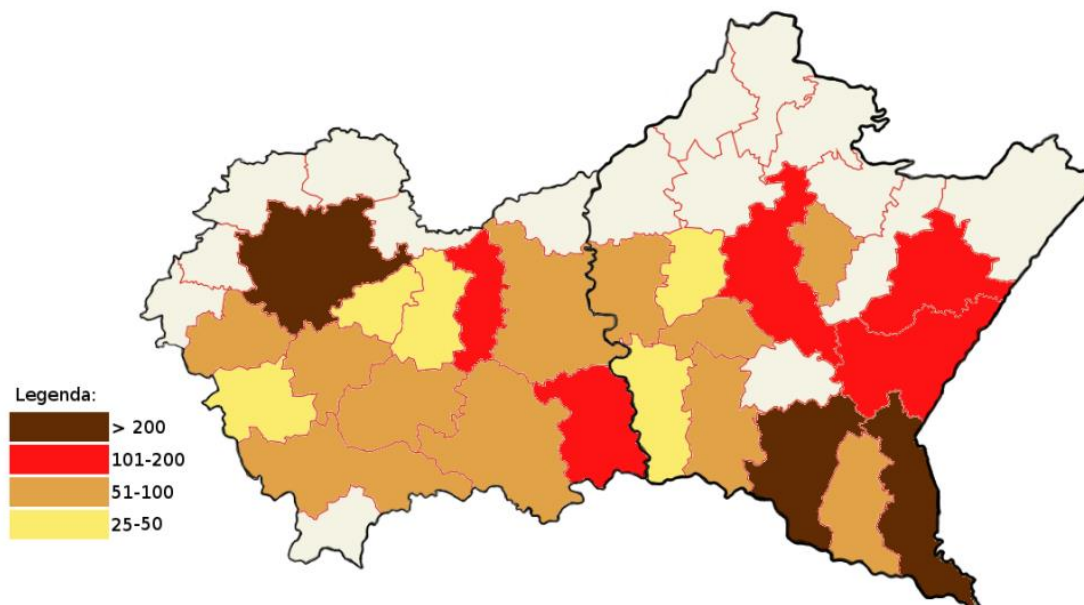
*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



Pogłowie koni huculskich w Polsce południowo-wschodniej (2014)

Rozmieszczenie koni huculskich w Polsce południowo-wschodniej nie jest równomierne. Na Podkarpaciu najliczniejsza populacja umiejscowiona jest w rejonie południowo-wschodnim, graniczącym z terenem Ukrainy. Są to powiaty bieszczadzki z państwową Zachowawczą Hodowlą konia Huculskiego w Wołosatem, przemyski oraz jarosławski, powiat sanocki z Zakładem Doświadczalnym Instytutu Zootechniki w Odrzechowej, a także powiat rzeszowski z największym miastem regionu. Liczne skupiska koni huculskich umiejscowione są również w pozostałych południowych powiatach Podkarpacia (krośnieński, jasielski, strzyżowski, dębicki, ropczycko-sędziszowski, łańcucki), natomiast zdecydowanie mniejsze liczby obserwujemy na terenach powiatów północnych. To nasilenie hodowli, które można zaobserwować w południowym pasie województwa, powiązane jest z ukształtowaniem terenu, mającym zdecydowanie charakter górski lub wyżynny. Podobna sytuacja występuje na terenie Małopolski, choć nasilenie występowania hodowli jest tu bardziej równomierne. Widać natomiast oddziaływanie największej polskiej państwowej stadniny koni huculskich w Gładyszowie (powiat gorlicki), skupisko koni w rejonie największego miasta regionu – Krakowa oraz liczną populację w powiecie brzeskim, który znajdował się w bezpośrednim sąsiedztwie Stada Ogierów Klikowa.

Rysunek 33. Rozmieszczenie koni huculskich w południowej Polsce



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Polskiego Związku Hodowców Koni

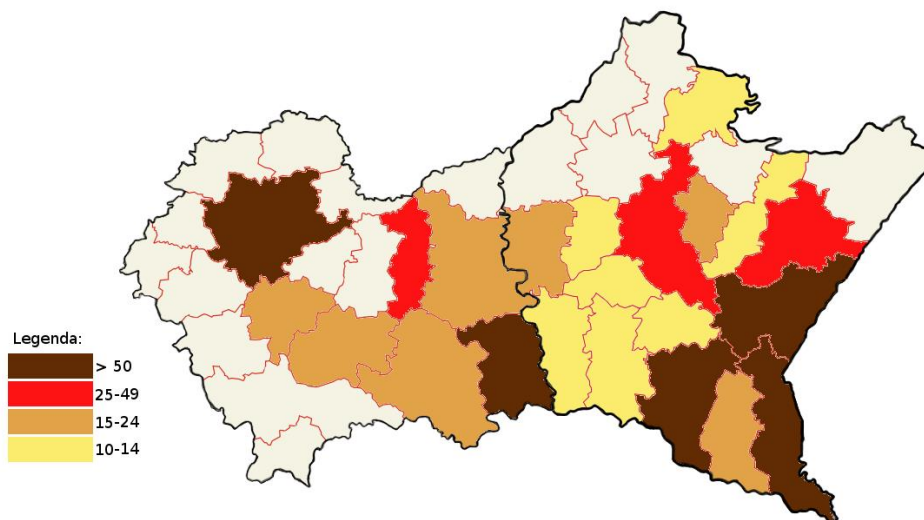
Bardzo podobne spostrzeżenia nasuwają się przy analizie pogłowia klaczy czynnych w hodowli, czyli takich które w ciągu ostatnich 4 lat urodziły co najmniej jedno źrebię rasy huculskiej. Jest to zjawisko pozytywne, oznacza bowiem, iż występowanie koni huculskiego nie wiąże się jedynie z jego codziennym użytkowaniem, ale również dbałością o zachowanie go dla następnych pokoleń.



„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



Rysunek 34. Pogłowie klaczy czynnych w hodowli w Polsce południowo-wschodnie (2014)



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Polskiego Związku Hodowców Koni

Tabela 5. Rozmieszczenie klaczy czynnych oraz ogierów w poszczególnych powiatach regionu Małopolski i Podkarpacia

MAŁOPOLSKA				
Powiat	liczba klaczy	%	liczba ogierów	%
bocheński	7	2,0		0,0
brzeski	28	8,2	4	10,3
chrzanowski	0	0,0		0,0
dąbrowski	0	0,0		0,0
gorlicki	142	41,3	24	61,5
krakowski	62	18,0	5	12,8
limanowski	20	5,8	1	2,6
miechowski	1	0,3		0,0
myślenicki	19	5,5	1	2,6
nowosądecki	15	4,4	1	2,6
nowotarski	9	2,6	1	2,6
olkuski	1	0,3		0,0
oświęcimski	1	0,3		0,0
proszowicki	0	0,0		0,0
suski	7	2,0		0,0
tarnowski	15	4,4	1	2,6
tatrzański	2	0,6		0,0
wadowicki	8	2,3		0,0
wielicki	7	2,0	1	2,6
RAZEM	344	100,0	39	100

PODKARPACIE				
Powiat	liczba klaczy	%	liczba ogierów	%
bieszczadzki	75	17,6	4	10,8
brzozowski	12	2,8		0,0
dębicki	21	4,9	2	5,4
jarosławski	41	9,6	5	13,5
jasielski	12	2,8	1	2,7
kolbuszowski	6	1,4		0,0
króśnieński	12	2,8	1	2,7
leski	15	3,5	2	5,4
leżajski	0	0,0		0,0
lubaczowski	0	0,0		0,0
łańcucki	18	4,2	3	8,1
mielecki	0	0,0		0,0
niżański	10	2,3		0,0
przemyski	68	15,9	6	16,2
przeworski	14	3,3		0,0
ropczycko-sędziszowski	11	2,6	2	5,4
rzyszowski	29	6,8	5	13,5
sanocki	67	15,7	6	16,2
stałowowlowski	3	0,7		0,0
strzyżowski	11	2,6		0,0
tarnobrzeski	2	0,5		0,0
RAZEM	427	100,0	37	100

Źródło: Dane Polskiego Związku Hodowców Koni



„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



Rozmieszczenie ogierów w poszczególnych powiatach omawianego regionu odpowiada liczebności klaczy hodowlanych. W Małopolsce najliczniejszą stawkę ogierów miały powiaty: gorlicki (24 og.), krakowski (5 og.) oraz brzeski (4og.). W rejonie Podkarpacia większa liczba ogierów umiejscowiona była na terenie powiatów: sanockiego i przemyskiego (po 6 og.) oraz rzeszowskiego i jarosławskiego (po 5 og.). Rekordzistą pod względem liczby utrzymywanych reproduktorów jest SKH Gładyszów, która w sezonie 2014 miała do dyspozycji 10 ogierów, w ZDIZ Odrzechowa stanowiło 5 ogierów, natomiast w Bieszczadzkim Parku Narodowym Wołosate – 2 ogiery.

Pogłowie koni huculskich w Małopolsce i na Podkarpaciu

Rodziny klaczy czynnych w hodowli

Analizując liczebność poszczególnych rodzin w Polsce południowo-wschodniej należy podkreślić, że odzwierciedla ona sytuację w pogłowie klaczy w całej Polsce. Najliczniej reprezentowane są linie Polanki, Wyderki oraz Wołgi, które łącznie stanowią 50,3% pogłowia klaczy czynnych tu w rozrodzie. Następną grupę, względnie równo reprezentowaną na tym terenie są linie: Laliszki, Agatki, Srocзки, Bajkałki, Nakonecznej, Wrony oraz Jagody (łącznie 39,7% populacji klaczy-matek). Najmniej liczne są reprezentantki rodzin klaczy: Gurgul, Czeremcha, Sekunda i Reda, które łącznie stanowią 8,5% stada klaczy-matek w tym regionie. Klaczy użytkowanych w rozrodzie w ostatnich 4 latach, które wywodziły się z zagranicznych rodzin żeńskich, było jedynie 11 sztuk. Mimo dużej różnicy w pogłowie klaczy w obu województwach, hodowcy z Małopolski utrzymywali większą niż na Podkarpaciu liczbę przedstawicielek rodzin Srocзки i Sekundy, procentowo duże znaczenie miały też linie: Czeremchy, Wrony i Jagody.

Tabela 6. Rodziny klaczy czynnych w hodowli

Klacz		MAŁOPOLSKA		PODKARPACIE		RAZEM	
		liczba	%	liczba	%	liczba	%
Agatka	A	20	5,8	25	5,9	45	5,8
Bajkałka	B	17	4,9	21	4,9	38	4,9
Czeremcha	C	12	3,5	7	1,6	19	2,5
Wrona	F	18	5,2	20	4,7	38	4,9
Gurgul	G	8	2,3	18	4,2	26	3,4
Jagoda	J	26	7,6	19	4,4	45	5,8
Laliszka	L	24	7,0	31	7,3	55	7,1
Nakoneczna	N	16	4,6	21	4,9	37	4,8
Wołga	O	41	11,9	64	15,0	105	13,6
Polanka	P	63	18,3	89	20,8	152	19,7
Srocзка	S	35	10,2	14	3,3	49	6,4
Sekunda	T	8	2,3	3	0,7	11	1,4
Wydra	W	47	13,7	84	19,7	131	17,0
Reda	Z	4	1,2	5	1,2	9	1,2
Rumunia	R	5	1,5	2	0,5	7	0,9
Słowacja	K	0	0	3	0,7	3	0,4
Węgry	M	0	0	1	0,2	1	0,1
RAZEM		344	100	427	100	771	100

Źródło: Dane Polskiego Związku Hodowców Koni



„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



Rody ogierów

W rejonie Polski południowo-wschodniej reprezentowane są wszystkie rody męskie czynne w polskiej hodowli koni huculskich. W Małopolsce najliczniej występują ogiery z rodów: Pietrosu, Hroby, Goral, natomiast na Podkarpaciu: Hroby oraz Gurgul. Ogólnie zdecydowanie przeważa ród Hrobego (21 og.), równomiernie reprezentowane są linie: Pietrosu, Goral, Gurgul oraz Ousor, które stanowią ponad 63% tutejszej populacji ogierów. Podobnie, jak w całej populacji ogierów kryjących w Polsce, tak i tu najrzadziej spotykani są przedstawiciele rodów Prislopa (1 og.) oraz Polana (6 og.).

Tabela 7. Rody ogierów

Ogier		Małopolska		Podkarpacie		RAZEM	
		liczba	%	liczba	%	liczba	%
Goral	GO	7	17,9	6	16,2	13	17,1
Gurgul	GU	3	7,7	9	24,3	12	15,8
Hroby	HR	9	23,1	12	32,4	21	27,6
Ousor	OU	4	10,3	5	13,5	9	11,8
Pietrosu	PT	10	25,6	4	10,8	14	18,4
Polan	PO	5	12,8	1	2,7	6	7,9
Prislop	PR	1	2,6	0	0,0	1	1,3
RAZEM		39	100	37	100	76	11,0

Źródło: Dane Polskiego Związku Hodowców Koni

W 2013 r. średnia liczba klaczy pokrytych przez ogiera rasy huculskiej dla całej Polski wynosiła 7,2 sztuki. Mimo corocznych wahań tego wskaźnika (w ciągu ostatnich 10 lat na poziomie 5,1 – 7,6) jest to niemal identyczny wynik w porównaniu do tego z 2002 r. Dla regionu Małopolski wartość ta wahała się w przedziale 8,3-9,9 i w 2013 r. wynosiła 8,4. Dla Podkarpacia średnia liczba klaczy pokrytych przez ogiera wahała się w latach 2004-2014 w granicach 8,1-10,4 i w 2013 r. osiągnęła poziom 9,2.

Struktura wiekowa ogierów kryjących na terenie Podkarpacia i Małopolski

Mimo niewielkiej liczby ogierów kwalifikowanej w ostatnich latach do rozrodu, ponad 55% ogierów kryjących na Podkarpaciu i w Małopolsce stanowią konie młode, które nie przekroczyły wieku 10 lat. Dla porównania wskaźnik ten dla rodzimej w tym rejonie rasy koni małopolskich wynosi niecałe 13%.

Tabela 8. Struktura wiekowa ogierów kryjących na terenie Podkarpacia i Małopolski

Wiek	Kraków		Rzeszów		Razem	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
do 5 lat	5	12,8	6	16,2	11	14,5
6-10 lat	16	41,0	15	40,5	31	40,8
11-15 lat	10	25,6	11	29,7	21	27,6
16-20 lat	4	10,3	3	8,1	7	9,2
powyżej 20 lat	4	10,3	2	5,4	6	7,9
RAZEM	39	100	37	100	76	100

Źródło: Dane Polskiego Związku Hodowców Koni

Struktura umaszczenia ogierów kryjących na terenie Podkarpacia i Małopolski

Przeważa umaszczenie gniade w różnych odcieniach, dużą część stanowią konie srokate, a najmniejszy odsetek stanowią ogiery kare.



„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



Tabela 9. Struktura umaszczenia ogierów kryjących na terenie Podkarpacia i Małopolski

Umaszczenie	Kraków		Rzeszów		Razem	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
gniade	26	66,7	19	51,4	45	59,2
myszate	6	15,4	6	16,2	12	15,8
kare	1	2,6	1	2,7	2	2,6
srokate	6	15,4	11	29,7	17	22,4
RAZEM	39	100	37	100	76	100

Źródło: Dane Polskiego Związku Hodowców Koni

Struktura wiekowa populacji klaczy

Populacja klaczy czynnych w rozrodzie to głównie klacze młode, jedynie nieco ponad 25% stanowią tu klacze 11-letnie i starsze.

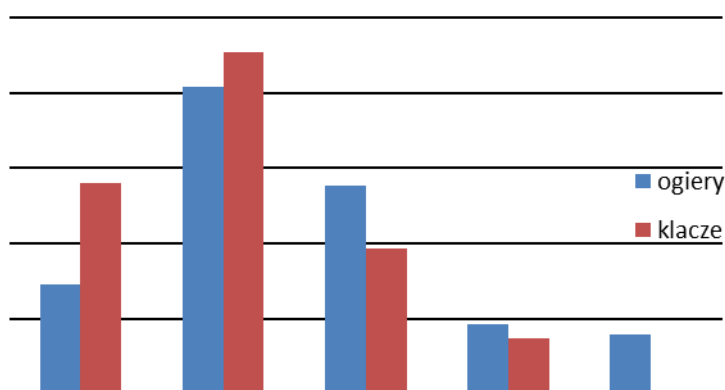
Tabela 10. Struktura wiekowa populacji klaczy

Wiek	Kraków		Rzeszów		Razem	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
do 5 lat	95	27,6	121	28,3	216	28,0
6-10 lat	160	46,5	190	44,5	350	45,4
11-15 lat	66	19,2	83	19,4	149	19,3
16-20 lat	23	6,7	33	7,7	56	7,3
powyżej 20 lat	0	0,0	0	0,0	0	0
RAZEM	344	100	427	100	771	100

Źródło: Dane Polskiego Związku Hodowców Koni

Struktura wiekowa populacji ogierów i klaczy czynnych w rozrodzie na terenie Podkarpacia i Małopolski

Wykres 3. Struktura wiekowa populacji ogierów i klaczy czynnych w rozrodzie na terenie Podkarpacia i Małopolski



Źródło: Dane Polskiego Związku Hodowców Koni

Należy zwrócić uwagę na wiek klaczy czynnych w rozrodzie reprezentujących rodziny zagrożone wyginięciem i kwalifikując młode klacze do rozrodu starać się zapewnić ich ciągłość. Dotyczy to głównie następujących rodzin:

- Redy – w OZHK Rzeszów czynnych jest obecnie 5 klaczy, w tym 2 sześciolatnie, w MZHK Kraków 4 klacze, w tym 5- i 6-letnia),



„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



- Sekundy – w OZHK Rzeszów 3 klacze, w tym 5- i 6-letnia, w MZHK Kraków 8 klaczy, w tym 2-letnia),
- Czeremchy – w OZHK Rzeszów 7 klaczy, w tym dwie 7-letnie i jedna 6-letnia, w MZHK Kraków 12 klaczy, w tym 10 młodych w wieku 4-7 lat.

Liczba hodowców

Ze względu na ukształtowanie terenu oraz niewielką średnią powierzchnię gospodarstwa, w rejonie Małopolski i Podkarpacia przeważają hodowle utrzymujące nieliczne stada klaczy. Na ponad 210 ośrodków hodowlanych w tym rejonie, zarejestrowanych w Centralnej Bazie Koniowatych PZHK, aż 170 gospodarstw posiada stada liczące nie więcej niż 3 klacze czynne w hodowli (OZHK Rzeszów – 91, MZHK Kraków – 79 sztuk). Stanem 4-10 klaczy hodowlanych mogą poszczycić się 32 hodowle (Rz – 20, Kr – 12), natomiast zdecydowanie mniejsza jest liczba hodowców posiadających stada liczące powyżej 10 klaczy czynnych w rozrodzie. Dla Podkarpacia jest to 8 ośrodków, w tym wspomniane wcześniej Odrzechowa i Wołosate, a dla Małopolski jedynie 4 gospodarstwa, w tym najliczniejsze w Polsce stado klaczy-matek w SKH Gładyszów. Te trzy ośrodki są jedynymi państwowymi hodowlami koni huculskich w Polsce.

Tabela 11. Struktura wiekowa populacji klaczy

Region	wielkość stada				RAZEM
	1-3	4-10	11-20	pow. 20	
Małopolska	79	12	1	3	95
Podkarpacie	91	20	6	2	119
RAZEM	170	32	7	5	214

Źródło: Dane Polskiego Związku Hodowców Koni

Dynamika zmian w hodowli w latach 2004-2014

Liczba klaczy czynnych w hodowli (starsze i nowo licencjonowane łącznie)

W okresie 2004-2014 liczba klaczy rasy huculskiej, wpisanych do księgi stadnej i czynnych w rozrodzie, wzrosła ponad 2,5-krotnie, osiągając stan niespełna 1500 sztuk. Niemal 55 % tych klaczy utrzymywanych jest przez hodowców i miłośników z terenów Podkarpacia i Małopolski.

Tabela 12. Liczba klaczy czynnych w hodowli

Region	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Małopolska	108	271	251	304	350	346	355	357	393	368	385
Podkarpacie	146	183	211	226	261	382	327	343	376	432	431
POLSKA	574	790	896	1015	1120	1381	1363	1416	1446	1467	1491

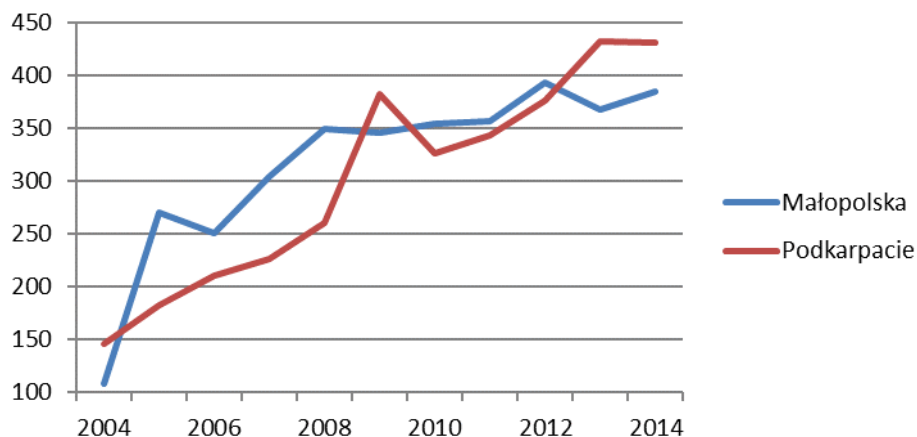
Źródło: Dane Polskiego Związku Hodowców Koni



„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



Wykres 4. Tendencja w pogłowie klaczy czynnych w hodowli



Źródło: Dane Polskiego Związku Hodowców Koni

Liczba klaczy młodych, wpisanych do księgi stadnej w danym roku

Dominację Podkarpacia i Małopolski w hodowli koni huculskich potwierdzają również liczby dotyczące corocznego wpisu klaczy do księgi stadnej – 49% wszystkich młodych klaczy huculskich w Polsce kwalifikowanych jest do rozrodu w tym właśnie rejonie. W okresie 2004-2014 w Małopolsce liczba nowo licencjonowanych klaczy utrzymywała się na zbliżonym poziomie (35-60 sztuk), podczas gdy na Podkarpaciu zauważalna była zdecydowana tendencja wzrostowa – z poziomu 15 klaczy licencjonowanych w 2004 r. osiągnięto rekordową liczbę 68 młodych klaczy wpisanych do księgi stadnej w 2014 roku.

Tabela 13. Liczba klaczy młodych, wpisanych do księgi stadnej w danym roku

Region	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Małopolska	36	54	50	46	54	48	44	41	59	45	41
Podkarpacie	15	28	25	30	49	44	39	51	52	50	68
POLSKA	148	146	162	175	195	209	191	205	205	187	223

Źródło: Dane Polskiego Związku Hodowców Koni

Liczba ogierów starszych, wpisanych do ksiąg stadnych

Statystyka dotycząca liczby ogierów, zgłoszonych do użytkowania w rozrodzie w poszczególnych latach, pokazuje znaczące wahania, jednak w ostatnich kilku latach ustabilizowała się na poziomie ok. 170 reproduktorów. W Małopolsce liczba ogierów kryjących jest ustabilizowana, a na Podkarpaciu widoczny jest niemal 2-krotny jej wzrost.

Tabela 14. Liczba ogierów starszych, wpisanych do ksiąg stadnych

Region	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Małopolska	37	41	37	35	39	40	41	41	39	33	35
Podkarpacie	19	19	21	26	29	30	33	34	36	36	34
POLSKA	120	137	155	167	190	149	163	174	169	169	168

Źródło: Dane Polskiego Związku Hodowców Koni



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



Liczba ogierów młodych, wpisanych do księgi stadnej w danym roku

W 2007 roku podjęta została decyzja o grupowej kwalifikacji ogierów do hodowli, corocznie w połowie października w 2-3 miejscach w kraju Komisja Księgi Stadnej ocenia ogiery zgłoszone do kwalifikacji. Od 2006 r. liczba ogierów, które uzyskały prawo wpisu do księgi stadnej, sukcesywnie maleje, z 33 og. do 8 uznanych w 2014 roku.

Tabela 15. Liczba ogierów młodych, wpisanych do księgi stadnej w danym roku

Region	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Małopolska	7	9	13	4	7	6	3	3	3	2	2
Podkarpacie	4	2	4	6	3	6	5	5	2	3	5
POLSKA	24	23	33	21	24	19	17	12	8	6	8

Źródło: Dane Polskiego Związku Hodowców Koni

Liczba źrebiąt zidentyfikowanych w poszczególnych latach

W analizowanym okresie liczba identyfikowanych źrebiąt podlegała dość znaczącym wahaniom, zarówno na terenie całej Polski, jak i w rejonie Polski południowo-wschodniej, jednak w ciągu 10 lat widoczny jest 2-krotny wzrost liczby rodzących się i opisywanych źrebiąt huculskich.

Tabela 16. Liczba źrebiąt zidentyfikowanych w poszczególnych latach

Region	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Małopolska	119	111	139	189	170	163	169	157	124	159	105
Podkarpacie	73	83	90	130	173	183	156	138	139	192	189
POLSKA	336	358	445	620	668	748	654	678	603	662	651

Źródło: Dane Polskiego Związku Hodowców Koni

Program hodowli koni rasy huculskiej

Decyzją Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, księgę stadną oraz ocenę wartości hodowlanej i użytkowej koni rasy huculskiej prowadzi Polski Związek Hodowców Koni (PZHK) z siedzibą w Warszawie. PZHK jest krajową federacją 15 okręgowych lub wojewódzkich związków hodowców koni, zajmuje się organizacją i doskonaleniem hodowli koni oraz rejestracją i selekcją źrebiąt 9 ras koni. Działająca przy PZHK Komisja Księgi Stadnej koni rasy huculskiej, w skład której powołuje się uznane autorytety z dziedziny hodowli i użytkowania rasy, reprezentuje hodowców tej rasy. Wzorzec rasy, zasady wpisu do księgi stadnej oraz zakres i sposób prowadzenia oceny wartości użytkowej określone są w „Programie hodowli koni rasy huculskiej”. Hodowlę koni huculskich w Polsce prowadzona jest w oparciu o 7 rodów męskich (Goral, Gurgul, Hroby, Ousor, Pietrosu, Polan i Prislop) oraz 14 rodzin żeńskich (Agatka, Bajkałka, Czeremcha, Wrona, Gurgul, Jagoda, Laliszka, Nakoneczna, Wołga, Polanka, Srocza, Sekunda, Wydra oraz Reda).

Podstawowym dokumentem konia jest paszport identyfikacyjny, a po zakwalifikowaniu do rozrodu – „Świadectwo wpisu klaczy / ogiera do księgi stadnej”. Przed wpisem klaczy/ogiera do księgi obowiązuje potwierdzenie pochodzenia po wskazanej parze rodzicielskiej badaniami markerów genetycznych. Kwalifikacja młodych ogierów do hodowli odbywa się na corocznie organizowanych przeglądach, natomiast klacze uzyskują wpis do księgi na podstawie oceny bonitacyjnej eksterieru i ruchu oraz podstawowych pomiarów zoometrycznych, dokonanych przez pracownika / inspektora jednego z 16 Okręgowych/



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



Wojewódzkich Związków Hodowców Koni. Miernikiem oceny wartości użytkowej są kategoryzacje ogierów oraz klaczy. Selekcja prowadzona jest poprzez analizę rodowodową, ocenę eksterieru i ruchu oraz ocenę wartości użytkowej. Próby użytkowości, zarówno wierzchowe, jak i zaprzęgowe, dzielą się na wstępne (dla młodych ogierów i klaczy wpisywanych do księgi stadnej) oraz zasadnicze, sprawdzające umiejętność pokonywania naturalnych i sztucznych przeszkód terenowych, odwagę, zdolności, posłuszeństwo i poziom wytrenowania konia. Dla zawodnika jest to próba jazdy w zadanym tempie i umiejętności prowadzenia konia w trudnym terenie.

Księga stadna koni rasy huculskiej ukazuje się drukiem, począwszy od 1962 r. wydano już 8 tomów, zawierających łącznie rodowody i podstawowe dane 819 klaczy oraz 320 ogierów. O dynamicznym rozwoju rasy może świadczyć fakt, iż w I tomie zamieszczono dane 43 klaczy i 25 ogierów, podczas gdy VIII tom wydany w 2004 r. zawierał już 500 klaczy i 133 ogiery.

Program ochrony zasobów genetycznych koni rasy huculskiej

W czerwcu 1992 r. na Konferencji Narodów Zjednoczonych - Środowisko i Rozwój (UNCED) w Rio de Janeiro 167 krajów zrzeszonych w ONZ podpisało „Konwencję o różnorodności biologicznej”. Polska ratyfikowała tę Konwencję w grudniu 1995 roku, co tym samym nałożyło na nasze państwo obowiązek zachowania różnorodności biologicznej na terenie własnego kraju, nie tylko na obszarach chronionych, ale także na obszarach użytkowanych gospodarczo, głównie rolniczo. Tym samym Polska włączyła się do realizacji Światowej Strategii Zachowania Zasobów Genetycznych Zwierząt Gospodarskich, opracowanej przez Organizację Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO). Zasoby Genetyczne Zwierząt Gospodarskich obejmują te gatunki zwierząt, które są lub mogą być wykorzystywane do produkcji żywności oraz w rolnictwie, a zarządzanie tymi zasobami obejmuje wszystkie działania związane z charakterystyką, sposobami użytkowania, doskonalenia i ochrony.

W 1999 roku rozpoczęto prace nad Krajowym Programem Ochrony Zasobów Genetycznych Zwierząt, którego nadrzędnym celem było zapewnienie, że różnorodność genetyczna zwierząt gospodarskich niezbędnych do produkcji żywności i dla rolnictwa, będzie zachowana obecnie i w przyszłości. W maju 2000 roku Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi zaakceptował do realizacji programy hodowlane ochrony zasobów genetycznych poszczególnych populacji, w tym programy dla konika polskiego i konia huculskiego. Programy te zawierają informacje o historii powstania danej rasy i uzasadnienie konieczności jej ochrony, precyzują cele i harmonogram działań, a także zakres ochrony in-situ i ex-situ. Programy określają także zasady i metody pracy hodowlanej oraz wskazują organizacje odpowiedzialne za ich realizację.

W celu koordynacji działań na rzecz ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich utworzono Krajowy Ośrodek Koordynacyjny, który od 2002 r. działa w ramach Instytutu Zootechniki – Państwowego Instytutu Badawczego w Balicach koło Krakowa. Obecnie Instytut koordynuje realizację programów ochrony kilkudziesięciu ras, rodów, odmian, linii i szczepów w obrębie poszczególnych gatunków, w tym 7 rodzimych ras koni: huculskiej, konik polski, małopolskiej, wielkopolskiej, śląskiej, zimnokrwistej w typie sokólskim oraz zimnokrwistej w typie sztumskim.

W programie ochrony zasobów genetycznych koni rasy huculskiej mogą uczestniczyć hodowcy, utrzymujący co najmniej 2 klacze huculskie hodowli krajowej, wpisane do księgi stadnej, wywodzące się od uznanych rodzin żeńskich, poddane ocenie wartości użytkowej,



„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



ocenione pod względem eksterieru i ruchu na co najmniej 76 pkt bonitacyjnych, posiadające udokumentowane pochodzenie potwierdzone za pomocą badania markerów genetycznych, stanowiące ogierami wskazanymi przez prowadzącego księgę. Klacze te muszą urodzić i odchowac co najmniej 2 źrebięta w ciągu 5 lat uczestnictwa w programie. Roczny koszt dofinansowania kosztów utrzymania klaczy objętej programem wynosi 1500 zł.

Tabela 17. Liczebność stad i klaczy rasy huculskiej objętych programem ochrony zasobów genetycznych w Polsce

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba stad	82	97	119	169	174	208	220	273	249	261
Liczba klaczy	506	618	755	911	919	1030	1039	1065	1161	1224

Źródło: Dane Instytutu Zootechniki w Balicach

Programem ochrony zasobów genetycznych koni rasy huculskiej w Polsce objętych było w zależności od roku między 65 a 80 % pogłowia klaczy czynnych w rozrodzie, od kilku lat z niewielką tendencją wzrostową.

Tabela 18. Liczebność stad i klaczy rasy huculskiej objętych programem ochrony zasobów genetycznych w Małopolsce i na Podkarpaciu

MAŁOPOLSKA				PODKARPACIE			
powiat	liczba stad	liczba klaczy	średnia liczba klaczy w stadzie	powiat	liczba stad	liczba klaczy	średnia liczba klaczy w stadzie
bocheński	2	4	2	bieszczadzki	7	71	10,1
brzeski	4	16	4	brzozowski	2	5	2,5
chrzanowski	0	0		dębicki	5	16	3,2
dąbrowski	0	0		jarosławski	8	33	4,1
gorlicki	10	137	13,7	jasielski	3	7	2,3
krakowski	4	24	6	kolbuszowski	1	3	3
limanowski	4	11	2,8	krośnieński	2	6	3
miechowski	0	0		leski	1	10	10
myślenicki	2	11	5,5	leżajski			
nowosądecki	3	9	3	lubaczowski			
nowotarski	0	0		łańcucki	3	10	3,3
olkuski	0	0		mielecki			
oświęcimski	0	0		niżański	1	6	6
proszowicki	0	0		przemyski	7	59	8,4
suski	0	0		przeworski	3	8	2,7
tarnowski	3	7	2,3	ropczycko-sędziszowski	2	4	2
tatrzański	0	0		rzeszowski	4	23	5,8
wadowicki	2	10	5	sanocki	3	57	19
wielicki	2	7	3,5	stałowowlowski			
RAZEM	36	236	6,6	strzyżowski	4	9	2,3
				tarnobrzeski	1	2	2
				RAZEM	57	329	5,8

Źródło: Dane Polskiego Związku Hodowców Koni



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



Stan hodowli koni huculskich na Ukrainie (okres analizy: dane wyjściowe, dane historyczne, dokładny okres ostatnich 11 lat (2004-2014)).

Historia koni rasy huculskiej

Konie huculskie to najstarsza, występująca na Ukrainie rasa, której nazwa pochodzi od mieszkańców Karpat Wschodnich - Hucułów, dla których koń odgrywał ważną rolę w codziennym życiu. Jak świadczą dostępne materiały archiwalne, najbardziej istotną rolę w rozwoju hodowli konia huculskiego miała utworzona państwowa stadnina we wsi Drogowyż w obwodzie lwowskim (1822 rok), stadnina w Łuczynie na Bukowinie (1856 rok) i państwowe stado we wsi Turie Remety na Zakarpaciu (1871 rok). W roku 1891 otwarty został pierwszy punkt kopulacyjny w Kosowie, a w roku 1895 w Żabiem (obecnie Werchowyna). W latach 1907-1909 konie z państwowej stadniny Drogowyż razem z obsługą zostały przeniesione do nowozbudowanej stadniny w Sądowej Wiszni, w obwodzie lwowskim. W roku 1924 zastępca dyrektora państwowej stadniny koni Sądowa Wisznia Michał Holländer – rotmistrz WP – przeprowadził rejestrację 323 klaczy rasy huculskiej na Huculszczyźnie. W tym czasie powstał w Żabiem Związek Hodowców Konia Huculskiego.

Stadniny, które prowadziły na terenach górskich punkty kopulacyjne, były pierwszymi, które podejmowały pracę hodowlaną z rasą huculską. W roku 1856 z inicjatywy komendanta państwowej stadniny koni w Radowcach (jeden z głównych ośrodków rumuńskiej Bukowiny), pułkownika Hermana, podjęto selekcję koni rasy huculskiej w Łuczynie (w górach, 100 km od Radowiec). Na początku w stadninie było 10 klaczy, działała ona do roku 1870. W roku 1877 stadnina została utworzona na nowo i pracowała do ewakuacji na początku I wojny światowej do Waldhof w Austrii.

Po utworzeniu stadniny na nowo wyodrębniono następujące linie koni rasy huculskiej: Stribula, Miszki, Tarasa, Czeremosza, Hrobrego, Goralu, Kapuła, Ispasa i innych. Ze stadniny w Łuczynie ogierzy były w zasadzie kierowane do Państwowych Stad Ogierów (PSO) Drogowyż, Sądowa Wisznia i Turia Remeta. Większość ogierów pochodziła z Bukowiny czy Huculszczyzny. One, albo ich potomkowie były wysyłane do punktów kopulacyjnych na obszarach górskich.

Między pierwszą i drugą wojną światową powstały nowe linie, które pochodziły od ogierów Wipczyj, 551 Polan, Kikacz i Tosko. W roku 1937 w strefie działalności PSO Sądowa Wisznia było 37 licencjonowanych ogierów rasy huculskiej, w tym z linii Goralu – 18, Hrobrego – 13, Tarasa – 1, Wipczego – 1, Ispasa – 1.

Po zakończeniu I wojny światowej i rozpadzie monarchii austro-węgierskiej pogłowie stadniny w Łuczynie było rozdzielone pomiędzy państwa nowo utworzone: Czechosłowację, Polskę i Rumunię. W Czechosłowacji zorganizowano w roku 1921 stadninę państwową w Topolczankach. Z Waldhof do Topolczanek przekazano 33 sztuki koni huculskich, w tym 2 ogierzy, 15 klaczy, 16 źrebiąt: po ogierze Hrobry I – 12 sztuk, po Goralu I – 4 sztuki.

Z Topolczanek w roku 1923 do stadniny Turie Remety przekazano stado koni rasy huculskiej w liczbie 43 sztuki. W roku 1926 część stada z Turie Remety wróciła do Topolczanek (1 ogier, 10 klaczy, 19 źrebiąt). W roku 1936 selekcja koni w Topolczankach została decyzją ministerialną wstrzymana, a stado huculskie w całości przekazano do Turie Remety.

W roku 1936 do Turie Remety został przekazany ogier Gurgul, który jako przedstawiciel nowej linii z roku 1927 pokrył w Topolczankach 102 klacze, które urodziły 47 ogierów i 26 klaczy. Na Zakarpaciu po Gurgulu otrzymano ogierzy: 24 Głuszec, 23 Bramkarz, 8 Hormon, 18 Hulaka, 22 Huczny.



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



W okresie powojennym zachodnie obwody Ukrainy i Zakarpacie zostały przyłączone do Ukraińskiej Republiki Radzieckiej. W tym okresie hodowlą koni w obwodzie Zakarpackim kierował Michaił Baczyński. Istniał wówczas system rejestracji koni w księgach hodowlanych, przeprowadzano wystawy oraz próby koni zarodowych. Na podstawie wieloletnich materiałów kierownika działu hodowli koni M. Baczyńskiego i obserwacji przeprowadzonych przez Ukraińską stację naukowo-badawczą hodowli koni, w roku 1946 został wydany I tom Państwowej zarodowej księgi koni rasy huculskiej z monografią rasy napisaną przez I. Żadana. Było w niej zarejestrowanych 571 sztuk koni zarodowych, w tym 43 ogiery i 528 klaczy; poza tym podano rejestr części wziętych do ewidencji 2-letnich klaczy z ustalonym pochodzeniem rasy huculskiej – 61 sztuk. Z nich największa liczba koni rasy huculskiej przypadała na Obwód Zakarpacki (75,3%), gdzie inwentaryzacja była przeprowadzona dokładnie.

W okresie lat 1950–1952 na Zakarpaciu pracowało dziewięć gospodarstw hodowlanych z pogłowiem koni 227 sztuk, w tym 9 ogierów, 104 klaczy-matek i 123 źrebiąt.

Podstawą selekcji były ogiery zarodowe państwowej stadniny koni w Turie Remetach, które w 50-tych latach były przekazane do Zakarpackiego gospodarstwa hodowlanego (Czikosz Goronda rejonu Berehovskiego). Punkty kopulacyjne rasy huculskiej były skupione w okręgach górskich. Należy podkreślić, że już o tej porze była rozpowszechniona sztuczna inseminacja klaczy.

W roku 1952 od ogierów zarodowych rasy huculskiej państwowej stadniny koni w Turie Remetach urodziło się 252 źrebięta, w tym ogierków/klacek 127/125 sztuk: w rejonie Wielki Berezny od ogiera Dunaj 24 (15/9) źrebięta, od ogiera Harmoniczny 15 (8/7) źrebiąt; w rejonie Pereczyński od ogiera Homin 13 (9/4) źrebiąt, od ogiera Huczny 30 (14/16) źrebiąt, od ogiera Goral 59 (26/33) źrebiąt, od ogiera Hrobry 35 (19/16) źrebiąt; w rejonie Swalawskim od ogiera Ganasz 25 (12/13) źrebiąt, od ogiera Glaz 20 (13/7) źrebiąt; w rejonie Hustskim od ogiera Otboj 31 (11/20) źrebiąt.

W latach 50-tych, aż do lat 90-tych działały gospodarstwa hodowlane w rejonach Miżhirsim oraz Wielkoberezniańskim obwodu Zakarpackiego i w rejonie Werchowińskim obwodu Iwanofrankowskiego, z pogłowiem: 7 ogierów, 39 klaczy rasy huculskiej. Ważną rolę w hodowli koni rasy huculskiej odgrywały ewidencja hodowlana i bonitacja, które były prowadzone tradycyjnie przez gospodarstwa hodowlane obwodów Lwowskiego, Iwanofrankowskiego i Zakarpackiego.

W okresie od 1985 do 1988 r. stworzono 5 gospodarstw zarodowych hodowli koni rasy huculskiej: w kołchozach „Progres” w rejonie Putylskim, w obwodzie Czerniowieckim, „40-lecia Października” w rejonie Kosowskim oraz im. Kociubińskiego w rejonie Werchowińskim, w obwodzie Iwanofrankowskim, „Szypit” w rejonie Miżgirskim oraz im. Illicza w rejonie Wielkoberezniańskim, w obwodzie Zakarpackim.

W roku 1988 do wyżej wymienionych gospodarstw karpackiego obszaru Ukrainy sprowadzone zostały ogiery rasy huculskiej z Czechosłowacji: Lukasz Gu E-2 (Gurgul Edo II – 22 Etna), Merkur Gu III-8 (Gurgul Edo II – 16 Dubrawa), Centaur (Gurgul Edo I – Szulka 6) i Baltis (Gurgul Edo – Tuba 7), które odegrały ważną rolę w odtworzeniu pogłowia koni tej rasy i dały liczne potomstwo, które jest podstawą pogłowia matecznego ukraińskich gospodarstw hodowlanych.

W gospodarstwie hodowlanym w Sądowej Wiszni w 1995 roku stworzono Lwowską obwodową państwową stadninę koni, zakupiono 5 klaczy zarodowych ze stadniny koni zarodowych „Szypit” rejonu Miżhirskiego, obwodu Zakarpackiego i 2 zarodowe ogiery z Zakarpackiego zespołu gospodarstw hodowlanych. Punkty kopulacyjne rasy huculskiej



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



Lwowskiej państwowej stadniny koni funkcjonowały w gospodarstwach rejonów Skołowskiego, Stryjskiego i Turkowskiego w obwodzie Lwowskim.

W roku 1997 z okazji obchodów 90-lecia Lwowskiej państwowej stadniny koni (Sądowa Wisznia) zostało utworzone Towarzystwo konia huculskiego, które w roku 2000 zostało przemianowane na Naukowo-produkcyjną asocjacje „Plemkonecentr” ze stadniną koni i centrum selekcyjnym do hodowli koni rasy huculskiej na Ukrainie. Utworzono gospodarstwa hodowlane: FG „Złota podkowa”, NWA „Plemkonecentr”, FG „Barwinek”, FG „Połonińskie gospodarstwo” w obwodzie Zakarpacim, a w obwodzie Iwanofrankowskim sp. z o.o. „Warto” oraz FG „Zariczczia”.

W ramach projektu HPI „Odrodzenie znikających ras zwierząt na Huculszczyźnie” w roku 2001 we wsi Sokoliwka w rejonie Kosowskim (obwód Iwanofrankowski) i wsi Kwasy w rejonie Rahowskim w obwodzie Zakarpacim w gospodarstwach prywatnych utworzono ośrodki hodowli koni rasy huculskiej.

W roku 2004 sprowadzono 5 ogierów zarodowych (Pegazik, gn., 2001 r.ur., Parysek, gn., 2001 r.ur., Warnik 255, gn. 2002 r.ur., Selen, ciem.gn., 2002 r.ur., Pedro, gn., 2002 r.ur.) z Polski, które jakościowo wpłynęły na hodowlę koni rasy huculskiej na Ukrainie, ponieważ populacja koni doznała wzrostu poziomu inbrodu, co spowodowało zmniejszenie wskaźników odtworzenia. Również sprowadzone były ogiery Poligon, gn., 2005 r.ur., Nektor, skaro-gn., 2007 r.ur. i Pers, gn.-srok., 2003 r.ur. z Polski, Ousor Wulkan, mysz., 2005 r.ur. ze Słowacji w 2010 roku, Astor gn. 2011 r.ur. ze Słowacji w 2013 roku.

W roku 2013 został wydany II tom Państwowej Księgi Stada Koni Rasy Huculskiej (PKS), gdzie są wpisane ogiery i klacze, które należą do gospodarstw zarodowych: NPA „Plemkonecentr”, GF „Złota Podkowa”, GF „Gospodarstwo Połonińskie”, GF „Mykulanyć” w obwodzie Zakarpacim oraz „Warto” sp. z o.o., GF „Zariczczia” w obwodzie Iwanofrankowskim oraz inni właściciele koni zarodowych.

Wpisy do Państwowej Księgi Stada Koni Rasy Huculskiej są zatwierdzane rozporządzeniami Głównych Zarządów Rozwoju Rolno-Przemysłowego Zakarpacimskiego Obwodowego Urzędu Państwowego Nr 43 z dnia 20.12.2010 r., Iwanofrankowskiego Obwodowego Urzędu Państwowego Nr 77 z dnia 20.12.2010 r., i Lwowskiego Obwodowego Urzędu Państwowego Nr 91 z dnia 21.12.2010 r.

Łącznie do II tomu wpisano 48 ogierów (Nr 44 – 91) i 154 klacze (Nr 529 – 682). Z 48 ogierów trzy sztuki były importowane z Czechosłowacji; 7 – z Polski i 1 sztuka z Węgier. Do części głównej wpisano 28 koni (16 ogierów i 12 klaczy), do części pierwszej – 6 koni, do części trzeciej – 168 koni (32 ogiery i 136 klaczy).

Od roku 2009, aby zostać wpisanym do PKS konie muszą mieć wniosek na temat prawidłowości pochodzenia wydawany przez Laboratorium Genetyki Instytutu Hodowli Zwierząt Narodowej Akademii Nauk Rolniczych Ukrainy, która jest członkiem Międzynarodowego Stowarzyszenia Genetyków Zwierząt (International Society for Animal Genetics – ISAG).

Pogłowie koni rasy huculskiej na Ukrainie

Na dzień 01 stycznia 2014 roku stan hodowli koni na Ukrainie jest następujący: największa liczba koni zarodowych znajduje się w obwodzie Zakarpacim - 67%, w obwodzie Iwanofrankowskim 21 % i 11% w obwodzie Lwowskim. Porównując okres lat 2004-2014 najbardziej liczne pogłowie było w roku 2010 (244 szt.), co było związane z finansowaniem gospodarstw zarodowych i postępem w pracy selekcyjno-zarodowej w ramach programu rządowego. Po wstrzymaniu programu liczba pogłowia zaczęła zmniejszać się.



„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



Tabela 19. Pogłowie koni zarodowych rasy huculskiej w latach 2004-2014, sztuk

Obwód	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Zakarpcki	80	92	110	123	147	156	167	155	127	129	127
Iwanofrankowski	28	31	25	40	46	53	66	62	48	52	41
Lwowski	-	-	-	6	9	12	11	19	33	42	21
Razem	108	123	135	169	202	221	244	236	208	223	189

Tabela 20. Pogłowie koni zarodowych rasy huculskiej w okresie lat 2004-2014 w przekroju gospodarstw i właścicieli prywatnych, sztuk

Gospodarstwa	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
GF „Złota podkowa”	20	24	25	26	27	28	27	28	18	12	6
NPA „Plemkonecentr”	29	36	45	53	62	83	85	74	57	49	44
GF „Gospodarstwo Połonińskie”	19	20	24	28	40	35	40	45	46	60	69
GF „Barwinok”	12	12	16	16	18	-	-	-	-	-	-
GF „Mykulianyc”	-	-	-	-	-	10	13	3	-	-	-
Właściciele prywatni	-	-	-	-	-	-	2	5	6	8	8
Razem w obwodzie Zakarpckim	80	92	110	123	147	156	167	155	127	129	127
„Warto” sp. z o.o.	22	24	15	18	25	30	25	16	12	8	7
GF „Zarczcha”	6	7	10	18	16	16	15	15	12	11	5
Bogdan Gawrylak	-	-	-	4	5	7	12	17	14	15	8
Właściciele prywatni	-	-	-	-	-	-	14	14	10	18	21
Razem w obwodzie Iwanofrankowskim	28	31	25	40	46	53	66	62	48	52	41
GF „Rozhircze”	-	-	-	6	8	11	9	16	28	35	12
LNUMWiB im. Gzhyckiego	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1
Właściciele prywatni	-	-	-	-	-	-	1	2	4	6	8
Razem w obwodzie Lwowskim	-	-	-	6	9	12	11	19	33	42	21

Wśród 13 gospodarstw, zajmujących się hodowlą koni rasy huculskiej, najwięcej jest takich, które utrzymują od jednej do 3-ch klaczy - 7, gospodarstw z liczbą klaczy od 4 do 10 – jest 4, generalnie z obwodu Iwanofrankowskiego. W kategorii 11-20 klaczy jest jedno gospodarstwo w obwodzie Zakarpckim – GF „Gospodarstwo Połonińskie”, a w kategorii ponad 20, jedno gospodarstwo również w obwodzie Zakarpckim – NPA „Plemkonecentr”. Oba te gospodarstwa mają status gospodarstw zarodowych hodowli koni rasy huculskiej.

Tabela 21. Liczba gospodarstw hodowli koni rasy huculskiej w zależności od ilości klaczy

Obwód	Ilość klaczy aktywnych w rozrodzie				Razem
	1-3	4-10	11-20	Ponad 20	
Zakarpcki	3	-	1	1	5
Iwanofrankowski	2	3	-	-	5
Lwowski	2	1	-	-	3
Razem	7	4	1	1	13



„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



Liczba ogierów aktywnych w rozrodzie w ciągu lat 2004-2014 jest stosunkowo stabilna i odpowiada ogólnej ilości pogłowa: 62% ogierów znajduje się w granicach obwodu Zakarpackiego, zaś 38% w obwodzie Iwanofrankowskim, a 8% w obwodzie Lwowskim.

Tabela 22. Liczba ogierów aktywnych w rozrodzie w okresie lat 2004-2014 (w sztukach)

Obwód	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Zakarpacki	6	6	6	6	8	8	9	9	9	9	8
Iwanofrankowski	4	4	4	4	4	5	5	5	5	5	5
Lwowski					1	1	1	1	1	1	1
Razem	10	10	10	10	13	14	15	15	15	15	13

Począwszy od roku 2005 wprowadzono atestację państwową ogierów aktywnych w rozrodzie do wykorzystania hodowlanego. Najwięcej atestowanych ogierów pochodzi z linii Hrobrego – 39%, Gurgula – 26%, Ousora – 13%, Gorala – 9%, Pietrosu – 9%. Zdecydowana większość atestowanych ogierów jest maści gniadej – 74%, myszatej – 9%, skaro-gniadej – 9%, gniado-srokatej – 4% i kasztanowatej – 4%.

Tabela 23. Ilość ogierów dopuszczonych do wykorzystania hodowlanego

Obwód	2004	2005	2007	2009	2010	2011	2013
Zakarpacki	8	2	4	5	6	2	2
Iwanofrankowski	4	2	-	1	1	2	-
Lwowski	-	-	-	1	-	-	-
Razem	12	4	4	7	7	4	2

Program hodowli koni rasy huculskiej na ukrainie

Na podstawie Ustawy Ukrainy „O hodowli zwierząt gospodarskich” prowadzenie i przygotowanie do wydania Państwowej Księgi Stada Koni Rasy Huculskiej (DKPK) koni rasy huculskiej spełnia NWA «Plemkonecentr» – selekcyjne centrum hodowli koni.

Zapis do poszczególnych części Państwowej Księgi Stada Koni Rasy Huculskiej (główniej, pierwszej i drugiej) regulowany jest przez punkt 1.8 Instrukcji bonitacji koni rasy huculskiej, która jest zatwierdzona Rozporządzeniem Ministerstwa Polityki Rolnej Ukrainy Nr 236 z dnia 12.05.2010 i zarejestrowana w Ministerstwie Sprawiedliwości Ukrainy dnia 4 czerwca 2010 roku pod Nr 358/17653.

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministerstwa Polityki Rolnej Ukrainy corocznie przeprowadza się bonitację koni rasy huculskiej. Konie rasy huculskiej oceniane są według: pochodzenia, typu, eksterieru, konstytucji, użytkowości, jakości potomstwa i pomiarów.

Użytkowość koni rasy huculskiej ocenia się według: poziomu równowagi nerwowej – na specjalnie urządzonej torze przeszkód – ścieżce huculskiej; żywości, wytrzymałości i poziomu przygotowania fizycznego konia – próbami jazdy na długi dystans; jakościami zaprzęgowymi – próbami w zaprzęgu parokonnym.

Główne linie rasy huculskiej:

- **Hrobry (Hr.)** od ogiera Hrobry, maści jasno-gniadej, 1895 rok urodzenia (na Bukowinie),
- **Goral (Go.)** od karego ogiera, 1899 rok urodzenia (na Huculszczyźnie),
- **Gurgul (Gu.)** 1924 rok urodzenia (we Wschodniej Słowacji);
- **Polan (Po.)** od ogiera ciemno-gniadego, 1929 rok urodzenia (na Huculszczyźnie),
- **Ousor (Ou.)** od gniadego ogiera, 1929 rok urodzenia (na Bukowinie),
- **Pietrosu (Pt.)** od karego ogiera, 1930 rok urodzenia (na Bukowinie).



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



Aktualnie na Ukrainie występują przedstawiciele 5 linii rasy huculskiej: Gurgula, Hrobrego, Gorala, Ousora, Pietrosu.

W ogniwie selekcyjnym rasy huculskiej wykazuje się 14 rodzin matecznych, z nich jedna – hodowli czechosłowackiej, pozostałe 13 – ukraińskiej:

- **Alfa II,**
- **Bujna 44,**
- **Zirka,**
- **Zebra 28,**
- **Zuza,**
- **Krali,**
- **Kukła,**
- **Lily,**
- **Luna,**
- **Maleńka 16,**
- **Medwedyci 15,**
- **Muraszka 17,**
- **Surma,**
- **Szupurka.**

Najbardziej liczne są rodziny:

- Szupurka - 7 pokoleń, 22 klaczy-matek,
- Luna - 10 pokoleń, 16 klaczy-matek,
- Krali - 6 pokoleń, 17 klaczy-matek,
- Kukła - 6 pokoleń, 8 klaczy-matek,
- Zirka - 6 pokoleń, 8 klaczy-matek,
- Lily - 7 pokoleń, 6 klaczy-matek,
- Zebra 28 - 5 pokoleń, 9 klaczy-matek,
- Medwedyci 15 - 6 pokoleń, 7 klaczy-matek,
- Maleńka 16 - 5 pokoleń, 8 klaczy-matek,
- Bujna 44 - 5 pokoleń, 8 klaczy-matek.

W populacji koni rasy huculskiej selekcji ukraińskiej są określone trzy typy:

- **pierwotny (oryginalny)** – do którego należą konie z najmniejszymi śladami poprawy przez rasy szlacheckie. Głowa u nich ma bardziej rozwiniętą część twarzy. Szyja jest krótka, prosta, niekiedy cienka. Kłęb jest słabo wyrażony, o średniej wysokości. Grzbiet średni, prosty. Zad opuszczony, kończyny mocne. Ten typ jest rozpowszechniony na terenach wysokogórskich,
- **wierzchowy** – konie o suchej, silnej konstytucji z ciałem o harmonijnej budowie. Głowa jest lekka, sucha z wgiętą linią profilu. Łeb jest szeroki, oczy są duże, wypukłe i ruchliwe. Szyja jest ładnie wygięta w górnej części. Kłęb jest dobrze wyrażony. Grzbiet względnie długi. Kończyny są suche, temperament jest energiczny. Ten typ spotyka się na podgórzu i na przyległych do niego terenach,
- **wierzchowo-zaprzędowy** charakteryzuje się budową bardziej kościstą, brutalną, o szerokim ciele. Głowa jest duża, masywna z półgarbonosą linią profilu. Kłoda jest długa, szeroka i okrągła. Klatka piersiowa głęboka i szeroka. Zad jest średni,



„Strategia restytucji konia huculskiego w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



szeroki, trochę rozdwojony. Kończyny są krótkie, względnie grube. Ten typ jest rozpowszechniony w nizinnych miejscowościach Karpat.

Program zachowania zasobu genetycznego koni rasy huculskiej na Ukrainie

Jednym z zadań priorytetowych przepisów podstawowych „Konwencji o różnorodności biologicznej”, która była ratyfikowana przez Radę Najwyższą Ukrainy dnia 27.11.1994 r., jest opracowanie narodowej strategii utrzymania bioróżnorodności.

W związku z tym nabiera aktualności utrzymanie zasobu genetycznego ras lokalnych. Właśnie taką dla Karpackiego regionu Ukrainy jest macierzysta huculska rasa koni, który należy do rejestru ras wymagających ochrony i włączona jest do „Programu ochrony zasobów genetycznych podstawowych gatunków zwierząt gospodarskich na Ukrainie na okres do 2015 roku”.

Do końca 2010 roku istniał Narodowy program selekcji w hodowli zwierząt „Selekcja w hodowli zwierząt i drobiu w przedsiębiorstwach kompleksu rolno-przemysłowego”, który był finansowany z budżetu państwowego Ukrainy. Gospodarstwa, które mogły uczestniczyć w tym programie, musiały utrzymywać nie mniej niż 10 klaczy i 2 ogiery, dopuszczone do wykorzystania hodowlanego. Finansowanie odbywało się na zasadach konkursu. Program przewidywał finansowanie w wysokości: zachowanie i utrzymanie klaczy w gospodarstwie zarodowym – 1000 hrywien, zachowanie i utrzymanie klaczy w centrum selekcyjnym – 2000 hrywien, zachowanie i utrzymanie ogiera – 4000 hrywien, za rozszerzanie pogłowia podstawowego – 4000 hrywien.

3.3. Współczesne trendy użytkowania koni huculskich

Współczesne trendy użytkowania koni huculskich w Polsce

Konie huculskie, to rasa o wszechstronnym użytkowaniu, chociaż przez wiele lat kojarzona była wyłącznie z użytkowaniem jucznym. Od czasów kiedy konie te użytkowano w ten sposób minęło wiele lat, a sposób użytkowania koni huculskich zmienił się, głównie ze względu na oczekiwania potencjalnych użytkowników tych koni. Stały kontakt z człowiekiem, sprawił że hucuły są łagodnymi, przyjacielskimi i lubiącymi towarzystwo końmi.

Obecnie prócz użytkowania w hodowli konie te użytkowane są w rajdach, turystyce górskiej, agroturystyce, sporcie zaprzęgowym, skokach przez przeszkody i hipoterapii. Jest to jedna z najwszechstronniejszych w użytkowaniu ras koni.

Użytkowanie w hodowli oznacza wybór najlepszych koni w celu uzyskania potomstwa o pożądanym cechach. Właśnie w tym celu przeprowadza się próbę dzielności (wstępną i zasadniczą) nazywaną też oceną użytkową koni. Prowadzi się ją w celu wyłonienia spośród pogłowia hodowlanego osobników prezentujących najlepsze cechy pod względem eksterieru (ocena płytowa), jak i sprawności w poruszaniu się po trudnym terenie, umiejętności i dzielności w pokonywaniu przeszkód na specjalnie przygotowanym torze przeszkód nazywanym „Ścieżką huculską” [Jackowski i Kasińska 2003].

Wstępna polowa próba dzielności - wierzchowa lub zaprzęgowa

Warunkiem wpisu ogiera i klaczy do księgi rasy huculskiej jest zaliczenie, co najmniej wstępnej polowej próby dzielności. Minimalny wiek ogiera i klaczy rasy huculskiej dopuszczający do przystąpienia do wstępnej próby polowej to ukończone 30 miesięcy życia. Zalecana minimalna liczba koni wymagana do przeprowadzenia próby - minimum 3 sztuki ogierów lub klaczy poddawanych próbie.



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



Próba polowa wstępna może być przeprowadzana pod siodłem lub w zaprzęgu. Ogier lub klacz poddawane próbie są siodłane, kielznane lub oprzęgane w obecności komisji przeprowadzającej próbę. W próbie polowej wstępnej przeprowadzanej zarówno pod siodłem, jak i w zaprzęgu, koń pokonuje dystans dwa razy po około 150-200 m, po trasie o naturalnym podłożu (ziemnym lub trawiastym): stępem, a następnie w drugim nawrocie kłusem. Komisja ocenia również stanie w miejscu, sposób ruszania i zatrzymania oraz sposób reakcji konia na wodze lub lejce, jego posłuszeństwo i charakter. Zachowanie się konia podczas całego przebiegu próby, zarówno przeprowadzanej pod siodłem, jak i w zaprzęgu, oceniane jest w zależności od wykonywania wymaganych próbą czynności, w skali 10-punktowej oddzielnie dla stępa i kłusa. Wynikiem końcowym są dwie oceny, pierwsza za przebieg próby w stępie i druga za przebieg próby w kłusie.

Stosowana skala ocen za przebieg próby:

- ✓ 10 pkt. - z łatwością, bezbłędnie, w sposób płynny, w linii,
- ✓ 9 pkt. - z łatwością, z drobnymi błędami, w sposób płynny ale zdarza się nieregularność chodów,
- ✓ 8 pkt. - z drobnymi zahamowaniami, mniej płynnie, trudności w utrzymaniu linii prostej,
- ✓ 7 pkt. - reakcja na wodze i lejce z oporami, ale zadanie wykonane w całości,
- ✓ 6 pkt. - z trudnościami, po 1-2 nieudanych próbach, ale wykonane w całości,
- ✓ 5 pkt. - dużymi oporami, po 3 próbach, wykonane w całości,
- ✓ 4 pkt. - z dużymi oporami, po więcej niż 3 nieudanych próbach, konieczna pomoc drugiej osoby,
- ✓ 3 pkt. - z dużymi oporami, po więcej niż 3 nieudanych próbach, konieczna pomoc drugiej osoby, zadanie niewykonane w całości,
- ✓ 2 pkt. - z dużymi oporami, po więcej niż 3 nieudanych próbach, mimo pomocy drugiej osoby niewykonanie zadania,
- ✓ 1 pkt. - niemożliwe do wykonania wskutek oporu lub niebezpiecznych reakcji konia.

Warunkiem zaliczenia próby polowej wstępnej jest uzyskanie wyniku co najmniej 6 punktów w stępie i co najmniej 6 punktów w kłusie pod wierzchem lub w zaprzęgu. Próbę można powtórzyć jednokrotnie, po co najmniej jednomiesięcznym ponownym przygotowaniu konia.

Zasadnicza polowa próba dzielności - wierzchowa lub zaprzęgowa

Minimalny wymagany wiek (ogierów i klaczy) przystępujących do zasadniczej polowej próby dzielności - ukończone 36 miesięcy życia. Ogólny stan zdrowia oceniany jest przez lekarza weterynarii i on decyduje o dopuszczeniu konia do udziału w próbach. Minimalna liczba koni (ogierów, klaczy, wałachów) potrzebna do przeprowadzenia próby dzielności wynosi 5 szt. Próba polowa zasadnicza może być przeprowadzana pod siodłem lub w zaprzęgu. W skład zasadniczej polowej próby wierzchowej wchodzi: ocena eksterieru i próba terenowa - ścieżka huculska, natomiast w skład zasadniczej polowej próby zaprzęgowej wchodzi: ocena eksterieru i alternatywna dla ścieżki huculskiej polowa próba zaprzęgowa.

Ocena eksterieru - ocena typu, budowy, ruchu i ogólnego wrażenia. Maksymalna ilość punktów bonifikacyjnych możliwych do zdobycia wynosi 50.

Ścieżka huculska - jako sprawdzian umiejętności pokonywania naturalnych i sztucznych przeszkód terenowych, odwagi, zdolności, posłuszeństwa i treningu konia. Dla zawodnika jest to próba jazdy w zadanym tempie i umiejętności prowadzenia konia w trudnym terenie. Maksymalna ilość punktów bonifikacyjnych możliwych do zdobycia w tej konkurencji to 80.



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



Polowa próba zaprzęgowa - próba alternatywna dla ścieżki huculskiej. Sprawdzian posłuszeństwa, zręczności i sprawności konia oraz umiejętności powożącego. Maksymalna ilość punktów bonifikacyjnych możliwych do zdobycia w tej konkurencji to 80.

Ocena eksterieru (ocena płytowa) - czempionat hodowlany

Koń oceniany jest przez komisję w klasycznym ogłowie wędzidłowym (wędzidło zwykłe), w pozycji stój na płycie za: typ, pokrój, ogólną pielęgnację, kondycję i przygotowanie do pokazu. Natomiast w ruchu na ringu pokazowym (trójkąt o wym. 30 x 40 x 30 m) ocenia się stęp i kłus. Prezenter z koniem pokonują całą trasę trójkąta dwa razy. Raz stępem, drugi raz kłusem. Ocena kończy się postawieniem konia w pozycji stój przed komisją. W przypadku wątpliwości w ocenie komisja może prosić o powtórzenie pokazu. Szczegółowa ocena dokonywana jest w skali od 0-10 pkt. bonif.: typ maks. 10 pkt. bonif., pokrój maks. 10 pkt. bonif., stęp maks. 10 pkt. bonif., kłus maks. 10 pkt. bonif., ogólna kondycja i pielęgnacja maks. 10 pkt. bonif., razem maksymalna liczba 50 pkt. bonif.

Ostateczna ocena eksterieru każdego konia jest średnią z sumy niezależnych ocen przyznanych przez wszystkich sędziów za wymienione cechy (ocena z dokładnością do 0,5 pkt.).

Ścieżka huculska

Ścieżka huculska rozgrywana jest w terenie, na dystansie od 1500 do 2000 m do pokonania jest 16 przeszkód. Dokładny dystans, tempo, norma czasu, kolejność przeszkód oraz punkty bonifikacyjne za prawidłowe pokonanie przeszkód podawane są przez Komisję Sędziowską na odprawie technicznej przed rozgrywaną konkurencją, po uwzględnieniu konfiguracji terenu, rodzaju podłoża i warunków pogodowych.

W tej ocenie sprawdza się umiejętności konia oraz jeźdźca, odwagę i dzielność koni w pokonywaniu zarówno przeszkód terenowych (stromy zjazd, podjazd, przekraczanie strumieni czy rzek) jak i zbudowanych przez człowieka jako odpowiednik tych spotykanych w terenie podczas codziennego użytkowania tych koni przez ludność użytkującą te konie od kilku stuleci (kładki nad rowami, bramki, kładki na podwyższeniu). Na trasie znajdują się też niewielkiej wysokości przeszkody do skoczenia (stacjonaty, pnie drzew, baliki słomy) [Tarnawa-Wójciga i in., 2006].

Spośród 16 ponumerowanych przeszkód naturalnych i tych zbudowanych przez człowieka, 12 z nich to przeszkody obowiązkowe do postawienia i znajdują się one na trasie każdej rozgrywanej próby natomiast 4 pozostałe wybiera się z listy przeszkód do wyboru. Punktację za poszczególne przeszkody, tempo pokonania trasy które zawierać musi się w przedziale 140-220m/min, podawane są przez komisję sędziowską po uwzględnieniu przez nią warunków panujących na trasie, ukształtowania terenu, podłoża i warunków pogodowych [PZHK, 2012].

W Tabeli 26, przedstawiono liczbę koni biorących udział w województwie małopolskim, w eliminacjach do próby dzielności w latach 2005 do 2014. Natomiast w Tabeli 25, przedstawiono liczbę koni które brały udział w województwie podkarpackim, w eliminacjach do próby dzielności w latach 2009, 2010, 2012 – 2014. Jak wynika z Tabeli 24 i 25 w analizowanych latach do eliminacji przystąpiły łącznie w obu województwach 803 konie.

W Tabeli 26 przedstawiono liczbę koni biorących udział w próbach dzielności w latach od 2005 do 2014, z uwzględnieniem miejsca próby i płci koni. Wyliczono, że łącznie



„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



w analizowanym okresie do Próby Dzielności przystąpiło 625 klaczy i 98 ogierów, spośród tych koni próbę zaliczyło odpowiednio 505 klaczy i 65 ogierów. Najwięcej koni brało udział w próbach dzielności organizowanych w Regietowie podczas „Majówki w Regietowie” imprezy hodowlanej o zasięgu krajowym oraz podczas „Dni Huculskich”. Łącznie w analizowanym okresie w Regietowie w próbach dzielności brało udział 355 klaczy i 64 ogiery. W tabeli uwzględniono próby które odbywały się w Pawłowicach i Rudawce Rymanowskiej na Podkarpaciu, oraz w Rzeszotarach i Nielepicach w Małopolsce (Tabela 24. Liczba koni (klacze/k/, ogiery /o/ i wałachy, /w/), które przystąpiły w województwie małopolskim do eliminacji przed próbami dzielności).

Tabela 24. Liczba koni (klacze/k/, ogiery /o/ i wałachy, /w/), które przystąpiły w województwie małopolskim do eliminacji przed próbami dzielności

Rok	Majówka w Regietowie			Rzeszotary od 2012			Nielepice - do 2010			Ogółem do eliminacji		
	k	o	w	k	o	w	k	o	w	k	o	w
2014	27	8	4	34	8	7				61	16	11
2013	22	6	3	20	7	7				42	13	10
2012	23	7	3	10	8	5				33	15	8
2011	12	8	4							12	8	4
2010	12	11	6				16	3	7	12	11	5
2009	10	6	3							10	6	3
2008	15	9								15	9	
2007	14	7	2				10	10	15	24	27	17
2006	15	3	4							15	3	4
R-m	244			106			61			394		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze stadnin, Małopolskiego Związku Hodoców Koni (MZHK) i Okręgowego Związku Hodowców Koni w Rzeszowie (OZHK)

Tabela 25. Liczba koni (klacze ogiery i wałachy), które przystąpiły w województwie podkarpackim do eliminacji przed próbami dzielności

Rok	Hawłowice	Rudawka Rymanowska	Ogółem do eliminacji
2014	43	57	100
2013	-	62	62
2012	34	44	78
2011	-	-	-
2010	38	43	81
2009	40	48	88
R-m	155	254	409

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze stadnin, MZHK i OZHK



„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



Tabela 26. Liczba koni (klaczy i ogierów) w próbach dzielności z uwzględnieniem miejsca i roku próby w województwie podkarpackim i małopolskim

Rok	Hawłowice		Polana		Rudawka		Majówka w Regietowie		Rzeszotary		Regietów „Dni Huculskie”		Nielepice		Ogółem	
	k	o	k	o	k	o	k	o	k	o	k	o	k	o	k	o
2014	15/14	2/2	-	-	12/11	-	24/21	1/1	14/10	1/1	25/22	1/1	-	-	90/78	5/5
2013	-	-	25/20	-	9/7	-	25/19	4/3	16/14	-	17/14	1/1	-	-	92/74	5/4
2012	13/10	3/2	21/18	-	9/9	1/1*	34/33	2/1	25/17	3/2	15/14	-	-	-	117/101	9/6*
2011	-	-	-	-	-	-	22/16	4/2	-	-	21/20	5/3	-	-	43/36	9/5
2010	20/15	4/2	-	-	18/13	-	15/12	5/3	-	-	26/24	5/4	8/4	4/1	87/68	18/10
2009	19/13	5/4*	18/15	-	15/11	-	30/20	5/4	-	-	10/8	5/5	3/1	3/1	95/68	18/14*
2008	-	-	-	-	-	-	14/14	6/5	-	-	30/26	5/5	-	-	44/40	11/10
2007	-	-	-	-	-	-	11/7	3/1	-	-	10/8	6/3	4/3	1/1	25/18	10/5
2006	-	-	-	-	-	-	15/9	3/3	-	-	-	-	6/3	7/2	21/12	10/5
2005	-	-	-	-	-	-	11/10	3/1	-	-	-	-	-	-	11/10	3/1
R-m	67/52	14/10	64/53	-	63/51	1/1*	201/161	36/24	55/41	4/3	154/136	28/22	21/11	15/5	625/505	98/65

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze stadnin, MZHK i OZHK



Turystyka

Ze względu na cechy użytkowe, związane z wytrzymałością, umiejętnością radzenia sobie w trudnym terenie konie huculskie są często, a w niektórych rejonach kraju najczęściej wybierane jako zwierzęta do turystyki i agroturystyki w terenach górskich i podgórszych. W Małopolsce i na Podkarpaciu występuje wiele gospodarstw agroturystycznych utrzymujących konie huculskie Tabela 27. Szacowana liczba koni huculskich utrzymywanych i użytkowanych w agroturystyce i turystyce w poszczególnych ośrodkach w województwie małopolskim, Tabela 28. Szacowana liczba koni huculski utrzymywanych i użytkowych w agroturystyce i turystyce w poszczególnych ośrodkach w województwie podkarpackim). Szacunkowa liczba koni huculskich użytkowana w tych gospodarstwach na terenie obu województw wynosiła około 540 koni.

Tabela 27. Szacowana liczba koni huculskich utrzymywanych i użytkowanych w agroturystyce i turystyce w poszczególnych ośrodkach w województwie małopolskim

Lp.	Nazwa ośrodka/właściciel	Miejscowość	Liczba koni
1	SK Gładyszów	Regietów	50
2	B. i M. Mikołajewicz	Nielepice	25
3	Józef Brzazgacz	Sułkowice, Stanica Hucul	20
4		Habówka	5
5	Ewa Goras	Wola Radłowska	10
6		Lipnica Wielka	5
7	Magdalena Szot	Iwkowa	10
8	Wojciech Krzyżak	Porąbka Iwkowska	20
9	Wacław Kurowski	Rzeszotary	30
10		Pcim	15
11		Izby	90
Razem			280

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze stadnin, MZHK i OZHK

Tabela 28. Szacowana liczba koni huculski utrzymywanych i użytkowych w agroturystyce i turystyce w poszczególnych ośrodkach w województwie podkarpackim

Lp.	Nazwa ośrodka/właściciel	Miejscowość	Liczba koni
1	Gosp. doświadczalne IZ, PIB	Odrzechowa	30
2	BPN	Wołosate	40
3	Nowak Jarosław	Dwernik	12
4	Myśliński Stanisław SK Tabun	Polana	40
5	Smoleński Witold	Serednie Małe	20
6	Osiecki Rafał	Lutowiska	10
7	Grabowska Urszula	Stężnica	8
8	Tarczałowicz Roman	Czystogarb	20
9	Gałek Ryszard	Terka	10
10	Solon Marian	Uherce Mineralne	10
11	Nosiadek Katarzyna	Nowy Łupków	6
12	Kudelski Janusz	Jaksmanice	12
13	Fac Maciej	Korzeniec	8
14	Babiś Marcin	Hawłowice	15
15	Pelc Andrzej	Małkowice	12
16	Pelc Grzegorz	Małkowice	8
Razem			261

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze stadnin, MZHK i OZHK



Sport zaprzęgowy

Oprócz użytkowania w szeroko pojętej turystyce konie huculskie sprawdzają się w sporcie zaprzęgowym. Na terenie obu analizowanych województw dużym powodzeniem cieszą się amatorskie konkursy powożenia rozgrywane w wielu miejscach zarówno na Podkarpaciu, jak i w Małopolsce. Wyliczono, że w latach 2007 do 2014 odbyły się 33 takie konkursy, w których uczestniczyło 316 koni huculskich (Tabela 29. Liczba koni huculskich uczestniczących w amatorskich zawodach zaprzęgowych z uwzględnieniem miejsca w województwie małopolskim, Tabela 30. Liczba koni huculskich uczestniczących w amatorskich zawodach zaprzęgowych z uwzględnieniem miejsca w województwie podkarpackim).

Tabela 29. Liczba koni huculskich uczestniczących w amatorskich zawodach zaprzęgowych z uwzględnieniem miejsca w województwie małopolskim

Analizowany rok	Miejsce zawodów	Liczba koni hc	Ogólna liczba koni
2014	Szczyrzyc	4	4
	Klikowa	8	10
	Ujanowice	18	37
	Rzeszotary	10	10
2013	Szczyrzyc	11	12
	Ujanowice	20	22
	Błonia krakowskie	4	24
	Dębno	8	16
2012	Klikowa	18	38
	Ujanowice	16	31
	Ludźmierz	10	10
2011	Klikowa	14	32
	Klikowa	7	13
2010	Klikowa	5	7
	Klikowa	2	8
	Ujanowice	6	19
2009	Klikowa	9	19
2008	Klikowa	3	9
2007	Klikowa	10	20
	Klikowa	10	18
Razem		193 (53,8%)	359 (100%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze stadnin, MZHK i OZHK

Tabela 30. Liczba koni huculskich uczestniczących w amatorskich zawodach zaprzęgowych z uwzględnieniem miejsca w województwie podkarpackim

Analizowany rok	Miejsce zawodów	Liczba koni hc
2014	Hawłowice	14
	Rudawka Rym.	11
2013	Rudawka Rym.	15
	Zabajka	10
2012	Hawłowice	9
	Rudawka Rym	13
	Zabajka	11
2011	Hawłowice	7
	Rudawka Rym	6
	Zabajka	9
2010	Hawłowice	6
	Rudawka Rym	7
	Zabajka	5
Razem		123 (100%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze stadnin, MZHK i OZHK

Ponadto w Ujanowicach w 2014 roku 6 koni hc brało udział w konkursie zrywki drewna. Natomiast w Dębnie w 2013 roku 2 konie huculskie uczestniczyły w zrywce drewna.



Konkursy skoków przez przeszkody

Konkursy skoków przez przeszkody to kolejna z form użytkowania koni huculskich coraz prężniej się rozwijająca, praktycznie podczas każdego pokazów czy wystaw z udziałem koni tej rasy odbywa się konkurs skokowy.

W latach 2012 do 2014 na Podkarpaciu odbyło się 5 takich konkursów w których uczestniczyło łącznie 119 koni huculskich (Tabela 31. Liczba koni huculskich startujących w konkursie skoków przez przeszkody w latach 2012 do 2014 w województwie podkarpackim).

Tabela 31. Liczba koni huculskich startujących w konkursie skoków przez przeszkody w latach 2012 do 2014 w województwie podkarpackim

Analizowany rok	Miejsce zawodów	Liczba koni huculskich
2014	Hawłowice	20
	Rudawka Rym.	14
2013	Rudawka Rym	29
2012	Hawłowice	16
	Rudawka Rym	30
Razem		119

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze stadnin, MZHK i OZHK

Hipoterapia

Po II Wojnie Światowej, przez wiele lat wszelkie formy jeździectwa spotykały się z krytyką ówczesnych władz. Również wykorzystywanie konia w leczeniu osób niepełnosprawnych nie było akceptowane. Brakowało odpowiedniego sprzętu i zaplecza do prowadzenia zajęć. Mimo to w 1962 roku prof. Mariusz Weiss podjął pierwszą próbę organizacji terapeutycznych jazd. Miało to miejsce w Konstancinie pod Warszawą w Centrum Rehabilitacji Narządu Ruchu. Zajęcia te odbywały się dzięki pomocy Pani Urszuli Schweitzer, która podjęła się przygotowywania pacjentów do zajęć rehabilitacyjnych, jak również prowadzenia samych zajęć. Niestety w roku 1980 Urszula Schweitzer z różnych względów musiała opuścić nasz kraj i tym samym hipoterapia w Konstancinie przestała istnieć. Do jeździectwa terapeutycznego powrócono w 1985 roku. W tym okresie, za sprawą prof. Stanisława Grochmala oraz dr Ireny Soleckiej, w podkrakowskich Swoszowicach na terenie ośrodka jeździeckiego WLKS Krakus zorganizowano pierwsze turnusy hipoterapeutyczne dla dzieci chorych na mózgową porażenie dziecięce. Zajęcia hipoterapii miały na celu wspomaganie podstawowej rehabilitacji. W następnych latach metody te zaczęto wprowadzać w kolejnych ośrodkach na terenie Polski, między innymi w Rzeszowie (1986 r.), Poznaniu (1987 r.) i Warszawie (1988 r.). Ta forma terapii cieszyła się coraz większym uznaniem wśród rodziców oraz pacjentów. Powstawały nowe ośrodki, w których z zajęć hipoterapeutycznych mogły korzystać nie tylko dzieci, ale również młodzież i osoby dorosłe. W 1989 roku w Krakowie powołano do życia Fundację Na Rzecz Rehabilitacji Dzieci Niepełnosprawnych „Hipoterapia”. Jest ona najstarszą ogólnopolską organizacją pozarządową zajmującą się zagadnieniami związanymi z hipoterapią i rehabilitacją konną. Na początku swojej działalności Fundacja zajmowała się głównie popularyzacją tej metody wśród społeczeństwa. Przełomowym momentem był rok 1992 w którym Fundacja zainicjowała powstanie Polskiego Towarzystwa Hipoterapeutycznego zrzeszającego lekarzy, fizjoterapeutów, instruktorów jazdy konnej, pedagogów, psychologów oraz inne osoby powiązane z hipoterapią [Witkowska 2006].

Analizę użytkowania koni huculskich do hipoterapii przeprowadzono w oparciu o wyniki pracy magisterskiej wykonanej w Katedrze Hodowli Koni UR w Krakowie. Analizując 5 ośrodków jeździeckich w okolicach Tarnowa, w których prowadzono zajęcia hipoterapii wykazano że na 140 koni należących do 7 ras, użytkowanych do różnych form spędzania czasu z koniem, 22 było użytkowanych w hipoterapii, a wśród nich 50% stanowiły konie rasy huculskiej (Tabela 32. Liczba koni w poszczególnych ośrodkach z uwzględnieniem rasy).



Tabela 32. Liczba koni w poszczególnych ośrodkach z uwzględnieniem rasy

Ośrodek	Rasa													
	huculska		kuc feliński		kuc szetlandzki		sp		KWPN		NN		Mieszańce (w tym z hc)	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
A	3	27,3												
B			1	100	1	100			1	100	1	100		
C	2	18,1											4	66,6
D	3	27,3					1	100					1	16,7
E	3	27,3											1	16,7
Suma	11	50	1	4,54	1	4,54	1	4,54	1	4,54	1	4,54	6	27,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze stadnin, MZHK i OZHK

Nowicka-Posłuszna i Bielawska (1993) stwierdziły, że do terapii najbardziej nadają się konie rasy huculskiej ze względu na swoje wymiary oraz spokojny temperament i przyjazne nastawienie do człowieka.

Ponadto z przeprowadzonej ankiety wśród osób prowadzących zajęcia z hipoterapii wynika, że konie huculskie są często zakupywane właśnie jako konie przeznaczone do pracy w hipoterapii.

Współczesne trendy użytkowania koni huculskich na Ukrainie

„Gdzie Hucuł, tam i koń, nie ma Hucuła, nie byłoby człowieka w górach.. Przebywanie wielkich odległości, przynoszenie ciężarów do rozrzuconych i wysoko obok pastwisk górskich położonych chat huculskich nie byłoby możliwe bez konia... pasąc się od źrebięcia po wąwozach, gąszczach, stromiznach, huculskie konie panują nad lękiem, a osiągają przy tym zdolność przechodzenia miejsc niebezpiecznych, bo umieją wspinać się, czołgać i przysiądać w stopniu rzadko spotykanym w rodzie końskim” (Stanisław Wincenz „Na wysokiej połoninie”).

Na Huculszczyźnie koń — to główny pomocnik w gospodarstwie, dlatego Huculi konia czczą, a uprzęż końską ozdabiają nie gorzej niż własne ubranie.

„Huc, huc Huculi na siwej kobyle,
Jeden jedzie na ogonku, a drugi na grzywie.
Jeden jedzie na ogonku i gra na sopiłce,
Drugi jedzie taj i na grzywie i rozczesa grzywkę.
Nie ten Hucuł, nie ten Hucuł, co tu naprzychodził,
A ten Hucuł, a ten Hucuł, co w górach się rodził.”

Koń huculski jest obecnie dość szeroko wykorzystany w gospodarstwach rolnych i leśnych, a także w gospodarstwie domowym i do codziennych potrzeb mieszkańców. Sprzyja temu brak dróg, brak pojazdów lub niemożność z ich wykorzystania. Oprócz tego, w warunkach nasilania się kryzysu energetycznego, do wielu prac związanych z transportem, czy uprawą roli korzystniej (opłacalniej) jest wykorzystać konie, ponieważ koszt ich utrzymania jest relatywnie niski. Konie huculskie wykorzystywane mogą być również do ochrony lasów, wypasania bydła i.t.p.

Ocena użyteczności koni rasy huculskiej

Rasa huculska koni zaliczana jest do macierzystych ras górskich o uniwersalnej użyteczności, ale w zasadzie w kierunku wierzchowo-juczny, który wytworzył się pod wpływem warunków prowadzenia hodowli i użytkowania koni. Dlatego podstawy systemu treningu i prób dzielności koni huculskich stanowią zasady prób kombinowanych, przy maksymalnym ich zbliżeniu do lokalnych warunków środowiskowych i sposobu gospodarczego użytkowania koni.



„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



Użytkowość koni rasy huculskiej ocenia się według:

- poziomu równowagi psychicznej – na specjalnie stworzonym torze Ścieżka Huculska,
- żywienia, wytrzymałości i poziomu przygotowania fizycznego konia – próbami rajdowymi na długi dystans,
- umiejętności zaprzęgowych – próbami dzielności w zaprzęgu parokonnym.

W celu oceny użytkowości i wartości hodowlanej, a także przydatności do różnych form wykorzystania w 2006 roku po raz pierwszy był przeprowadzony konkurs koni rasy huculskiej. W ciągu okresu 2006-2010 gromadzono dane do opracowania kryteriów oceny koni rasy huculskiej według użytkowości. Wskutek długotrwałej pracy Państwowej Komisji Atestacyjnej i ekspertów międzynarodowych określono podstawy, które były wykorzystane przy tworzeniu Instrukcji z bonitowania koni rasy huculskiej, którą zatwierdzono na mocy Rozporządzenia Ministerstwa Polityki Rolnej Ukrainy Nr 236 z dnia 12.05.2010 r.

Przy ocenie użytkowości i wartości hodowlanej ważnym aspektem jest utrzymanie cennych cech genetycznych i fenotypowych: doskonałych właściwości adaptacyjnych do zmiennych warunków środowiska i różnych sposobów wykorzystania, zrównoważony temperament, dobrze rozwinięty instynkt stadny, dobre zdrowie, a także rzadka u innych ras autentyczna potrzeba kontaktu z człowiekiem. Dlatego próby na specjalnie stworzonym torze przeszkód pn. „Ścieżka huculska”, maksymalnie zbliżonym do naturalnych warunków użytkowania, jest najbardziej pożądanym.

Święto konia huculskiego przeprowadza się od 2006 roku w celu promocji koni rasy huculskiej, odbudowy ich zasobu genetycznego w Karpatach, a promocji nowych form użytkowości - ich wykorzystania w turystyce górskiej, hipoterapii i wychowaniu młodzieży. Ważną częścią Święta konia huculskiego jest zachowanie tradycji kulturalnych ludów Karpat.

Celami konkursów prowadzonych na „Ścieżkach huculskich” są:

1. Ocena użytkowości, która jest wykorzystywana jako kryterium selekcyjne.
2. Ocena wartości hodowlanej ogierów zarodowych na podstawie wyników prób ich potomstwa.
3. Promocja najlepszych stadnin.
4. Umożliwienie wyboru najlepszych ogierów zarodowych, co gwarantuje szybsze osiągnięcie postępu hodowlanego.

W okresie 2006-2014 próby na „Ścieżce huculskiej” przeszło 161 koni rasy huculskiej, w tym 53 ogiery, 12 wałachów i 96 klaczy. Ilość koni rasy huculskiej, które uczestniczyły w zawodach zwiększała się z każdym rokiem, co było związane ze zwiększeniem liczby gospodarstw, które zajmują się hodowlą i utrzymaniem koni.

Tabela 33. Ilość koni rasy huculskiej, które uczestniczyły w próbach dzielności w okresie 2006-2014

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Razem
Ogiery	3	8	8	10	9	9	3	3	-	53
Klacje	7	19	6	14	13	11	6	12	8	96
Wałachy	-	1	1	-	1	-	2	3	4	12
Razem	10	28	15	24	23	20	11	18	12	161

Hipoterapia

W kwestiach utrzymania i doskonalenia koni rasy huculskiej znaczną uwagę należy przywiązywać do poszukiwania nowych form ich użytkowania. Jedną z takich form jest hipoterapia. Od dawna istnieje wzajemny wpływ w relacji „człowiek – zwierzę”. Już dwa tysiąclecia temu Hipokrates podkreślał korzyści, które powstają podczas jazdy konnej, interpretując je jako cenną formę gimnastyki. W latach 70-ch było już pewne, że z pomocą konia można efektywnie i skutecznie działać na korygowanie wielu zaburzeń funkcjonalnych organizmu człowieka. Oprócz działania na psychikę człowieka, co stanowi istotny czynnik mobilizacyjny do wykorzystania terapii w wielu kierunkach, przede wszystkim znaczenie mają



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



czynniki somatyczne. Impulsy, które powstają ze specyfiki ruchu konia, czyli ruchu miednicy, grzbietu, stawów i mięśni w sposób specyficzny działają na jeźdźca. Ruchy grzbietu konia przenoszone na ciało pacjenta dają bezpośrednie efekty w postaci ogólnego relaksu i koordynacji ruchowej, a także działają na narządy wewnętrzne (układ krążenia, układ oddechowy, układ trawienny czy przemianę materii). Dzięki rytmicznym ruchom podczas jazdy organizm pacjenta wytwarza więcej hormonów, które stymulują układ wegetatywny, który uczestniczy w aktywności ruchowej, warunkuje dobre samopoczucie, jest to ważne zwłaszcza u tych pacjentów, którzy przeżywają lęki i stany zahamowania.

Podczas ćwiczeń hipoterapeutycznych pacjent siada wolno na koniu i stara się dopasować do ruchów grzbietu konia, co stanowi obowiązkowy warunek do współdziałania ruchowego. Najbardziej pożytecznym ruchem jest stęp, który powinien być długi i spokojny. Grzbiet powinien pozwalać na komfortowe siedzenie, przy zachowaniu jego naturalnych ruchów. Koń do hipoterapii powinien być stale ujeżdżany i trenowany, tak żeby mógł utrzymywać prawidłowy rytm. Przy stopie impulsy ruchu grzbietu konia przekazywane są na miednicę, tułów i plecy pacjenta, co doprowadza do zmiennego napięcia i rozluźnienia (czyli rytmicznej, dynamicznej pracy mięśni).

Poprzez ruchy konia przy stopie na pacjenta przekazywany jest wzór ruchu, który odpowiada ruchom człowieka przy chodzeniu, co ma ważne znaczenie w wyrównywaniu asymetrii wywołanej przez porażenia albo inne czynniki, które wywołują chorobę. Znaczny wpływ na efekt terapii ma temperatura ciała konia, która jest wyższą aniżeli u człowieka i wynosi blisko 37,5 °C.

Pozytywny wpływ konia na człowieka polega na współdziałaniu ruchowym, czyli przystosowaniu się jeźdźca do konia i stworzeniu współpracy ruchowej: koń uczy się razem z jeźdźcą dialogu ruchu, dostrzega i powtarza określony rytm. Te elementy ruchowe są podstawą poprawnie prowadzonej hipoterapii, która przedstawia taki rodzaj terapii ruchowej, która bez uczestniczenia konia nie jest możliwą w jakichkolwiek warunkach.

Prowadzenie terapii specjalnej wymaga wykorzystania odpowiedniego typu konia. Dobór konia dla pacjentów przeprowadza się generalnie wychodząc z właściwości psychicznych konia,

a także jego budowy w zależności od wieku i masy ciała, a także od schorzenia pacjenta.

Wśród kryteriów wyboru konia jednym z najważniejszych jest temperament i charakter konia: koń powinien być przyjazny, mieć zaufanie, być spokojny, cierpliwy, zrównoważony, ale pozostawać przy tym żywym i energicznym oraz mieć prawidłowy terapeutyczny krok. Optymalna wysokość konia do hipoterapii wynosi 140–150 cm w kłębie, co sprzyjać będzie bezpieczeństwu na zajęciach.

Jest rzeczą pewną, że rasa i wysokość konia nie jest kwestią decydującą w jego przydatności do hipoterapii. Jednak istnieją rasy lub ich mieszańce, wśród których typ pożądaný spotyka się najczęściej. Jak pokazują wieloletnie badania, rasa huculska koni posiada najlepsze cechy i możliwości do jej wykorzystania w hipoterapii. Przeprowadzona ocena temperamentu potwierdza małą płochliwość, duże zrównoważenie, spokojny temperament i przyjazny stosunek do ludzi. Przy czym trzeba pamiętać, że konie rasy huculskiej mają rozwinięty instynkt stadny, dlatego potrzebny jest ich stały trening dostosowany do potrzeb terapii.

Wśród koni, które wykorzystują się w hipoterapii w Ukrainie, zdecydowana większość to konie rasy huculskiej (65%).

Ośrodki hipoterapii na Ukrainie	Ilość koni, które wykorzystują się w hipoterapii	w tym hucuły
Centrum zdrowotnej jazdy konnej „Keptaryk” Lwów	3	3
Kijowsko-Światoszyńskie rejonowe centrum twórczości ekologiczno-naturalistycznej młodzieży uczniowskiej	2	1
Centrum hipoterapii „Wiatr zmian” Mikołajew	3	1



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



Żytomska obwodowa fundacja dobroczynna „Beregynia Polissia”	3	3
Centrum hipoterapii „Spirit” Kijów	2	1
Sumskie obwodowe centrum rehabilitacji społecznej dzieci niepełnosprawnych	5	3
Centrum hipoterapii Zaporozże	2	-
Centrum hipoterapii „Konny dwór” Krzywy Róg	2	2
Centrum hipoterapii Nikopol	1	-
Centrum hipoterapii Kwitka Połoniny	3	3
Razem	26	17

Turystyka górska

Na Ukrainie konna turystyka górska rozwija się od 2004 roku i staje się coraz popularniejszą. Konne ośrodki „Gospodarstwo Połonińskie” i NPA „Plemkonecentr” wykorzystują konie rasy huculskiej do kilkugodzinnych i kilkudniowych rajdów w zależności od doświadczenia jeźdźców.

3.4. Współpraca polsko-ukraińska związana z hodowlą i użytkowaniem koni huculskich

Aspekty w Polsce

a/. Instytucjonalny potencjał współpracy w Polsce

Instytucje Centralne

✓ **Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi (MRiRW)**

00-930 Warszawa ul. Wspólna 30

Tel. +48 22 6231000, fax +48 22 6232750, 751

www.minrol.gov.pl

MR i RW poprzez 13 Departamentów resortowych realizuje zadania rządowe związane z rolnictwem i rozwojem wsi, rynkami rolnymi i rybołówstwem.

Departament Bezpieczeństwa Żywności i Weterynarii wykonuje zadania Ministra dotyczące między innymi kontroli w zakresie realizacji rasowych programów hodowli koni w tym koni rasy huculskiej, rozlicza i kontroluje dotacje na administrowanie księgami koni zarodowych, prowadzenie oceny wartości użytkowej, nadzoruje identyfikację oraz dofinansowuje czempionaty hodowlane koni w ramach wystaw specjalistycznych.

✓ **Polski Związek Hodowców Koni w Warszawie (PZHK)**

00-673 Warszawa ul. Koszykowa 60/62 m 16

Tel. +48 6280361, fax +48 22 26286879

www.pzhk.pl

PZHK jest społeczno-zawodową organizacją reprezentującą hodowców koni, działa, jako krajowy związek zrzeszeń branżowych. Związek zrzesza 15 Okręgowych lub Wojewódzkich Związków Hodowców Koni oraz Związki Rasowe lub Użytkowe.

Cele swoje realizuje poprzez nadzór nad wykonywaniem hodowlanych zadań zleconych swoim członkom, opracowuje i realizuje programy hodowli poszczególnych ras, wpis do ksiąg hodowlanych, selekcję oraz ocenę wartości hodowlanej i użytkowej koni. Współpracuje z zagranicznymi organizacjami i hodowcami reprezentuje hodowców polskich na arenie międzynarodowej, organizuje konferencje, seminaria, specjalistyczne szkolenia zawodowe, współorganizuje pokazy i wystawy koni promujące poszczególne rasy i ich użyteczność.

PZHK jest członkiem między innymi następujących organizacji międzynarodowych:

- * HIF (Hucul International Federation) – Międzynarodowa Organizacja Konia Huculskiego;
- * WBFSH – Światowa Federacja Hodowców Koni Sportowych;
- * CIAA – Międzynarodowa Konfederacja Konia Angloarabskiego.



✓ **Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy w Krakowie**

31-047 Kraków ul. Sarego 2

Tel. + 48 12 4228852, fax + 48 12 4228065

www.izoo.krakow.pl

Instytut Zootechniki PIB należy do największych instytutów naukowo-badawczych o zasięgu ogólnokrajowym. Podlega Ministerstwu Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Utworzony został 31 maja 1950 roku. Obszary działania IZ to między innymi:

- * genetyka i hodowla zwierząt gospodarskich,
- * biotechnologia rozrodu zwierząt,
- * ochrona zasobów Genetycznych zwierząt gospodarskich,
- * żywienie zwierząt i paszoznawstwo,
- * technologia, ekologia i ekonomika produkcji zwierzęcej.

Realizacja powyższych działań w części praktycznej prowadzona jest w Zootechnicznych Zakładach Doświadczalnych podległych IZ, a rozsianych po całej Polsce. Na terenie Województwa Podkarpackiego są to: Zootechniczny Zakład Doświadczalny PIB sp. z o.o. w Odrzechowej oraz Zootechniczny Zakład Doświadczalny PIB sp. z o.o. w Chorzelowie.

Od 2005 roku Instytut Zootechniki PIB w ramach upoważnienia MRiRW koordynuje działania związane z realizacją między innymi programu ochrony zasobów genetycznych koni rasy huculskiej.

Obecnie w programie tym w skali kraju uczestniczy 261 stad z liczbą 1224 klaczy huculskich.

✓ **Agencja Nieruchomości Rolnych (ANR)**

00-189 Warszawa ul. Inflancka 4, budynek B

Tel. + 48 22 4525400, fax + 48 22 4525591

www.anr.gov.pl

Agencja jest państwową instytucją powierniczą, której Skarb Państwa powierzył wykonywanie prawa własności i innych praw rzeczowych do mienia państwowego w rolnictwie. Agencja działa na podstawie Ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa z dnia 19 października 1991 r. Ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego z dnia 11 kwietnia 2003 r. oraz Statutu.

Agencja Nieruchomości Rolnych realizuje zadania w zakresie racjonalnego wykorzystania potencjału produkcyjnego Zasobu Skarbu Państwa, restrukturyzacji i modernizacji mienia użytkowanego na cele rolne, wykonywanie praw z udziałów i akcji w spółkach hodowli roślin uprawnych oraz hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej. Do spółek hodowli zwierząt należy między innymi 13 Stadnin Koni, 2 Stada Ogierów oraz 20 Ośrodków Hodowli Zarodowej. Jednym z takich ośrodków jest Kombinat Rolny Kietrz Spółka z o.o. ul. Zatorze 2, 48-130 Kietrz. W listopadzie 2013 roku zakładem tego Kombinat u została Stadnina Koni Huculskich Gładyszów.

Regietów 28, 38-315 Uście Gorlickie, www.huculy.com.pl

Stadnina posiada największą hodowlę koni rasy huculskiej w Europie. Gospodaruje w Beskidzie Niskim na powierzchni około 700 ha.

Obecnie w Stadninie utrzymywanych jest ponad 300 koni huculskich w tym przedstawicielki – klacze wszystkich 14 rodzin żeńskich oraz ogiery 7 rodów męskich. Stadnina w sezonie organizuje szereg imprez hodowlano-sportowych z udziałem koni huculskich, posiada też bogatą i atrakcyjną ofertę turystyczno-konną po Beskidzie Niskim.



Instytucje Regionalne

✓ **Podkarpacki Urząd Wojewódzki**

35-959 Rzeszów ul. Grunwaldzka 15

Tel. + 48 17 8671000, fax + 48 17 8671950

www.rzeszow.uw.gov.pl

Wykonuje zadania administracji rządowej na terenie województwa Podkarpackiego.

W swojej strukturze posiada 10 Wydziałów w tym między innymi Wydział Środowiska i Rolnictwa do zadań, którego należy współdziałanie z samorządami terytorialnymi poszczególnych stopni oraz samorządem rolniczym w sprawach dotyczących rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich. Podkarpacki Urząd Wojewódzki obejmuje patronatem znaczące wystawy zwierząt w tym koni o zasięgu regionalnym lub ogólnopolskim. Należy do nich impreza pn „Pożegnanie wakacji w Rudawce Rymanowskiej”

✓ **Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego**

35-010 Rzeszów Al. Łukasza Ciepłińskiego 4

Tel. + 48 17 8501700, fax + 48 17 8501701

www.podkarpackie.pl

W strukturze Urzędu funkcjonują: Sejmik Województwa, Zarząd oraz Departamenty.

Do zakresu działań Województwa należy wykonywanie zadań publicznych o charakterze wojewódzkim, a w szczególności realizacja Strategii Rozwoju Województwa realizowana poprzez Regionalne Programy Operacyjne, podnoszenie konkurencyjności i innowacyjności gospodarki województwa, zachowanie wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego, dbałość o rozwój obszarów wiejskich w ramach KSOW i PROW. Przy formułowaniu Strategii rozwoju oraz przy jej realizacji województwo współpracuje z organizacjami pozarządowymi w tym instytucjami rolniczymi i związkami branżowymi także z OZHK w Rzeszowie promując „produkty regionalne” Województwa Podkarpackiego, jakim określa się konia huculskiego.

✓ **Okręgowy Związek Hodowców Koni w Rzeszowie (OZHK)**

35-959 Rzeszów ul. Fredry 4

Tel/fax + 48 17 8527494

www.ozhk.rzeszow.pl

Związek działa na terenie 21 powiatów województwa Podkarpackiego, jako rolnicze zrzeszenie branżowe w rozumieniu przepisów Ustawy z dnia 8.X.1982r. o społeczno-zawodowych organizacjach rolników.

Aktualnie w 15 Terenowych Kołach Hodowców Koni zarejestrowanych jest 694 członków Związku. Celem OZHK Rzeszów jest doskonalenie hodowli i chowu koni, udział w tworzeniu programów hodowlanych i aktów prawnych dotyczących hodowli koni reprezentowanie hodowców w kontaktach z organizacjami administracji rządowej i samorządowej w województwie Podkarpackim.

Realizacja celów następuje poprzez wykonywanie zadań zleconych przez PZHK w zakresie administrowania księgami zarodowymi koni, prowadzenie oceny wartości użytkowej, identyfikacja koni i wydawanie paszportów.

Ponadto OZHK w Rzeszowie organizuje pokazy i wystawy koni, kursy i szkolenia w zakresie hodowli i użytkowania koni oraz współpracuje z innymi organizacjami hodowców koni w Polsce i za granicą.

✓ **Stowarzyszenie Hodowców i Miłośników Konia Huculskiego z/s w Odrzechowej**

Odrzechowa 1, 38-530 Zarszyn

Tel. +48 13 4671172 www.krainahucula.pl



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



Organizacja istnieje od 29 kwietnia 2003 roku. Jej członkami są hodowcy, sympatycy, miłośnicy i użytkownicy koni rasy huculskiej.

Celem Stowarzyszenia jest promocja koni rasy huculskiej oraz regionu jego występowania w województwie Podkarpackim, także współpraca z hodowcami w innych częściach Polski oraz w Krajach Euroregionu Karpackiego. Stowarzyszenie realizuje swoje cele poprzez następujące działania i środki: organizacja pokazów, rajdów turystycznych oraz imprez hodowlano-sportowych, a także szkoleń i kursów instruktorskich.

W Euroregionie Karpackim działa w kierunku rozwoju turystyki konnej poprzez nawiązywanie kontaktów z hodowcami i miłośnikami konia huculskiego w Słowacji, na Ukrainie, Węgrzech i w Rumuni.

✓ **Bieszczadzki Park Narodowy (BPN)**

Ustrzyki Górne 19, 38-714 Lutowiska

Tel. + 48 13 4610610

www.bdpn.pl

Bieszczadzki Park Narodowy położony w Bieszczadach Zachodnich, utworzony został w 1973r. Jest jednym z 23 polskich parków narodowych.

Zajmuje powierzchnie 292,02 km² będąc tym samym trzecim co do wielkości parkiem narodowym i na terenie kraju największym parkiem w polskich górach. Obecnie w granicach BPN znajduje się ogromna część tzw. polskich Bieszczadów Wysokich, kilka enklaw z największą w dolinie Górnego Sanu. Od 1992 roku Park stał się częścią Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery „Karpaty Wschodnie”. W skład, którego wchodzi Park Narodowy Połoniny na Słowacji oraz Użański Park Narodowy na Ukrainie.

Bieszczadzki Park Narodowy obejmuje swoimi granicami najwyższe szczyty Bieszczadów między innymi Tarnicę (1346 m), Krzemień (1335m) i Halicz (1333m) oraz Pasma Połoniny Caryńskiej (1297m). BPN stanowi ostoję dla przeszło 230 gatunków kręgowców w tym 58 gatunków ssaków. Ornitoflora Parku liczy ponad 140 gatunków ptaków lęgowych.

Liczba gatunków roślin naczyniowych stwierdzonych w BPN wynosi blisko 780, z czego 30 to endemiczne gatunki wschodnio-karpackie.

Długość szlaków turystycznych na terenie Parku wynosi 206 km, istnieje też kilkanaście ścieżek przyrodniczo-historycznych, ponad 20 punktów informacyjno-kasowych.

W Ustrzykach Dolnych znajduje się Ośrodek Naukowo-Dydaktyczny i Muzeum Przyrodnicze BPN. W 1993 roku powstała w BPN Zachowawcza Hodowla Konia Huculskiego, której celem jest utrzymanie populacji koni tej rasy poprzez właściwy dobór osobników do rozrodu i selekcję w trudnych wymagających warunków środowiskowo-klimatycznych Bieszczadów.

Na bazie Hodowli Zarodowej rozwinęła się w BPN turystyka konna w oparciu o 2 ośrodki w Wołosatem i w Tarnawie Niżnej. Na terenie Parku i w jego otulinie istnieje sieć szlaków konnych o łącznej długości ponad 150 km.

Hucuły z hodowli BPN trafiają do gospodarstw rolnych, ośrodków agroturystycznych oraz prywatnych hodowli na Podkarpaciu i w innych regionach kraju. Konie huculskie z parkowej hodowli uzyskują wysokie lokaty w czempionatach i próbach dzielności.

W lipcu 2013 roku w 20-lecie istnienia Stadniny - Hodowla Zachowawcza w Wołosatem prezentowana była delegacjom 7 krajów europejskich uczestniczących w Walnym Zjeździe HIF zorganizowanym w naszym kraju.

✓ **Polski Związek Hodowców Konia Huculskiego (PZHKH)**

33-102 Tarnów ul. Klikowska 304

Tel. + 48 14 6266705 www.pzhkh.org.pl

PZHKH jest organizacją zrzeszającą hodowców koni huculskich z terenu całej Polski.

Celem działania Związku jest organizowanie hodowców koni, reprezentowanie ich w kraju i poza jego granicami doskonalenie hodowli, tworzenie nowych standardów w hodowli koni



huculskich, szkolenia fachowe. Realizacja celów następuje poprzez współpracę z PZHK i Okręgowymi Związkami Hodowców Koni szczególnie w Rzeszowie i Krakowie.

PZHKH współorganizuje Czempionaty hodowlane i użytkowe koni huculskich, pokazy, wystawy i aukcje oraz inicjuje działania związane z hodowlą, promocją i użytkowaniem koni tej rasy w Polsce i poza jej granicami.

✓ **Uniwersytet Rolniczy im. H. Kołłątaja w Krakowie**

31-120 Kraków ul. Mickiewicza 21

www.ur.krakow.pl

Status Uniwersytetu pierwszego Rolniczego w Polsce Akademia Rolnicza w Krakowie uzyskała 11 kwietnia 2008r. Oferta edukacyjna obejmuje 18 kierunków, 45 specjalności, na których kształci się około 13 tys. studentów.

W ramach Wydziału Hodowli i Biologii Zwierząt kształci się fachowców w dziedzinie hodowli zwierząt, w tym koni w oparciu o zrównoważony rozwój obszarów wiejskich z uwzględnieniem agroturystyki i turystyki konnej. Specyfiką Wydziału Hodowli są funkcjonujące przy Katedrach Stacje Doświadczalne, które stwarzają możliwości prowadzenia w nich badań naukowych oraz zajęć dydaktycznych i praktycznych dla studentów.

W jednej z takich Stacji Doświadczalnych w Rząsce utrzymuje się konie ras rodzimych w tym konie huculskie. W 1984 roku na Wydziale Zootechnicznym w Katedrze Hodowli Koni pod przewodnictwem profesora Erazma Brzeskiego opracowano Program Hodowli Koni rasy huculskiej uwzględniający plan kojarzeń dla ratowania rasy oraz zachowania linii męskich i rodzin żeńskich.

✓ **Małopolski Związek Hodowców Koni w Krakowie**

ul. Konrada Wallenroda 59/104, 30-867 Kraków

Tel/fax + 48 12 6570216

www.ozhk.pl

Małopolski Związek Hodowców Koni działa na terenie województwa małopolskiego jako rolnicze zrzeszenie branżowe w oparciu o Ustawę z dnia 8 października 1982r. o społeczno-zawodowych organizacjach rolników.

W swojej strukturze posiada 16 Terenowych Kół Hodowców Koni. Jest jednym z 15 OZHK/WZHK w Polsce sfederowanych w Polskim Związku Hodowców Koni w Warszawie. Celem MZHK Kraków jest reprezentowanie potrzeb oraz ochrona praw i interesów hodowców koni, udział w tworzeniu programów hodowlanych i aktów prawnych dotyczących hodowli koni, organizacja wystaw, czempionatów i pokazów, promocja hodowli i użytkowania koni.

Realizacja celów następuje poprzez wykonywanie zadań zleconych przez PZHK w zakresie administrowania księgami, prowadzenia oceny wartości użytkowej oraz identyfikacji koni.

Do największych przedsięwzięć hodowlanych w rasie huculskiej organizowanych przez MZHK Kraków należą następujące imprezy:

- Majówka w Regietowie,
- Ogólnopolski Czempionat Młodzieży Koni Huculskich w Klikowej,
- „Z Huculem do Krakowa” w Rzeszotarach,
- Ogólnopolski Czempionat Użytkowy w Regietowie.

b/. Dotychczasowa współpraca tych instytucji/organizacji

✓ Współpraca Instytucji krajowych

- Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi zgodnie z Ustawą o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich upoważniło PZHK w Warszawie do prowadzenia



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



- hodowli koni tj. administrowania księgami koni hodowlanych i prowadzenia oceny wartości użytkowej 8 ras koni w Polsce w tym rasy huculskiej.
- Na podstawie upoważnienia – umowy opracowane zostały przez PZHK rasowe programy hodowli koni, a realizację zadań do wykonywania powierzono stosownymi umowami Okręgowemu Związkowi Hodowców Koni w Rzeszowie, także w zakresie rasy huculskiej.
 - MRiRW, co roku stosownymi decyzjami refunduje nagrody dla Czempionów i Wiceczempionów Hodowlanych w rasie huculskiej podczas imprez organizowanych na terenie OZHK Rzeszów i MZHK w Krakowie.
 - Sekretariat Centralny Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich przy MR i RW w ramach planu działania na lata 2012-2013 sfinansował w 2013 roku projekt PZHK pn. „Ogólnopolski Czempionat Młodzieżowy Koni rasy huculskiej oraz Krajowa Kwalifikacja do Międzynarodowego Czempionatu Koni Huculskich pod egidą HIF” przeprowadzony w Kołaczycach k/Jasła w dniach 5-7 lipca 2013 roku, a zorganizowany przez PZHKi OZHK Rzeszów.
 - PZHK w Warszawie oraz PZHKH w Tarnowie zorganizowali w sierpniu 2007 roku w Stadninie Koni Gładyszów szkolenie dla sędziów i hodowców koni huculskich z krajów HIF oraz Międzynarodowy Czempionat Konia Huculskiego w Tarnowie w Stadzie Ogierów Klikowa. W maju 2009 roku odbyły się Międzynarodowe Warsztaty Szkoleniowe „Koń huculski w SK Gładyszów z udziałem przedstawicieli kilku krajów europejskich w tym także Ukrainy. Opublikowano wydawnictwo PZHK „Warsztaty Szkoleniowe – koń huculski”
 - W maju 2009 roku w Gładyszowie i w czerwcu 2010 roku w Tarnowie-Klikowej zorganizowano odpowiednio szkolenia dla gospodarzy ścieżek i dla sędziów przeszkodowych.
 - ZDIZ Odrzechowa i OZHK Rzeszów oraz IZ Kraków organizują od szeregu lat największą imprezę hodowlaną zwierząt na Podkarpaciu. Jest to „Pożegnanie wakacji w Rudawce Rymanowskiej”. W ramach imprezy rozgrywany jest Regionalny Czempionat Konia Huculskiego i Krajową Wystawę Ras Rodzimych (w tym koni huculskich). Podczas imprezy odbywają się regularnie sympozja i konferencje o hodowli i użytkowaniu koni huculskich. W Komisji sędziowskiej na Czempionacie oraz w Konferencjach biorą udział przedstawiciele Asocjacji „Plemkonecetr” z Ukrainy. Imprezę w Rudawce Rymanowskiej od jej początków tj. od 2001 roku regularnie wspiera Samorząd Województwa Podkarpackiego. Na podstawie porozumienia i podpisanych umów Urząd Marszałkowski finansuje przygotowanie placu i ścieżki huculskiej, nagłośnienia imprezy, zabezpieczenie medyczne oraz stajnie dla koni.
 - OZHK Rzeszów od 2008 roku organizuje na Podkarpaciu drugą, co do wielkości imprezę huculską – „Zajazd Huculski w Hawłowicach”, którą dofinansowuje i obejmuje patronatem Urząd Marszałkowski w Rzeszowie.

✓ Współpraca polskich organizacji i hodowców z organizacjami i hodowcami na Ukrainie

- Wieloletnia współpraca ZDIZ Odrzechowa z Naukowo-Produkcyjną Asocjacją Plemkonecetr związana z doradztwem hodowlanym przy zakupie huculskiego materiału hodowlanego z Polski.
- Współpraca Stadniny Koni Kalników i Plemkonecetr w zakresie sprzedaży młodych ogierów huculskich z Polski na Ukrainę.
- Współpraca Akademii Rolniczej w Krakowie, obecnego Uniwersytetu Rolniczego z uczelnią na Ukrainie, w rezultacie której nastąpiło przekazanie w kwietniu 2008 roku srokatego ogiera PERS rasy huculskiej do hodowli na Ukrainie.
- Przekazanie przez Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego w lutym 2011 roku w darze w imieniu hodowców polskich pary koni huculskich na Ukrainę.



- Uczestnictwo hodowców koni huculskich z Ukrainy w imprezie w Bieszczadach pod nazwą „Targi Końskie w Lutowiskach”.
- Organizowanie przez Stadninę Koni Huculskich Tabun Stanisława Myslińskiego rajdów konnych po połoninach Zakarpacia na koniach użyczonych z Plemkonecentr.
- Wyjazdy przedstawicieli OZHK Rzeszów, PZHKH Tarnów, ZDIZ Odrzechowa i PZHK Warszawa w ramach wizyt studyjnych podczas odbywającej się regularnie od wielu lat imprezy na Zakarapciu – „Święto Konia Huculskiego” w Gołubyne. W ramach imprezy organizowana jest konferencja, a polskie prezentacje dotyczyły takich tematów jak: organizacja hodowli koni huculskich w Polsce, realizacja i zasady funkcjonowania programu hodowli, ocena pokroju i biomechanika ruch koni huculskich. Polscy specjaliści uczestniczą, też w tym czasie w kwalifikacji (atestacji) młodych ogierów huculskich do hodowli.

c/. Współpraca na polu międzynarodowym HIF

Hucul International Federation (HIF) jest centralną organizacją międzynarodową założoną w Polsce (Gładyszów) w 1994 r. z inicjatywy kilku państw, związanych od lat z hodowlą koni rasy huculskiej tj. Polski, Austrii, Węgier, Czech i Słowacji. I choć spotkania w szerokim gronie, na których dyskutowano konieczność założenia międzynarodowej organizacji dbającej o interesy posiadaczy koni huculskich oraz o powiększenie ich populacji, organizacji nadzorującej całą hodowlę koni tej rasy, trwały już od kilku lat, to pierwsze Walne Zebranie HIF odbyło się właśnie w 1994 r. w Balicach. Na Prezesa organizacji został wówczas wybrany dr Stanisław Deskur, który tę funkcję sprawował nieprzerwanie przez 10 lat. Obecnie zaś najważniejszą osobą HIF-u jest Michał Horný - dyrektor Stadniny Koni w Topolczankach (Słowacja).

Hucul International Federation za główny cel stawia sobie zachowanie dla dobra kulturowego Europy hodowli koni huculskich, jako rasy zagrożonej. Pozostałe dążenia to m.in. zdefiniowanie czystości rasy, koordynowanie celów i planów hodowlanych krajów członkowskich, mające na uwadze zachowanie materiału genetycznego, stworzenie i prowadzenie centralnego rejestru całej populacji koni huculskich krajów zrzeszonych w HIF, wystawianie odpowiednich certyfikatów, ujednoczenie znakowania koni rasowych z uwzględnieniem wytycznych Unii Europejskiej. Działanie międzynarodowej Komisji Hodowlanej (w ramach HIF) ma na celu koordynację pracy hodowlanej krajów członkowskich, a podstawą jest opracowana przez HIF tzw. księga pochodzenia koni huculskich. Dodatkowo w HIF zwraca się uwagę na nawiązanie kontaktu i rozpoczęcie współpracy z hodowcami z Ukrainy, zaktywizowanie współpracy z Rumunią, obecność koni huculskich na arenie międzynarodowej (targi końskie, wystawy, seminaria) oraz szeroko pojęte zintegrowanie międzynarodowego środowiska hodowców i właścicieli koni tej rasy. Dotychczas na spotkaniach HIF udało się opracować jednolity, wspólny dla wszystkich krajów wzorzec biometryczny konia huculskiego, a obecnie prowadzone są prace nad ujednoczeniem prób dzielności, co pozwoli na porównanie materiału hodowlanego, a w przyszłości na wymianę między krajami członkowskimi koni sprawdzonych pod względem użyteczności.

Od 2011 roku regularnie w obradach plenarnych Walnego Zjazdu HIF uczestniczą przedstawiciele Ukrainy, jako zapraszani goście. Przedstawiciele Naukowo-Produkcyjnej Ascjacji Plemkonecentr przedstawiają informacje o aktualnym stanie hodowli i formach użytkowania koni huculskich na Ukrainie wskazując również na potrzebę zachowania wątków kulturowych związanych z tą rasą, a obecnych wciąż na Ukrainie.

Aspekty na Ukrainie

a/. Organizacyjny potencjał współpracy:

Na skalę całego kraju, w szczególności centralne organy władzy



✓ **Ministerstwo Polityki Rolnej i Żywności Ukrainy**

01001, Kijów, vul. Hreshchatyk, 24

tel.: +38 (044) 278-71-18

www.minagro.gov.ua

Ministerstwo Polityki Rolnej i Żywności Ukrainy przez Departament Hodowli i Dział pracy selekcyjno-hodowlanej:

- opracowuje i koordynuje wykonanie ogólnokrajowych i branżowych programów rozwoju hodowli koni,
- uczestniczy w opracowaniu ogólnokrajowych programów selekcji w hodowli, w tym w hodowli koni, zabezpiecza realizację tych programów,
- opracowuje propozycje przedsięwzięć państwowej stymulacji selekcji w hodowli, w tym utrzymania zasobu genetycznego istniejących, lokalnych i znikających ras rodzimych,
- prowadzi organizację i zabezpieczenie funkcjonowania systemu selekcji,
- prowadzi państwowe księgi zwierząt hodowlanych i Państwowy rejestr podmiotów zajmujących się selekcją w hodowli, Państwowy rejestr osiągnięć selekcyjnych w hodowli,
- organizuje pracę, skierowaną na rozwój selekcji w hodowli, przeprowadzenie oceny kompleksowej (bonitowania) zwierząt użytkowych,
- opracowuje wymagania i tryb przeprowadzenia atestacji i uznawania zwierząt do hodowli zarodowej, ocenę zwierząt według własnej wydajności i jakości potomstwa,
- ustala tryb przeprowadzenia bonitacji zwierząt,
- zabezpiecza przeprowadzenie prób dzielności oraz wdrożenie osiągnięć selekcyjnych,
- uczestniczy w opracowaniu strategii rozwoju i usytuowania strefowego branż hodowli z uwzględnieniem koniunktury rynku.

✓ **Instytut Hodowli Zwierząt Narodowej Akademii Nauk Rolniczych Ukrainy**

62404, obwód charkowski, rejon charkowski, Kulynychi

Tel.: 740-38-26, факс: 740-39-94, e-mail: it_uaan@bk.ru

<http://animal.kharkov.ua/>

Instytut Hodowli Zwierząt Narodowej Akademii Nauk Rolniczych Ukrainy jest członkiem sieci instytucji naukowo-badawczych Narodowej Akademii Nauk Rolniczych Ukrainy. Instytut został utworzony w 1929 roku, a dział hodowli koni w 1943 roku. Głównym kierunkiem działania Instytutu jest wspomaganie naukowe rozwoju hodowli zwierząt, w szczególności hodowli koni.

W skali regionu

✓ **Zakarpaska Państwowa Rolnicza Stacja Badawcza Narodowej Akademii Nauk Rolniczych Ukrainy**

90252, obwód zakarpacki, rejon berehivsky. Velyka Bakta, prosp. Svobody, 17

Telefon: (03141) 2-34-04 Faks: (03141) 2-31-74 E-mail: insbakta@ukr.net

<http://insbakta.org.ua>

Zakarpaska Państwowa Rolnicza Stacja Badawcza NANRU jest główną instytucją Regionalnego Centrum Naukowego Zabezpieczenia Produkcji rolno-przemysłowej w obwodzie zakarpackim. Instytucja ta prowadzi badania z wykonania planu badań naukowych, które są skierowane na opracowanie naukowo uzasadnionych metod utrzymania, doskonalenia i efektywnego wykorzystania koni rasy huculskiej oraz ich mieszańców w gospodarstwach (o różnych formach własności) obwodu zakarpackiego.



-
- ✓ **Zakarpacki Państwowy Urząd Obwodowy**
88008, Użhorod, pl. Narodna, 4
Tel.: (0312) 69-60-08
<http://www.carpathia.gov.ua/ua>
Zakarpacki Państwowy Urząd Obwodowy poprzez Główny Zarząd Rozwoju Rolno-Przemysłowego Państwowego Urzędu Obwodowego uczestniczy w opracowaniu i realizacji państwowej polityki rolnej w obwodzie.

 - ✓ **Lwowski Narodowy Uniwersytet Medycyny Weterynaryjnej i Biotechnologii imienia Gzhyckoho**
Adres: Lviv, vul.Pekarska, 50
tel. (032) 260-28-89
E-mail: admin@vetuniver.lviv.ua
<http://vetuniver.lviv.ua/>
Prowadzi działalność edukacyjną i naukową. Kształci specjalistów w 12 zawodach i 15 specjalizacjach. Kształcenie na poziomie magisterskim dotyczy 5 zawodów. Kształcenie studentów prowadzi się na 6 wydziałach, m.in.: na wydziale medycyny weterynaryjnej, wydziale biotechnologii, wydziale technologii przemysłu spożywczego i wydziale gospodarki i zarządzania. Uniwersytet jest podporządkowany Ministerstwu Edukacji i Nauki.

 - ✓ **Gospodarstwo Farmerskie „Gospodarstwo Połonińskie”**
obwód zakarpacki, rejon welykobereźniański, Vel.Bereznij, vul. Kociubynskoho, 6/10
Tel.: 050 1411808
www.active-tour.uz.ua
Gospodarstwo farmerskie założone w 2001 roku. W 2004 roku otrzymało status gospodarstwa zarodowego z hodowlą koni rasy huculskiej. Gospodarstw rozwija się, według stanu na dzień 01.01.2015 w gospodarstwie były 72 konie rasy huculskiej. Celem głównym jest zachowanie koni rasy huculskiej, ich promocja, przystosowanie do warunków wysokogórskich, wykorzystanie koni do wielodziennych rajdów w warunkach górskich oraz do prac leśnych i hipoterapii.

 - ✓ **Stowarzyszenie „Centrum zdrowotnej jazdy konnej „Keptaryk”**
Lviv, vul. Perejaslavska 11/3
Tel.: 050 317 24 06
Organizacja pozarządowa, która była założona w 2010 roku, zajmuje się hipoterapią. Od początku działania organizacji do tej pory z rehabilitacji w centrum skorzystało ponad 600 pacjentów z całej Ukrainy. Do prowadzenia zajęć wykorzystywane są konie rasy huculskiej. Centrum aktywnie współpracuje z różnymi ośrodkami rehabilitacji na Ukrainie oraz z organizacjami społecznymi ludzi mających szczególne potrzeby. Niedaleko Lwowa prowadzona jest budowa ośrodka turystyki konnej i hipoterapii.

 - ✓ **Gospodarstwo farmerskie „Złota podkowa”**
obwód zakarpacki, rejon użhorodzki, Andrijivka
Tel.: 050 924 73 89
Gospodarstwo było jednym z pierwszych powstałych w niepodległej Ukrainie podmiotów zajmujących się hodowlą koni rasy huculskiej. Zajmuje się również agroturystyką.
-



✓ **Gospodarstwo farmerskie „Rozgirche”**

obwód lwowski, rejon stryjski, Rozgirche, vul.Stryjska, 2

Tel.: 067 672 15 87

Zajmuje się organiczną uprawą roślin, produkcją serów, hodowlą krów i bawołów, koni rasy huculskiej i zieloną turystyką. Z okazji 5-lecia gospodarstwa w 2011 roku przeprowadzona została impreza „Ścieżka Bojkowska konia huculskiego”, w której uczestniczyły 22 konie.

Współpraca tych placówek/organizacji, która była prowadzona dotychczas:

- **Formy współpracy:**

- Zgodnie z Rozporządzeniem Ministerstwa Polityki Rolnej w 2006 roku podjęto coroczne uznawanie ogierów rasy huculskiej do wykorzystania w hodowli i prób rasowych na bazie NPA „Plemkonecentr”. W 2010 roku opracowano instrukcję do oceny i zgłoszono do zatwierdzenia na radzie naukowo-badawczej Ministerstwa Polityki Rolnej Ukrainy. Ministerstwo finansuje prace w zakresie prowadzenia ewidencji scentralizowanej. Zebrano już materiały do II tomu Państwowej Księgi Stadnej koni rasy huculskiej. Opublikowano II tom PKS koni rasy huculskiej oraz opublikowano instrukcję do bonitacji koni rasy huculskiej. Corocznie zgłaszane są dane do katalogu ogierów, dopuszczonych do wykorzystania zarodowego, przeprowadza się również coroczną analizę bonitacji i prowadzenia pracy selekcyjno-zarodowej z końmi rasy huculskiej.
- W ramach współpracy ze specjalistami z Instytutu Hodowli Zwierząt corocznie przeprowadza się uznawanie ogierów rasy huculskiej do hodowli, próby rasowe, atestację podmiotów prowadzących selekcję w hodowli koni. Laboratorium genetyki na podstawie biomateriału prowadzi bazę danych po potwierdzeniu immunogenetycznym pochodzenia koni rasy huculskiej. Razem z Laboratorium hodowli koni Instytut na zapleczu NPA „Plemkonecentr” organizuje międzynarodowe konferencje naukowo-praktyczne w zakresie rozwoju hodowli koni.
- W ośrodku NPA „Plemkonecentr” przeprowadzane są corocznie badania naukowe, konferencje i seminaria szkoleniowe Zakarpackiej Państwowej Rolniczej Stacji Badawczej.
- Zakarpacki Państwowy Urząd Obwodowy pomaga w organizacji Świąt konia huculskiego, festiwali i konkursów koni. Wspólnie z fachowcami Zarządu Obwodowego NPA „Plemkonecentr” przeprowadza atestację podmiotów prowadzących selekcję w hodowli koni, bonitowanie, a także analizę wskaźników ilościowych i jakościowych hodowli koni huculskich.
- W okresie 2010-2013 w ramach współpracy pomiędzy Uniwersytetem (Katedry farmakologii i toksykologii, pasożytologii i ichtiopatologii) i NPA „Plemkonecentr” były prowadzone wspólne badania epizootologiczne w kierunku nematodoz jelitowych koni rasy huculskiej i wyznaczenia skuteczności helmintobójczej czynnych substancji różnych grup farmakologicznych. Na podstawie przeprowadzonych badań opublikowano artykuły naukowe w wydawnictwach krajowych i zagranicznych. Fachowcy i studenci Lwowskiej Akademii Medycyny Weterynaryjnej im. Gzhyckoho uczestniczą w przedsięwzięciach weterynaryjnych, konferencjach i seminariach.
- Prowadzona jest współpraca z gospodarstwami: „Gospodarstwo Połonińskie”, „Złota podkowa” i „Rozgirche”, której celem jest identyfikacja, bonitacja, organizowanie prób dzielności koni na ścieżce huculskiej i rajdach długodystansowych, uznawanie ogierów rasy huculskiej do hodowli, konsultacje o dostarczanie informacji. Pracownicy



tych gospodarstw uczestniczą w seminariach prowadzonych w ramach różnych projektów.

Współpraca na arenie międzynarodowej

- Nawiązano współpracę przy państwowym stadzie ogierów w Sądowej Wiśni (teraz oddział NPA „Plemkonecentr”) z hodowcami z Polski i Austrii: profesorem Deskurem, Czesławem Sikorą, profesorem Marjanem Buzdzińskim, Józefem Pekańcem, Mieczysławem Romanem i profesorem Manfredem Majerem. W 1997 roku złożone zostało zgłoszenie dla wstąpienia do Międzynarodowej Federacji Huculskiej (HIF). W 2003 roku w Rudawce Rymanowskiej odbyła się konferencja „Koń Huculski w Euroregionie Karpackim”, na której Mirosław Holowacz wygłosił referat na temat: „Perspektywy hodowli koni huculskich w Karpackim regionie Ukrainy”. W 2006 roku odbyło się Święto konia huculskiego i I konkurs koni rasy huculskiej w Hołubynem, gdzie uczestniczyli polscy partnerzy. Podczas tego święta omawiane były problemy związane z hodowlą koni huculskich po obu stronach granicy. W związku z tym, że na Ukrainie rozpoczęto działania związane z rozwojem hodowli i importem ogierów z Polski, powstała idea współpracy transgranicznej w tej branży. W 2011 roku w ramach spotkania przeprowadzonego na obradach Międzynarodowej Federacji Huculskiej (HIF) polscy partnerzy aktywnie wspierali wstąpienie NPA „Plemkonecentr” do struktur międzynarodowych.

Określone problemy:

- Od 2011 roku na Ukrainie państwo nie finansuje działań związanych z ochroną zasobu genetycznego koni rasy huculskiej.
- Nie ma też wsparcia i finansowania indywidualnych właścicieli koni rasy huculskiej.



4. Diagnoza – identyfikacja problemów i czynników rozwojowych

4.1. Zidentyfikowane problemy

W trakcie prac nad strategią uczestnicy prac zidentyfikowali problemy w następujących obszarach strategicznych:

- ✓ Geograficzne, przyrodnicze i kulturowe środowisko obszaru występowania koni huculskich po stronie polskiej i ukraińskiej.
- ✓ Stan hodowli koni huculskich po stronie olskiej i ukraińskiej.
- ✓ Współczesne trendy użytkowania koni huculskich.
- ✓ Współpraca polsko-ukraińska związana z hodowlą i użytkowaniem koni huculskich.

Problem, to nieakceptowana, z punktu widzenia intersariuszy strategii, sytuacja uniemożliwiająca utrzymanie pożądanego stanu lub osiągnięcie zamierzonych celów/rezultatów. Problem, to także nieakceptowany skutek oddziaływania wewnętrznych lub zewnętrznych czynników rozwojowych.

Tabela 34. Problemy zidentyfikowane w obszarach strategicznych po stronie polskiej i ukraińskiej

Obszar strategiczny 1:

Geograficzne, przyrodnicze i kulturowe środowisko obszaru występowania koni huculskich po stronie polskiej i ukraińskiej

Problemy w Polsce

- Zmniejszanie się naturalnych obszarów nadających się do hodowli koni huculskich
- Rosnące zagrożenie utrzymania bioróżnorodności cennych przyrodniczo obszarów objętych strategią
- Bariery organizacyjne, finansowe, techniczne oraz przepływu zwierząt, towarów i osób związane z tym, że obszar objęty strategią przedzielony jest granicą polsko-ukraińską, będącą granicą Unii Europejskiej
- Stałe zmniejszanie się znaczenia/obecności koni huculskich w kulturze i tradycji
- Brak powiązań płatności/dotacji z posiadaniem koni

Problemy na Ukrainie

- Nieefektywne wykorzystanie naturalnych obszarów do hodowli i użytkowania koni huculskich
- Bariery organizacyjne, finansowe, techniczne oraz przepływu zwierząt, towarów i osób związane z tym, że obszar objęty strategią przedzielony jest granicą polsko-ukraińską, będącą granicą Unii Europejskiej

Obszar strategiczny 2:

Stan hodowli koni huculskich po stronie olskiej i ukraińskiej

Problemy w Polsce

- Względnie mała, zamknięta populacja koni huculskich
- Wysokie ryzyko utraty pierwotnych cech rasowych koni huculskich głównie w wyniku prowadzenia hodowli na obszarach odległych od jego naturalnego środowiska

Problemy na Ukrainie

- Niedostatecznie ukształtowane i wyrównane w typie pogłowie koni huculskich
- Większość właścicieli nie jest zainteresowana selekcją i ewidencją swoich koni
- Małoliczebna populacja koni huculskich
- Niedostateczna wiedza i świadomość hodowców z zakresu hodowli i możliwości użytkowania koni huculskich
- Bardzo niski poziom współpracy między hodowcami koni huculskich



**Obszar strategiczny 3:
Współczesne trendy użytkowania koni huculskich**

Problemy w Polsce

- Niedostateczne wykorzystanie cech i walorów użytkowych koni huculskich

Problemy na Ukrainie

- Niedostateczna promocja konia huculskiego i jego możliwości użytkowych dla szerokiego grona użytkowników
- Niedostateczne wykorzystanie cech i walorów użytkowych koni huculskich

**Obszar strategiczny 4:
Współpraca polsko-ukraińska związana z hodowlą i użytkowaniem koni huculskich**

Problemy w Polsce

- Słabo rozwinięta współpraca polskich hodowców koni i instytucji/organizacji z hodowcami i instytucjami/organizacjami z Ukrainy
- Nieobecność Ukrainy w strukturach Międzynarodowej Organizacji Konia Huculskiego (HIF)

Problemy na Ukrainie

- Słabo rozwinięta współpraca ukraińskich hodowców koni i instytucji/organizacji z hodowcami i instytucjami/organizacjami z Polski
- Brak wspólnej wizji, programu i stanowiska dotyczącego formy współpracy i reprezentacji Ukrainy na forum międzynarodowym
- Nieobecność Ukrainy w strukturach Międzynarodowej Organizacji Konia Huculskiego (HIF)

4.2. Zidentyfikowane czynniki rozwojowe

W trakcie prac na strategią ich uczestnicy zidentyfikowali czynniki sprzyjające (mocne strony i szanse) oraz niesprzyjające (słabości i zagrożenia) w poszczególnych obszarach strategicznych. Identyfikacja dokonana została odrębnie dla czynników rozwojowych wewnętrznych (mocne strony i słabości), odnoszących się do obszaru i realizatorów strategii (na które w dużym stopniu mogą wpływać) oraz czynników rozwojowych zewnętrznych (szanse i zagrożenia) odnoszących się do otoczenia obszarów i realizatorów strategii (na które nie mogą wpływać lub mogą wpływać tylko w bardzo ograniczonym stopniu).

Tabela 35. Czynniki rozwojowe zidentyfikowane w obszarach strategicznych po stronie polskiej i ukraińskiej

Obszar strategiczny 1: Geograficzne, przyrodnicze i kulturowe środowisko obszaru występowania koni huculskich po stronie polskiej i ukraińskiej	
Podmiot Strategii	
Polska	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> + Warunki glebowo-klimatyczne po obu stronach granicy sprzyjające rozwojowi hodowli koni huculskich w naturalnym środowisku + Wzrost zainteresowania lokalną historią i kulturą + Funkcjonujące i powstające nowe organizacje pozarządowe kultywujące 	<ul style="list-style-type: none"> - Obszar objęty strategią dzieli granica polsko-ukraińska - Niewystarczające działania na rzecz zachowania wartości kulturowych



**„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”**



tradycję		
+ Bogate dziedzictwo historyczne i kulturowe (miasta, zamki, obiekty sakralne, tradycje, rzemiosła)		
Ukraina		
Mocne strony	Słabe strony	
<ul style="list-style-type: none"> + Warunki glebowo-klimatyczne po obu stronach granicy sprzyjające rozwojowi hodowli koni huculskich w naturalnym środowisku + Bardzo duże możliwości zagospodarowania „naturalnego środowiska” - mnogość połonin i rejonów górzystych + Atuty i względy historyczne Huculszczyzna – ojczyzna konia huculskiego - wzrost zainteresowania lokalną historią i kulturą + Czyste środowisko i stabilna sytuacja ekologiczna na terenach objętych ochroną + Dobrej jakości wody powierzchniowe i podziemne + Duża ilość parków narodowych i terenów objętych ochroną + Bogate dziedzictwo historyczne i kulturowe (miasta, zamki, obiekty sakralne, tradycje, rzemiosła) 	<ul style="list-style-type: none"> - Obszar objęty strategią dzieli granica polsko-ukraińska - Bardzo intensywne wykorzystanie zasobów leśnych - Nierozwinięty system utylizacji śmieci - Zanieczyszczenie środowiska naturalnego odpadami komunalnymi - Zły stan zachowania wielu zabytków - Brak transgranicznych szlaków turystycznych - Nierozwinięty system informacji o miejscach i obiektach kultury - Niska kultura ekologiczna ludności - Niewystarczające działania na rzecz zachowania wartości kulturowych 	
Otoczenie Podmiotu		
Polska		
Szanse	Zagrożenia	
<ul style="list-style-type: none"> + Rosnące zainteresowanie otoczenia podmiotu Strategii lokalną, unikalną i nieodkrytą kulturą i historią + Coraz wyższe standardy ochrony środowiska wymuszone przez prawo polskie i Unii Europejskiej chroniące naturalne tereny nadające się do hodowli koni huculskich 	<ul style="list-style-type: none"> - Granica polsko-ukraińska będąca granicą Unii Europejskiej – ograniczenia formalno-prawne - Intensyfikacja produkcji rolnej oraz nadmierne rygory ochrony środowiska eliminujące jakąkolwiek działalność hodowlaną na niektórych obszarach - Komerccjalizacja kultury, imprez i usług konnych - Szkodliwe działania części organizacji proekologicznych, zmierzających do wyeliminowania obecności koni huculskich z niektórych obszarów, objętych ochroną - Duże różnice w sposobie regulacji ochrony środowiska w Polsce i na Ukrainie 	
Ukraina		
Szanse	Zagrożenia	
<ul style="list-style-type: none"> + Rosnące zainteresowanie otoczenia podmiotu Strategii lokalną, unikalną i nieodkrytą kulturą i historią + Istniejące formy ochrony przyrody na ukraińskim obszarze objętym strategią + Państwowe programy naukowe mające na celu zachowanie zasobu genetycznego zwierząt 	<ul style="list-style-type: none"> - Granica polsko-ukraińska będąca granicą Unii Europejskiej – ograniczenia formalno-prawne - Komerccjalizacja kultury, imprez i usług konnych - Trudna sytuacja społeczno-gospodarcza i polityczna na Ukrainie - Duże różnice w sposobie regulacji ochrony środowiska w Polsce i na Ukrainie 	



„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



Obszar strategiczny 2:

Stan hodowli koni huculskich po stronie olskiej i ukraińskiej

Podmiot Strategii	
Polska	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> + Silnie zakorzeniona tradycja hodowli koni huculskich na obszarze objętym strategią + Silna organizacja hodowców koni + Silne struktury związkowe + Duże zainteresowanie hodowców utrzymaniem i rozwojem hodowli koni huculskich + Reprezentacja wszystkich rodów męskich i rodzin żeńskich istniejących w Polsce + Umieszczenie trzech jedynych państwowych ośrodków hodowli koni huculskich w Polsce na obszarze objętym strategią i obszarze powiązanym + Nawiązane kontakty pomiędzy hodowcami z Polski i Ukrainy 	<ul style="list-style-type: none"> - Ryzyko utraty cech rasowych przy selekcji na użytkowość - częściowa utrata pierwotnych cech koni huculskich wynikająca m.in. ze współczesnych form użytkowania i hodowli na obszarach poza terenem naturalnego występowania - Przypadki nieumiejętnie prowadzonej hodowli - ryzyko wzrostu inbrodu lub utraty rodów i rodzin - Zdecydowana dominacja kilku rodzin żeńskich
Ukraina	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> + Silnie zakorzeniona tradycja hodowli koni huculskich na obszarze objętym strategią + Nawiązane kontakty pomiędzy hodowcami z Polski i Ukrainy + Możliwość powiązania rozwoju hodowli koni z wykorzystaniem do celów turystycznych, rajdowych 	<ul style="list-style-type: none"> - Niedostateczna inwentaryzacja pogłowia koni huculskich - Ryzyko utraty cech rasowych przy selekcji na użytkowość - Przypadki nieumiejętnie prowadzonej hodowli - ryzyko wzrostu inbrodu lub utraty rodów i rodzin - Mała liczba koni i hodowców w bardzo dużym stopniu utrudniająca selekcję - Nie wszyscy hodowcy mają świadomość potrzeby prowadzenia pracy hodowlanej - Brak dotacji w ramach programu ochrony zasobów genetycznych - Niski poziom wymiany zasobów genetycznych z krajami o rozwiniętej hodowli konia huculskiego, zagrożenie zamknięciem/izolacją populacji
Otoczenie Podmiotu	
Polska	
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> + Rosnące zainteresowanie możliwością wymiany materiału hodowlanego - rozszerzenie puli genów + Ujednolicanie/zbliżanie po stronie polskiej i ukraińskiej zasad prowadzenia hodowli i selekcji materiału hodowlanego + Uznanie hodowli ukraińskiej przez HIF 	<ul style="list-style-type: none"> - Ryzyko ograniczenia lub braku wsparcia państwa dla prowadzenia ksiąg stadnych i oceny użytkowej - Duże ryzyko utraty dotacji w ramach programu ochrony koni huculskich - Nieuznanie hodowli ukraińskiej przez HIF - Wzrost kosztów transportu koni i spełnienia wymogów związanych z udziałem w wystawach i innych imprezach z udziałem koni



„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



Ukraina	
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> + Rosnące zainteresowanie możliwością wymiany materiału hodowlanego - rozszerzenie puli genów + Ujednocianie/zbliżanie po stronie polskiej i ukraińskiej zasad prowadzenia hodowli i selekcji materiału hodowlanego + Uznanie hodowli ukraińskiej przez HIF 	<ul style="list-style-type: none"> - Nieuznanie hodowli ukraińskiej przez HIF - Postępujące zmniejszanie się pogłowia koni, w tym z braku finansowania - Wzrost kosztów transportu koni na wystawy

**Obszar strategiczny 3:
Współczesne trendy użytkowania koni huculskich**

Podmiot Strategii	
Polska	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> + Mocne struktury związkowe + Największa w Europie i stabilna hodowla + Dobry wyselekcjonowany materiał hodowlany + Hodowcy z dużą wiedzą i doświadczeniem hodowlanym + Dobra współpraca organizacji hodowców z władzami samorządowymi + Stałe miejsca promocji i organizacji imprez z udziałem koni huculskich + Dobra opinia o rasie wśród hodowców – łatwość hodowli i utrzymania + Wysokie wskaźniki reprodukcyjne + Istniejące wyznaczone trasy turystyki konnej + Dobrze zorganizowane ośrodki jeździeckie + Rozwinięta promocja rasy huculskiej i jej wszechstronnych możliwości użytkowania + Możliwość powiązania rozwoju hodowli koni z wykorzystaniem ich do celów turystycznych, rekreacyjnych i leczniczych 	<ul style="list-style-type: none"> - Niskie dochody z hodowli - Niski poziom sprzedaży źrebiąt - Niedobory zaplecza gastronomicznego, noclegowego i popasu dla koni - Niedobory zaplecza do treningu koni – za mało krytych ujeżdżalni - Niewystarczające przygotowanie do profesjonalnego świadczenia usług noclegowych i gastronomicznych

Ukraina	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> + Stałe miejsca promocji i organizacji imprez z udziałem koni huculskich + Dobra opinia o rasie wśród hodowców – łatwość hodowli i utrzymania + Wysokie wskaźniki reprodukcyjne + Istniejące wyznaczone trasy turystyki konnej + Możliwość powiązania rozwoju hodowli koni z wykorzystaniem ich do celów turystycznych, rekreacyjnych i leczniczych 	<ul style="list-style-type: none"> - Niskie dochody z hodowli - Niedobory zaplecza gastronomicznego, noclegowego i popasu dla koni - Niedobory zaplecza do treningu koni - kryte ujeżdżalnie - Niewystarczające przygotowanie do profesjonalnego świadczenia usług noclegowych i gastronomicznych - Nerozwinięty produkt turystyczny - Małe doświadczenie w zarządzaniu turystyką

Otoczenie Podmiotu

Polska	
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> + Organizowane kursy i szkolenia-wzrost świadomości i umiejętności hodowców + Współpraca międzynarodowa, w tym przygraniczna 	<ul style="list-style-type: none"> - Brak jasnych regulacji prawnych dotyczących korzystania z dróg w terenach leśnych i na terenach chronionych (np. Parki narodowe) - Mało młodych ludzi zainteresowanych



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



<ul style="list-style-type: none">+ Pozyskiwane nowe miejsca promocji konia huculskiego+ Wzrost zainteresowania sportem konnym wśród młodzieży+ Udział koni huculskich w pokazach i konkursach+ Liberalizacja przepisów prawa do korzystania z terenów leśnych+ Promocja i rozwój kultury z wyeksponowaniem dziedzictwa kulturowego+ Tworzenie wyspecjalizowanych ośrodków hipoterapii+ Rozwój infrastruktury turystycznej+ Wzrost zamożności społeczeństwa	<p>prowadzeniem hodowli koni huculskich</p> <ul style="list-style-type: none">- Duże ryzyko utraty dotacji w ramach programu ochrony koni huculskich- Spadek zainteresowania rasą u nabywców ze względu na rozwój budownictwa, ekspansję cywilizacyjną i zmniejszające się obszary dla turystyki konnej- Import koni różnych ras z zagranicy- Wzrost kosztów transportu koni i spełnienia wymogów związanych z udziałem w wystawach i innych imprezach z udziałem koni
Ukraina	
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none">+ Organizowane kursy i szkolenia-wzrost świadomości i umiejętności hodowców+ Współpraca międzynarodowa, w tym przygraniczna+ Tworzenie wyspecjalizowanych ośrodków hipoterapii+ Rozwój infrastruktury turystycznej	<ul style="list-style-type: none">- Wysokie koszty transportu koni i uczestnictwa w zawodach



„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



Obszar strategiczny 4:
Współpraca polsko-ukraińska związana z hodowlą i użytkowaniem koni huculskich

Podmiot Strategii	
Polska	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none">+ Istniejąca infrastruktura i zaplecze szkoleniowe Polsko-Ukraińskiego Centrum Hodowli i Promocji Konia Huculskiego w Rudawce Rymanowskiej, Odrzechowej i w Gołubynie+ Silna organizacja hodowców koni, w tym huculskich (m.in. silne struktury)+ Wielkość i znaczenie podkarpackiej hodowli koni huculskich+ Cykliczność i duża liczba organizowanych imprez huculskich na polskim obszarze objętym strategią+ Obecność największych polskich stadnin huculskich w Beskidzie Niskim i w Bieszczadach+ Rozwinięta promocja koni rasy huculskiej oraz ich wszechstronnych możliwości użytkowania	<ul style="list-style-type: none">- Niedostateczna współpraca stadnin i ośrodków hodujących konie huculskie- Brak zespolonej oferty stajni huculskich w zakresie turystyki konnej- Słaba indywidualna promocja ośrodków hodowlanych
Ukraina	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none">+ Istniejąca infrastruktura i zaplecze szkoleniowe Polsko-Ukraińskiego Centrum Hodowli i Promocji Konia Huculskiego w Rudawce Rymanowskiej, Odrzechowej i w Gołubynie+ Duże możliwości zagospodarowania „naturalnego środowiska” ukraińskiej części Karpat Wschodnich na hodowlę i użytkowanie koni huculskich+ Zlokalizowanie aktualnie największych hodowli koni rasy huculskiej w obwodzie zakarpackim (obszar zasadniczy)+ Możliwość powiązania rozwoju hodowli koni z wykorzystaniem ich do celów turystycznych, rekreacyjnych i leczniczych	<ul style="list-style-type: none">- Mała świadomość i jednorodność działania hodowców koni rasy huculskiej- Brak jednej organizacji krajowej o charakterze związkowym zrzeszającej hodowców koni huculskich- Niedostateczna wiedza hodowców w zakresie hodowli i wszechstronnych możliwości użytkowych koni huculskich- Brak promocji
Otoczenie Podmiotu	
Polska	
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none">+ Solidne i trwałe struktury organizacji związkowych+ Wielkość populacji i wysoki poziom hodowli koni rasy huculskiej w Polsce+ Wiodąca rola polskiej hodowli koni huculskich w Europie+ Bogate doświadczenie polskich specjalistów w zakresie oceny i selekcji koni+ Duża liczba imprez i zawodów huculskich	<ul style="list-style-type: none">- Słabe zaangażowanie instytucji lokalnych i regionalnych w promocję koni huculskich- Pogarszanie się sytuacji materialnej hodowców i użytkowników koni- „Nasylenie” rynku końmi huculskimi- Ograniczenie możliwości korzystania ze środków i dotacji w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich- Granica polsko-ukraińska utrudniająca



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



<p>w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none">+ „Moda” na hodowlę i użytkowanie koni rasy huculskiej+ Nawiązane kontakty pomiędzy hodowcami z Polski i Ukrainy	<p>wymianę materiału hodowlanego oraz przemieszczanie koni huculskich w użytkowaniu turystyczno-rajdowym</p> <ul style="list-style-type: none">- Brak priorytetów w programach operacyjnych instytucji centralnych i regionalnych ukierunkowanych na hodowlę i użytkowanie koni huculskich w polskiej części Karpat
Ukraina	
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none">+ Atuty i znaczenie historyczne Huculszczyzny będącej ojczyzną koni rasy huculskiej+ Wzrost zainteresowania turystyczno-rekreacyjnego regionem Huculszczyzny+ Prowadzone działania na rzecz ochrony naturalnego środowiska tej części kraju+ Istnienie fachowców w dziedzinie oceny i selekcji koni+ Nawiązane kontakty pomiędzy hodowcami z Polski i Ukrainy	<ul style="list-style-type: none">- Trudna sytuacja ekonomiczna kraju- Brak wsparcia finansowego ze strony państwa hodowli koni rasy huculskiej- Brak krajowego programu ochrony rasy huculskiej- Ukraina nie jest członkiem HIF - ryzyko nieuznania hodowli ukraińskiej przez HIF- Niedostateczna polityka państwa w zakresie zabezpieczenia i ochrony miejsc kulturowych Huculszczyzny- Pogłębiające się ubożenie społeczeństwa- Słaba infrastruktura drogowa, noclegowa i gastronomiczna- Granica polsko-ukraińska utrudniająca wymianę materiału hodowlanego oraz przemieszczanie koni huculskich w użytkowaniu turystyczno-rajdowym- Trudna obecnie sytuacja społeczna oraz terytorialno-militarna Ukrainy



5. Plan Strategii

5.1. Założenia Strategii

- 1) Strategia ma charakter kierunkowy i jej zadaniem jest inspirowanie Partnerów (interesariuszy) do podejmowania działań w ramach Strategii. Realizacja zadań w ramach Strategii wymaga konsultacji z Koordynatorem Konsorcjum po stronie polskiej i ukraińskiej.
- 2) Horyzont czasowy – do 2025 roku:
2 podokresy:
 - a. 2015-2020 – łącznie z ustaleniem zadań realizacyjnych,
 - b. 2021-2025 – bez zadań realizacyjnych.
- 3) Obszar objęty realizacją strategii (w załączeniu mapa):
 - c. Zasadniczy: województwa podkarpackie, obwód zakarpacki,
 - d. Obszar przyległy-powiązany: województwo małopolskie, obwody: lwowski i iwano-frakowski,
 - e. Obszar oddziaływania strategii: cała Polska, cała Ukraina.
- 4) Podmiot Strategii:
Konsorcjum pn. Polsko-Ukraińskie Centrum Hodowli i Promocji Konia Huculskiego w Rudawce Rymanowskiej założone przez partnerów projektu tj. Zakład Doświadczalny Instytutu Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy Odrzechowa (ZDIZ-PIB Odrzechowa), Okręgowy Związek Hodowców Koni Rzeszów i Naukowo-Produkcyjna Asocjacja „PLEMKONECENTR” w Sołyczynie (NVA PLEMKONECENTR).
Koordynatorem realizacji Strategii jest OZHK w Rzeszowie.
- 5) Instytucje wspierające proces wdrażania Strategii:
Polska:
 - Polski Związek Hodowców Koni w Warszawie,
 - Polski Związek Hodowców Konia Huculskiego w Tarnowie,
 - Małopolski Związek Hodowców Koni w Krakowie,
 - Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy w Balicach,
 - Bieszczadzki Park Narodowy Ustrzyki Górne,
 - Kombinat Rolny Kietrz sp. z o.o.,
 - Stowarzyszenie Hodowców i Miłośników Konia Huculskiego w Odrzechowej,
 - Uniwersytet Rolniczy w Krakowie.Ukraina:
 - Ministerstwo Polityki Rolnej Ukrainy,
 - Instytut Hodowli Zwierząt w Charkowie,
 - Zakarpacka Państwowa Rolnicza Stacja Badawcza,
 - Zakarpacki Państwowy Urząd Obwodowy,
 - Narodowy Przyrodniczy Park „Huculszczyzna” w Kosowie,
 - Narodowy Park Przyrodniczy „Werhowynski”,
 - Lwowski Narodowy Uniwersytet Weterynarii i Biotechnologii,
- 6) Przedmiot Strategii: „Polsko-Ukraińska Strategia Restytucji Konia Huculskiego, w jego naturalnym środowisku” w obszarach:
 - a. Geograficzne, przyrodnicze i kulturowe środowisko występowania koni huculskich po stronie polskiej i ukraińskiej,
 - b. Stan hodowli koni huculskich po stronie polskiej i ukraińskiej,
 - c. Współczesne trendy użytkowania koni huculskich,



d. Współpraca polsko-ukraińska związana z hodowlą i użytkowaniem koni huculskich.

- 7) Wyniki inwentaryzacji koni na Ukrainie powinny być uwzględnione w Strategii (*wyniki inwentaryzacji należy włączyć do dokumentu strategii zaraz po ich udostępnieniu – można je włączać również jako wyniki częściowe w trakcie realizacji*).

5.2. Wizja i misja

WIZJA do 2025 r.

Wizja nawiązuje do współpracy polskich i ukraińskich hodowców, zapoczątkowanej utworzeniem w roku 1925 w Żabiem (obecnie Werchowyna) Związku Hodowców Koni Rasy Huculskiej.

W polskiej i ukraińskiej części Karpat znacząco rozwinęła się hodowla koni rasy huculskiej, po stronie ukraińskiej uporządkowano bazę danych oraz księgę stadną koni rasy huculskiej.

Powstały nowe ośrodki hodowlane wykorzystujące naturalne łąki (połoniny) i pastwiska wysokogórskie. Hodowcy z Polski i Ukrainy przy udziale organizacji związkowych swoich krajów rozszerzyli współpracę w zakresie wymiany materiału zarodowego i podnoszenia poziomu hodowli koni huculskich. Wszechstronne użytkowanie koni huculskich powoduje stały wzrost znaczenia koni tej rasy w górzystych terenach Polski i Ukrainy.

Przy stadninach w obu krajach utworzone zostało zaplecze noclegowe dla turystów. Nawiązana i podjęta została współpraca Parków Narodowych z Polski i Ukrainy. Wytyczone i oznakowane zostały trasy wielodniowych rajdów konnych z Polski na Ukrainę i z Ukrainy do Polski z uwzględnieniem walorów turystycznych, krajobrazowych i kulturowych tej części Karpat. Rozwinięto współpracę z krajami karpacczymi celem rozwoju turystyki konnej w południowym łuku Karpat. Powstaje ciekawa oferta turystyczno-rajdowa w tej części Europy, obejmująca szereg atrakcyjnych miejsc, w których pielęgnuje się dobra kulturowe Huculszczyzny.

MISJA do 2025 r.

Zachowanie konia huculskiego w jego naturalnym środowisku, jako części dziedzictwa kulturowego narodów Karpat. Wykorzystanie potencjału użytkowego koni rasy huculskiej przy zachowaniu ich cech pierwotnych. Wzrost atrakcyjności turystycznej polskiej i ukraińskiej części Karpat poprzez wspólne działania społeczno-gospodarcze na obszarach przygranicznych Polski i Ukrainy z wykorzystaniem wartości przyrodniczo-kulturowych i historycznych.



5.3. Cele strategiczne i operacyjne oraz zadania realizacyjne

Prezentowane poniżej drzewo celów i zadań powstało na podstawie oceny aktualnej sytuacji, uwzględniającej zidentyfikowane w procesie pracy zespołu ekspertów problemy i czynniki wewnętrzne (słabe i mocne strony obszaru) oraz zewnętrzne (szanse i zagrożenia w otoczeniu), które wpływają na możliwość rozwoju obszaru. Cele strategiczne (w 4 obszarach) określone są do 2025 roku i wskazują jakie problemy muszą zostać rozwiązane, aby osiągnąć misję. Cele operacyjne przypisane są do poszczególnych celów strategicznych a osiąga się je dzięki realizacji zadań.

Tabela 36. Cele strategiczne i operacyjne oraz zadania realizacyjne sformułowane w obszarach strategicznych po stronie polskiej i ukraińskiej

Obszar I: Geograficzne, przyrodnicze i kulturowe środowisko obszaru występowania koni huculskich po stronie polskiej i ukraińskiej

Cel strategiczny 1.

Zachowanie i upowszechnianie dziedzictwa kulturowego związanego z utrzymaniem koni huculskich

Cele operacyjne:	Zadania realizacyjne:
1.1. Udokumentowane dziedzictwo kulturowe związane z koniem huculskim	1.1.1. Dokumentowanie dziedzictwa kulturowego związanego z rolą konia huculskiego w kulturze i historii narodów Karpat z wykorzystaniem nowych technologii
1.2. Zwiększony stopień znajomości dziedzictwa kulturowego związanego z koniem huculskim wśród mieszkańców i turystów	1.2.1. Działalność wydawnicza i produkcja filmów promujących rolę konia huculskiego w kulturze i historii narodów Karpat 1.2.2. Organizacja imprez kulturalnych i festiwali promujących rolę konia huculskiego w kulturze i historii narodów Karpat 1.2.3. Prowadzenie działań edukacyjnych

Cel strategiczny 2.

Zachowanie jak największej powierzchni naturalnych obszarów nadających się do hodowli koni huculskich

Cele operacyjne:	Zadania realizacyjne:
2.1. Wzrost liczby podmiotów realizujących programy rolno-klimatyczno-środowiskowe	2.1.1. Promowanie korzyści wynikających z utrzymywania koni huculskich w ich naturalnym środowisku 2.1.2. Upowszechnianie wiedzy na temat możliwości realizowania programów rolno-klimatyczno-środowiskowych 2.1.3. Udzielanie pomocy technicznej dla podmiotów realizujących programy rolno-klimatyczno-środowiskowe 2.1.4. Wspieranie realizacji przez podmioty programów rolno-klimatyczno-środowiskowych
2.2. Poprawa kultury utrzymania obszarów naturalnych dla potrzeb hodowli koni huculskich	2.2.1. Prowadzenie działań edukacyjnych 2.2.2. Współpraca z instytucjami naukowo-badawczymi w zakresie poprawy kultury utrzymania obszarów naturalnych



„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



	2.2.3. Promowanie innowacji w zakresie kultury utrzymania obszarów naturalnych
2.3. Zachowana bioróżnorodność cennych przyrodniczo kompleksów poprzez ich wykorzystanie jako pastwiska koni huculskich	2.3.1. Prowadzenie badań związanych z zachowaniem bioróżnorodności 2.3.2. Wdrażanie wyników badań 2.3.3. Promowanie wypasu koni huculskich na naturalnych pastwiskach w celu zachowania bioróżnorodności

Obszar II: Hodowla koni huculskich po stronie polskiej i ukraińskiej

Cel strategiczny 3.

Zachowanie pierwotnych cech rasowych koni huculskich

Cele operacyjne:

Zadania realizacyjne:

3.1. Wysoka jakość prowadzonej pracy hodowlanej, w tym selekcji związanej z użytkowością	3.1.1. Współpraca z instytucjami naukowo-badawczymi w zakresie badań nad cechami pierwotnymi koni huculskich 3.1.2. Identyfikowanie genetyczne koni huculskich, opracowanie paszportu hodowlanego
3.2. Wysokie kompetencje selekcjonerów i hodowców koni huculskich	3.2.1. Doskonalenie kwalifikacji selekcjonerów 3.2.2. Doszkalanie hodowców 3.2.3. Upowszechnianie wiedzy i wyników badań związanych z prowadzeniem pracy hodowlanej

Cel strategiczny 4.

Utrzymanie populacji koni huculskich na poziomie gwarantującym zachowanie rasy w Karpatach

Cele operacyjne:

Zadania realizacyjne:

4.1. Zwiększenie populacji koni huculskich na Ukrainie	4.1.1. Inwentaryzowanie i monitorowanie pogłowia koni huculskich na Ukrainie 4.1.2. Opracowanie programu hodowlanego dla zinwentaryzowanych w typie koni huculskich na Ukrainie 4.1.3. Prowadzenie pracy hodowlanej 4.1.4. Tworzenie programów i planów hodowlanych według kierunków użytkowości po stronie ukraińskiej
4.2. Utrzymanie istniejących rodów i rodzin po stronie PL i UA	4.2.1. Ciągły monitoring stanów liczbowych rodów i rodzin
4.3. Rozwinięta współpraca w zakresie wymiany materiału hodowlanego oraz doświadczeń związanych z tworzeniem i realizacją programów hodowlanych	4.3.1. Utrzymanie dotychczasowych i rozszerzanie kontaktów oraz realizacja szkoleń i wyjazdów studyjnych

Obszar III: Współczesne trendy użytkowania koni huculskich

Cel strategiczny 5.

Zachowanie i popularyzacja różnorodnych sposobów użytkowania koni huculskich po stronie polskiej i ukraińskiej

Cele operacyjne:

Zadania realizacyjne:



„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



5.1. Utrzymanie i doskonalenie kontroli użytkowości koni huculskich	5.1.1. Organizacja prób dzielności koni młodych 5.1.2. Organizacja wystaw, pokazów i imprez hodowlano-użytkowych
5.2. Zwiększenie turystycznego, rekreacyjnego i rajdowego użytkowania koni huculskich	5.2.1. Organizacja rajdów konnych krajowych i transgranicznych 5.2.2. Organizacja szkółek i ośrodków jeździeckich 5.2.3. Organizacja imprez i pokazów prezentujących tradycyjne sposoby użytkowania koni huculskich 5.2.4. Tworzenie infrastruktury do uprawiania turystyki z wykorzystaniem konia huculskiego 5.2.5. Edukacja dzieci i młodzieży z wykorzystaniem konia huculskiego 5.2.6. Rozwój usług związanych z jeździectwem i użytkowaniem zaprzęgowym dla osób początkujących
5.3. Rozwój hipoterapii z wykorzystaniem konia huculskiego	5.3.1. Promowanie konia huculskiego jako najbardziej przydatnego do różnych form hipoterapii 5.3.2. Utworzenie profesjonalnego ośrodka szkoleniowego hipoterapii na Ukrainie
5.4. Przygotowanie kadr instruktorskich, terapeutów, przewodników i obsługi ruchu turystycznego	5.4.1. Organizacja szkoleń i kursów 5.4.2. Nawiązanie współpracy z instytucjami certyfikującymi
5.5. Rozwój zintegrowanej oferty turystyki konnej	5.5.1. Opracowanie zintegrowanej koncepcji turystyki konnej 5.5.2. Powołanie i uruchomienie pracy zespołu roboczego do spraw wdrożenia nowych produktów turystyki konnej 5.5.3. Wdrożenie nowych produktów turystyki konnej 5.5.4. Tworzenie zintegrowanych systemów informacji o turystyce konnej w obu krajach uwzględniających wartości krajoznawcze, kulturowe i historyczne
5.6. Rozwinięta promocja i akwizycja zintegrowanej oferty przemysłu konnego	5.6.1. Prowadzenie wspólnej promocji i sprzedaży oferty turystyki konnej oraz produktów przemysłu konnego 5.6.2. Współpraca z turoperatorami

Obszar IV: Współpraca polsko-ukraińska związana z hodowlą i użytkowaniem koni huculskich

Cel strategiczny 6.

Stworzenie trwałych struktur współpracy instytucjonalnej na różnych poziomach organizacyjnych związanej z hodowlą i użytkowaniem koni huculskich w Polsce i na Ukrainie

Cele operacyjne:

Zadania realizacyjne:

6.1. Nawiązanie współpracy polsko-ukraińskiej na szczeblu właściwych Ministerstw: Gospodarki, Rolnictwa i Turystyki oraz lokalnych samorządów	6.1.1. Tworzenie projektów i programów powodujących wzrost atrakcyjności terenów przygranicznych poprzez rozwój infrastruktury lokalnej służącej hodowli i użytkowaniu koni huculskich 6.1.2. Organizacja konferencji, sympozjów dotyczących walorów przyrodniczych,
---	---



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



	<p>6.1.3. Wspieranie tworzenia programów operacyjnych przez samorządy Polski i Ukrainy wskazujących na priorytet hodowli i wartości kulturowych koni huculskich</p>
<p>6.2. Wspólne działania integracyjne organizacji hodowlanych i związkowych Polski i Ukrainy reprezentujących interesy hodowców koni rasy huculskiej</p>	<p>6.2.1. Ujednolicanie w Polsce i na Ukrainie standardów związanych z hodowlą koni huculskich tj. celów, metod hodowli i sposobów selekcji</p> <p>6.2.2. Ujednolicanie metod oceny wartości użytkowej - dzielności koni huculskich z uwzględnieniem specyfiki i sposobów ich użytkowania w Polsce i na Ukrainie</p> <p>6.2.3. Organizacja szkoleń i kursów dla hodowców i użytkowników koni huculskich w obu krajach, a także staży i praktyk dla studentów i absolwentów szkół rolniczych</p> <p>6.2.4. Aplikowanie o środki z programów unijnych na projekty promujące hodowlę i wszechstronną użyteczność koni huculskich w naturalnym środowisku Karpat</p> <p>6.2.5. Inicjowanie i rozwijanie współpracy z organizacjami hodowców z innych krajów</p> <p>6.2.6. Podnoszenie standardów jakości i bezpieczeństwa w aspekcie świadczenia usług turystycznych</p> <p>6.2.7. Powołanie organizacji hodowców koni huculskich na Ukrainie, która będzie ich reprezentować</p>
<p>6.3. Współpraca parków narodowych, uczelni wyższych oraz instytucji naukowo-badawczych i ośrodków hodowli koni huculskich w Polsce i Ukrainie</p>	<p>6.3.1. Wzajemna prezentacja walorów przyrodniczych, turystycznych i krajoznawczych parków narodowych w obu sąsiadujących krajach</p> <p>6.3.2. Wykreowanie atrakcyjnej oferty turystycznej parków narodowych z wykorzystaniem turystyki konnej</p> <p>6.3.3. Wykorzystywanie koni huculskich do wykonywania zadań własnych parku np. straż konna</p> <p>6.3.4. Tworzenie, inicjowanie wspólnych projektów i tematów naukowych podejmujących ocenę i zachowanie cech pierwotnych koni huculskich hodowanych i użytkowanych w naturalnym środowisku</p> <p>6.3.5. Inicjowanie i rozwijanie współpracy parków narodowych, uczelni wyższych i instytucji naukowo-badawczych z innymi krajami-członkami HIF</p>
<p>6.4. Promowanie Polsko-Ukraińskiej Strategii Restytucji Konia Huculskiego W Jego Naturalnym Środowisku</p>	<p>6.4.1. Organizacja praktyk, staży oraz wolontariatu dla studentów i absolwentów szkół oraz właścicieli i pracowników stadnin i ośrodków hodowli koni huculskich,</p> <p>6.4.2. Prezentacja strategii restytucji konia huculskiego na zewnątrz: przed i z</p>



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



-
- | | |
|--|---|
| | <p>pomocą instytucji i organizacji, które mogły by dać wsparcie, stać się sojusznikami Strategii</p> <p>6.4.3. Promocja konia huculskiego poprzez: publikacje w czasopiśmie naukowych i popularnych, media oraz prowadzenie konferencji, seminariów</p> <p>6.4.4. Poszukiwanie i wykorzystywanie nowych miejsc promocji konia huculskiego</p> |
|--|---|
-



5.4. Sposób wdrażania Strategii

„Polsko-Ukraińska Strategia Restytucji Konia Huculskiego w jego naturalnym środowisku” ma charakter kierunkowy i jej zadaniem jest inspirowanie Partnerów do podejmowania wspólnych i indywidualnych działań w ramach strategii. Realizacja zadań w ramach strategii będzie wymagała konsultacji z Koordynatorem Konsorcjum po stronie polskiej i ukraińskiej.

Skuteczność wdrażania strategii jest zadaniem wspólnym Konsorcjum i jego partnerów (interesariuszy). Zadania realizacyjne zapisane w strategii są powiązane lub spójne z działaniami prowadzonymi przez interesariuszy (hodowców i użytkowników koni huculskich oraz ich organizacji i stowarzyszeń), której duża część stanowi sektor prywatny i pozarządowy.

Kluczowe we wdrażaniu strategii jest zainteresowanie i włączenie szerokiej grupy interesariuszy do realizacji strategii, uwzględniając następujący zasięg terytorialny:

- obszar zasadniczy: województwa podkarpackie, obwód zakarpacki,
- obszar przyległy-powiązany: województwo małopolskie, obwody: lwowski i iwano-frakowski,
- obszar oddziaływania strategii: cała Polska, cała Ukraina.

Bardzo ważną dla skuteczności wdrażania strategii będzie współpraca z jednostkami administracji publicznej: rządowej i samorządowej. Partnerzy z tej grupy mogą udzielić znacznej pomocy technicznej, jak również udostępnić środki finansowe na realizację zadań strategii.

Kluczową rolę w inicjowaniu i prowadzenia tej współpracy będą mieli uczestnicy Konsorcjum:

- po stronie polskiej: Zakład Doświadczalny Instytutu Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy Odrzechowa (ZDIZ-PIB Odrzechowa), Okręgowy Związek Hodowców Koni w Rzeszowie (Koordynator Konsorcjum),
- po stronie ukraińskiej: Naukowo-Produkcyjna Asocjacja „Plemkonecentr” w Sołyczynie (NVA Plemkonecentr).

Niezbędne będzie określenie, skali, zakresu i sposobu włączenia partnerów strategii do udziału w jej wdrożeniu. Ich udział powinien zakończyć się w części decyzjami o charakterze zobowiązań formalnych i decyzjami podjęcia zadań operacyjnych.

Jednym z najtrudniejszych zadań, a jednocześnie wyzwania dla partnerów strategii będzie pozyskiwanie środków na realizację zadań strategii. Oprócz środków własnych partnerów kluczowym będzie wykorzystanie dostępnych środków pomocy, a w szczególności funduszy Unii Europejskiej.

W zakresie współdziałania interesariuszy po stronie ukraińskiej utrudnieniem jest fakt, że aktualnie nie istnieje wspólny podmiot formalnie zrzeszający interesariuszy i reprezentujący ich na forum międzynarodowym.

Poniżej określone zostały założenia wdrożenia strategii:

1. Strategia będzie służyła wielu partnerom i ze względu swój charakter i funkcję jest ona dokumentem kierunkowym.
2. Przedstawione w strategii zadania będą realizowane przez interesariuszy w miarę ich aktualnych możliwości oraz na podstawie bieżącej oceny sytuacji w otoczeniu.
3. Realizatorem strategii jest Konsorcjum pn. Polsko-Ukraińskie Centrum Hodowli i Promocji Konia Huculskiego w Rudawce Rymanowskiej. Koordynatorem Konsorcjum jest Okręgowy Związek Hodowców Koni w Rzeszowie.



4. Koordynator Konsorcjum będzie określał sposób wdrożenia strategii.
5. W okresie wdrażania strategii Koordynator Konsorcjum będzie występował w różnych rolach, w tym jako:
 - bezpośredni samodzielny realizator działań,
 - inicjator i animator działań,
 - uczestnik działań podejmowanych wspólnie z innymi partnerami instytucjonalnymi i prywatnymi,
 - wspierający organizacyjnie, technicznie działania podejmowane przez partnerów instytucjonalnych i prywatnych.
6. Wdrożenie strategii będzie wymagało przygotowania szczegółowych działań operacyjnych (operacjonalizacji) formułowanych pojedynczo lub zbiorczo w ramach programów i projektów. Ich przygotowanie, a następnie wykonanie będzie miało miejsce na podstawie wspólnych oraz indywidualnych decyzji partnerów.
7. Do realizacji Strategii niezbędne będzie podejmowanie działań:
 - samodzielnych przez Koordynatora Konsorcjum,
 - samodzielnych przez partnerów strategii,
 - wspólnych z udziałem partnerów.
8. W przypadku działań realizowanych wspólnie powinno to być realizowane najczęściej w sformalizowanej formie, przy zachowaniu indywidualnej odpowiedzialności za przypisane partnerom zadania.
9. Przygotowując projekty do realizacji w ramach strategii oraz podejmując się szczegółowych zadań partnerzy będą korzystali z następujących kategorii źródeł finansowania:
 - środki własne partnerów,
 - dotacje i subwencje krajowe (polskie i ukraińskie),
 - dotacje od jednostek samorządu terytorialnego,
 - darowizny,
 - środki z dochodów osiąganych ze wspólnych przedsięwzięć, realizowanych przez partnerów,
 - dostępne publicznie środki pomocy, w szczególności fundusze UE (dostępne w ramach aplikacji składanych na poziomie krajowym i regionalnym).
10. Wdrożenie Strategii będzie monitorowane poprzez cykliczne analizowanie informacji pozyskiwanych do z góry określonych wskaźników przypisanych do celów operacyjnych.
11. Wszystkie działania związane z wdrożeniem strategii będą monitorowane i ewaluowane odrębnie po stronie polskiej i ukraińskiej przez wyznaczone po obu stronach jednostki. Integratorem wszystkich tych działań będzie Koordynator Konsorcjum.

5.5. Monitoring i ewaluacja Strategii

Istotnym wymogiem, stawianym dokumentom strategicznym, jest wewnętrzny system monitorowania i ewaluacji postępów we wdrażaniu oraz osiągnięciu założonych celów.

Monitoring polega na regularnym pozyskiwaniu, przetwarzaniu i przechowywaniu aktualnych informacji o realizowanej strategii w sposób usystematyzowany, to jest taki, aby informacje były zawsze aktualne, uporządkowane i dostępne dla zainteresowanych partnerów strategii.



Celem systemu monitorowania i ewaluacji jest:

- ocenianie skuteczności strategii,
- wczesne ostrzeganie przed zagrożeniami, które mogą utrudnić lub uniemożliwić osiągnięcie przyjętych w strategii celów,
- dostarczenie informacji niezbędnych do ewaluacji i w konsekwencji podjęcia decyzji o aktualizacji całej strategii lub niektórych jej elementów.

Zakres monitorowania i ewaluacji obejmuje ocenę:

- realizacji zadań strategii,
- uzyskiwanych wskaźników pomiaru realizacji celów operacyjnych wskazujących stopień ich osiągnięcia,
- aktualności czynników rozwojowych wewnętrznych i w otoczeniu, które w istotny sposób wpłynęły na strategię, z punktu widzenia rozpoznania ich zmian w stopniu uzasadniającym aktualizację strategii, a przynajmniej dokonanie analizy stopnia jej aktualności. Szczególną rolę odgrywają czynniki, których analiza pozwoli zdiagnozować ewentualne zagrożenia dla realizacji strategii.

System ten będzie obejmował dwa podsystemy:

- **monitoringu** obejmujący zbieranie i selekcjonowanie, przechowywanie i przetwarzanie informacji niezbędnych do wyliczania wskaźników monitoringu. Ważne jest, aby informacje były zawsze aktualne, uporządkowane i dostępne dla zainteresowanych partnerów strategii.
- **ewaluacji** obejmującej ocenę i interpretację zgromadzonych w podsystemie monitoringu danych. Dla prowadzonej oceny wykorzystana zostanie *ewaluacja on-going*⁶.

System wskaźników będzie spójny i podporządkowany jako całość monitorowaniu celów operacyjnych, a w konsekwencji strategicznych. Aby umożliwić sprawne prowadzenie ewaluacji wskaźniki będą spełniały następujące kryteria:

- **mierzalność** – wskaźniki powinny być możliwe do zmierzenia na odpowiednio wysokim poziomie dokładności,
- **rzetelność** – pomiar wskaźników powinien być dokonywany w sposób obiektywny, za każdym razem na tych samych zasadach,
- **trafność** – wskaźniki powinny odzwierciedlać faktyczny poziom realizacji celów tak, aby odzwierciedlać rzeczywiste wyniki działań,
- **dostępność** – wskaźniki powinny być dostępne dla osób lub instytucji dokonujących ewaluacji, ich pozyskanie powinno być proste i nie wymagać nadmiernych nakładów czasowych i finansowych.

Sposób prowadzenia monitoringu

Podsystem monitoringu określa:

- źródła, zakres, częstotliwość pozyskiwania informacji,
- sposób gromadzenia, przetwarzania, porządkowania i przechowywania informacji,
- sposób, zakres i częstotliwość sporządzania okresowych raportów oraz ich adresatów,
- zasady korzystania z informacji.

⁶ *Ewaluacja on-going* - dokonywanie okresowej, bieżącej oceny realizacji strategii w okresie jej wdrażania i wpływu na rozwój partnerów strategii. Ocena ta, a przede wszystkim identyfikacja ewentualnych problemów, umożliwi weryfikację lub aktualizację dokumentu strategii.



Niezbędne jest wykorzystywanie różnych **źródeł informacji**. Część informacji będzie pozyskiwana z istniejących systemów monitoringu i wyspecjalizowanych instytucji, w tym GUS. Ich zasoby informacyjne, zwłaszcza standardowo publikowane, mają jednak ograniczoną przydatność. Niezbędne będzie organizowanie pozyskiwania informacji od partnerów oraz prowadzenie okresowych badań (np. ankietowych).

Podsystem ewaluacji

Ewaluację definiuje się jako badanie społeczno-ekonomiczne, realizowane w celu oceny jakości i efektów wdrażanej strategii. Ocena taka dokonywana jest w oparciu o odpowiednie kryteria (oparte o wytyczne Komisji Europejskiej):

- **trafność** (ang. relevance) – czy cele Strategii odpowiadają potrzebom jej interesariuszy?
- **efektywność** (ang. efficiency) – czy działania w ramach realizacji strategii są racjonalne z ekonomicznego punktu widzenia? Czy ponoszone koszty są proporcjonalne do osiągniętych efektów?
- **skuteczność** (ang. effectiveness) – czy wdrażanie działań w ramach strategii przyczynia się do realizacji założonych celów strategicznych?
- **użyteczność** (ang. utility) - czy realizacja Strategii przyczynia się do lepszego zaspokojenia potrzeb interesariuszy i rozwiązywania zidentyfikowanych problemów? Czy interesariusze faktycznie korzystają z efektów działań? Czy pojawiają się niepożądane, negatywne efekty uboczne realizowanych działań?
- **trwałość** (ang. sustainability) – Czy pozytywne skutki realizacji strategii mają charakter stały? Czy efekty działań będą trwałe?

Kryteriami oceny realizacji strategii będą:

- osiągnięty poziom wskaźników celów operacyjnych,
- poziom rozwiązywania problemów zidentyfikowanych w strategii.

Ewaluacja będzie polegała na analizie informacji uzyskanych z systemu monitoringu i badań opinii interesariuszy.

5.6. Wskaźniki celów operacyjnych strategii

Ocena stopnia realizacji Strategii będzie dokonywana za pomocą obiektywnie weryfikowalnych wskaźników rezultatów. Poniższa tabela prezentuje oczekiwane rezultaty dla każdego celu operacyjnego.

Cel strategiczny 7. Zachowanie i upowszechnianie dziedzictwa kulturowego związanego z utrzymaniem koni huculskich	
Cele operacyjne:	Wskaźniki:
1.3. Udokumentowane dziedzictwo kulturowe związane z koniem huculskim	- Liczba wydanych/zdygitalizowanych dokumentów - Liczba osób korzystających z udokumentowanego dziedzictwa kulturowego związanego z koniem huculskim.
1.4. Zwiększony stopień znajomości dziedzictwa kulturowego związanego z koniem huculskim wśród mieszkańców i turystów	- Liczba osób, do których dotarła informacja nt. dziedzictwa kulturowego związanego z koniem huculskim
Cel strategiczny 8. Zachowanie jak największej powierzchni naturalnych obszarów nadających się do hodowli koni huculskich	
Cele operacyjne:	Wskaźniki:
2.4. Wzrost liczby podmiotów	- Liczba podmiotów, które realizują programy rolno-



„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”



realizujących programy rolno-klimatyczno-środowiskowe	klimatyczno-środowiskowe.
2.5. Poprawa kultury utrzymania obszarów naturalnych dla potrzeb hodowli koni huculskich	- Powierzchnia obszarów utrzymanych w dobrej kulturze dla potrzeb hodowli koni huculskich.
2.6. Zachowana bioróżnorodność cennych przyrodniczo kompleksów poprzez ich wykorzystanie jako pastwiska koni huculskich	- Powierzchnia pastwisk w cennych przyrodniczo kompleksach.
Cel strategiczny 9. Zachowanie pierwotnych cech rasowych koni huculskich	
Cele operacyjne:	Wskaźniki:
3.3. Wysoka jakość prowadzonej pracy hodowlanej, w tym selekcji związanej z użytkowością	- Liczba klaczy hodowlanych. - Liczba ogierów hodowlanych.
3.4. Wysokie kompetencje selekcjonerów i hodowców koni huculskich	- Liczba osób uczestnicząca w różnych przedsięwzięciach edukacyjnych podnoszących kwalifikacje selekcjonerów i hodowców koni huculskich.
Cel strategiczny 10. Utrzymanie populacji koni huculskich na poziomie gwarantującym zachowanie rasy w Karpatach	
Cele operacyjne:	Wskaźniki:
4.4. Zwiększenie populacji koni huculskich na Ukrainie	- Liczba koni huculskich na Ukrainie.
4.5. Utrzymanie istniejących rodów i rodzin po stronie PL i UA	- Liczba istniejących rodów i rodzin po stronie PL i UA.
4.6. Rozwinięta współpraca w zakresie wymiany materiału hodowlanego oraz doświadczeń związanych z tworzeniem i realizacją programów hodowlanych	- Liczba współpracujących hodowców.
Cel strategiczny 11. Zachowanie i popularyzacja różnorodnych sposobów użytkowania koni huculskich po stronie polskiej i ukraińskiej	
Cele operacyjne:	Wskaźniki:
5.7. Utrzymanie i doskonalenie kontroli użytkowości koni huculskich	- Liczba koni huculskich objętych kontrolą użytkowości
5.8. Zwiększenie turystycznego, rekreacyjnego i rajdowego użytkowania koni huculskich	- Liczba koni użytkowanych w turystyce, rekreacji i rajdach - Liczba osób korzystających z usług w zakresie turystyki, rekreacji i rajdów konnych
5.9. Rozwój hipoterapii z wykorzystaniem konia huculskiego	- Liczba koni huculskich użytkowanych w hipoterapii - Liczba ośrodków hipoterapeutycznych w Polsce - Liczba ośrodków hipoterapeutycznych na Ukrainie
5.10. Przygotowanie kadr instruktorskich, terapeutów, przewodników i obsługi ruchu turystycznego	- Liczba osób, które ukończyły certyfikowane szkolenia i kursy
5.11. Rozwój zintegrowanej oferty turystyki konnej	- Liczba nowych produktów turystyki konnej - Liczba osób korzystających z oferty turystyki konnej
5.12. Rozwinięta promocja i akwizycja zintegrowanej oferty przemysłu konnego	- Liczba osób korzystających z oferty turystyki konnej



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



Cel strategiczny 12.

Stworzenie trwałych struktur współpracy instytucjonalnej na różnych poziomach organizacyjnych związanej z hodowlą i użytkowaniem koni huculskich w Polsce i na Ukrainie

Cele operacyjne:	Wskaźniki:
6.5. Nawiązanie współpracy polsko-ukraińskiej na szczeblu właściwych Ministerstw: Gospodarki, Rolnictwa i Turystyki oraz lokalnych samorządów	- Liczba zrealizowanych wspólnych polsko-ukraińskich przedsięwzięć
6.6. Wspólne działania integracyjne organizacji hodowlanych i związkowych Polski i Ukrainy reprezentujących interesy hodowców koni rasy huculskiej	- Liczba podjętych działań/inicjatyw integracyjnych organizacji hodowlanych i związkowych Polski i Ukrainy reprezentujących interesy hodowców koni rasy huculskiej
6.7. Współpraca parków narodowych, uczelni wyższych oraz instytucji naukowo-badawczych i ośrodków hodowli koni huculskich w Polsce i Ukrainie	- Liczba podjętych wspólnych działań/inicjatyw parków narodowych, uczelni wyższych oraz instytucji naukowo-badawczych i ośrodków hodowli koni huculskich w Polsce i Ukrainie
6.8. Promowanie „Polsko-Ukraińskiej Strategii Restytucji Konia Huculskiego w jego naturalnym środowisku”	- Liczba podjętych działań/inicjatyw i zorganizowanych wydarzeń promujących „Polsko-Ukraińską Strategię Restytucji Konia Huculskiego w jego naturalnym środowisku”



6. Spis ilustracji

Tabele

Tabela 1. Piętra roślinności Karpat Polskich.....	18
Tabela 2. Łączna powierzchnia form użytkowania terenu	19
Tabela 3. Ogólna charakterystyka pionowych stref termicznych	29
Tabela 4. Główne obiekty ochrony przyrody Ukraińskich Karpat.....	33
Tabela 5. Rozmieszczenie klaczy czynnych oraz ogierów w poszczególnych powiatach regionu Małopolski i Podkarpacia.....	41
Tabela 6. Rodziny klaczy czynnych w hodowli	42
Tabela 7. Rody ogierów	43
Tabela 8. Struktura wiekowa ogierów kryjących na terenie Podkarpacia i Małopolski	43
Tabela 9. Struktura umaszczenia ogierów kryjących na terenie Podkarpacia i Małopolski.....	44
Tabela 10. Struktura wiekowa populacji klaczy.....	44
Tabela 11. Struktura wiekowa populacji klaczy.....	45
Tabela 12. Liczba klaczy czynnych w hodowli	45
Tabela 13. Liczba klaczy młodych, wpisanych do księgi stadnej w danym roku	46
Tabela 14. Liczba ogierów starszych, wpisanych do ksiąg stadnych	46
Tabela 15. Liczba ogierów młodych, wpisanych do księgi stadnej w danym roku	47
Tabela 16. Liczba źrebiąt zidentyfikowanych w poszczególnych latach.....	47
Tabela 17. Liczebność stad i klaczy rasy huculskiej objętych programem ochrony zasobów genetycznych w Polsce	49
Tabela 18. Liczebność stad i klaczy rasy huculskiej objętych programem ochrony zasobów genetycznych w Małopolsce i na Podkarpaciu.....	49
Tabela 19. Pogłowie koni zarodowych rasy huculskiej w latach 2004-2014, sztuk.....	53
Tabela 20. Pogłowie koni zarodowych rasy huculskiej w okresie lat 2004-2014 w przekroju gospodarstw i właścicieli prywatnych, sztuk	53
Tabela 21. Liczba gospodarstw hodowli koni rasy huculskiej w zależności od ilości klaczy	53
Tabela 22. Liczba ogierów aktywnych w rozrodzie w okresie lat 2004-2014 (w sztukach)	54
Tabela 23. Ilość ogierów dopuszczonych do wykorzystania hodowlanego	54
Tabela 24. Liczba koni (klacze/k/, ogiery /o/ i wałachy, /w/), które przystąpiły w województwie małopolskim do eliminacji przed próbami dzielności.....	59
Tabela 25. Liczba koni (klacze ogiery i wałachy), które przystąpiły w województwie podkarpackim do eliminacji przed próbami dzielności.....	59
Tabela 26. Liczba koni (klaczy i ogierów) w próbach dzielności z uwzględnieniem miejsca i roku próby w województwie podkarpackim i małopolskim	60
Tabela 27. Szacowana liczba koni huculskich utrzymywanych i użytkowanych w agroturystyce i turystyce w poszczególnych ośrodkach w województwie małopolskim	61
Tabela 28. Szacowana liczba koni huculski utrzymywanych i użytkowych w agroturystyce i turystyce w poszczególnych ośrodkach w województwie podkarpackim.....	61
Tabela 29. Liczba koni huculskich uczestniczących w amatorskich zawodach zaprzęgowych z uwzględnieniem miejsca w województwie małopolskim.....	62
Tabela 30. Liczba koni huculskich uczestniczących w amatorskich zawodach zaprzęgowych z uwzględnieniem miejsca w województwie podkarpackim	62



Tabela 31. Liczba koni huculskich startujących w konkursie skoków przez przeszkody w latach 2012 do 2014 w województwie podkarpackim	63
Tabela 32. Liczba koni w poszczególnych ośrodkach z uwzględnieniem rasy	64
Tabela 33. Ilość koni rasy huculskiej, które uczestniczyły w próbach dzielności w okresie 2006-2014	65
Tabela 34. Problemy zidentyfikowane w obszarach strategicznych po stronie polskiej i ukraińskiej	78
Tabela 35. Czynniki rozwojowe zidentyfikowane w obszarach strategicznych po stronie polskiej i ukraińskiej	79
Tabela 36. Cele strategiczne i operacyjne oraz zadania realizacyjne sformułowane w obszarach strategicznych po stronie polskiej i ukraińskiej	88

Wykresy

Wykres 1. Procentowy udział siedliskowych typów lasów	18
Wykres 2. Skład gatunkowy lasów	18
Wykres 3. Struktura wiekowa populacji ogierów i klaczy czynnych w rozrodzie na terenie Podkarpacia i Małopolski	44
Wykres 4. Tendencja w pogłowiu klaczy czynnych w hodowli	46

Rysunki

Rysunek 1. Karpaty na mapie fizycznej Europy	11
Rysunek 2. Podział administracyjny – województwa	11
Rysunek 3. Podział administracyjny – powiaty	12
Rysunek 4. Makroregiony Karpat Polskich	12
Rysunek 5. Szczyty w Polskich Karpatach (pow. 1 300 m n.p.m.)	13
Rysunek 6. Sieć głównych rzek w dorzeczu górnej Wisły	13
Rysunek 7. Lecznicze wody mineralne w Polskich Karpatach i pogórzach karpaccich	14
Rysunek 8. Opad normalny	15
Rysunek 9. Średnia roczna temperatura	15
Rysunek 10. Średnie usłonecznienie w 2014 r.	15
Rysunek 11. Piętra klimatyczne Tatr i Beskidów	16
Rysunek 12. Parki narodowe, parki krajobrazowe, ogrody botaniczne i arboreta	17
Rysunek 13. Użytkowanie ziemi i formy pokrycia terenu w Karpatach polskich	20
Rysunek 14. Grupy etniczne w Karpatach polskich	22
Rysunek 15. Najcenniejsze zabytki architektury drewnianej	23
Rysunek 16. Położenie Geograficzne	25
Rysunek 17. Rzeźba terenu Ukraińskich Karpat	25
Rysunek 18. Położenie jednostek administracyjnych Regionu Karpacciego Ukrainy	25
Rysunek 19. Obwód iwanofrankowski	26
Rysunek 20. Obwód zakarpacki	26
Rysunek 21. Obwód czerniowiecki	26
Rysunek 22. Obwód lwowski	26
Rysunek 23. Strefy fizyczno-geograficzne Karpacciego regionu Ukrainy	27
Rysunek 24. Rejony Etnograficzne Ukraińskich Karpat	28
Rysunek 25. Temperatura powietrza, °C	29
Rysunek 26. Średnia grubość pokrywy śnieżnej	30



*„Strategia restytucji konia huculskiego
w jego naturalnym środowisku do roku 2025”*



Rysunek 27. Średnioroczna ilość opadów, mm	31
Rysunek 28. Sieć hydrologiczna Ukraińskich Karpat.....	32
Rysunek 29. System ochrony przyrody Karpackiego regionu Ukrainy	34
Rysunek 30. Bukowe pralasy Karpat	35
Rysunek 31. Fauna Regionu karpackiego	36
Rysunek 32. Mapa rozmieszczenia ośrodków tradycyjnej sztuki ludowej i rzemiosł Huculszczyzny	37
Rysunek 33. Rozmieszczenie koni huculskich w południowej Polsce	40
Rysunek 34. Poglówie klaczy czynnych w hodowli w Polsce południowo-wschodnie (2014)	41



7. Załącznik nr 1. Źródła wykorzystane do opracowania Rozdziału 3. Diagnoza - opis obszarów strategicznych.

Rozdział 3.1.

Część polska

1. Encyklopedia Gazety Wyborczej – tom 7, str. 724 – 732, z hasła opracowane przez Wydawnictwo Naukowe PWN, wyd. Mediasat Poland Sp. z o.o. Kraków 2004.
2. Kondracki Jerzy, „Geografia regionalna Polski” Wydawnictwa Naukowe PWN, Warszawa 1982.
3. Kondracki Jerzy, „Karpaty”, Wyd. WSiP, Warszawa 1989.
4. Praca zbior. (red. Pępkowska-Król) „Przyroda polskich Karpat” Przewodnik Turystyczny. wyd. OTMP, Marki 2013.
5. Warszńska Jadwiga (red.); „Karpaty polskie – przyroda, człowiek i jego działalność”, wyd. Uniwersytet Jagielloński, Kraków 1995.
6. Piękoś-Mirkowa, H., Mirek, Z.: Rośliny górskie. Warszawa: Multico, 2007
7. Kamocki Janusz, „Z etnografii Karpat polskich”, Wyd. PTTK „Kraj” – Biblioteczka Turysty Górskiego, t.6. Warszawa – Kraków 1984.
8. Przewodniki turystyczne: Andrzej Matuszczyk: 1. Beskid Żywiecki, 2. Beskid Mały, 3. Pasma Radziejowej Beskidu Sądeckiego – różne wydawnictwa. Przewodniki Wydawnictwa PTTK „Kraj”
9. Internet – adresy stron źródłowych podane w opisach środowiska geograficznego, przyrodniczego i kulturowego.

Część ukraińska

1. Андрианов М.С. Ветикальная терміческая зональність Советских Карпат. Издательство: Б.ию., 1957 г.
2. Гамор Ф.Д., Комендар В.І. Чарівний край у центрі Європи. – Ужгород, 2006. – 320 с.
3. Голубец М.А., Гаврусевич А.Н., Загайкевич И.К. и др./ Украинские Карпаты. Природа – Киев: Наукова думка, 188. – 208.
4. Крук Д., Стойко С. Етнічні групи Карпат і роль заповідних територій у збереженні етнографічної та історико-культурної спадщини Гуцульського краю // Наукові записи ТДПУ. Серія: географія. – Тернопіль. - №1. – 2004. – 176 – 180.
5. Лаврук М.М. Гірські ландшафти їх вплив на життєдіяльність горян: етнографічні аспекти// Вісник Львів. УН-ТУ Серія географічна. 2004. Вип.31. С. 139 – 145.
6. Лаврук М.М. Гуцули Українських Карпат (етнографічне дослідження): Монографія. – Львів 6 Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2005. – 288 с.
7. Лосюк П.В. Гуцульська школа – через традиції до майбутнього // «Галичина», 2009р.
8. Макаруч С.А. Навчальний посібник //Етнографія України. 2006.
9. Нестерук Ю. Рослинний світ Українських Карпат: Чорногора. БаК, Львів, 2003. – 519.
10. Пророчук В.В., Стефурак Ю.П., брусак В.П., Держипільський Л.М. і ін.. Національний природний парк «Гуцульщина». – Львів – Косів: НВФ «Карти і атласи», 2013. – 408 с.



11. Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат / V Всеєвропейська конференція міністрів навколишнього середовища «Довкілля для Європи». – Київ, 2003.
12. Стойко М.С. Дубові ліси Українських Карпат: екологічні особливості, відтворення, охорона. – Львів, 2009. – 220 с.

Rozdział 3.2.

1. Centralna Baza Danych Koniowatych PZHК.
2. Dane OZHК Rzeszów oraz MZHК Kraków.
3. Program hodowli koni rasy huculskiej.
4. Program ochrony zasobów genetycznych koni rasy huculskiej.
5. Zdzisław Hroboni „Konie huculskie w Polsce”, kwartalnik Koń Polski, nr 2/1968.
6. Paulina Peckiel „Międzynarodowe hucyły”, kwartalnik Hodowca i Jeździec nr 2 (13) / 2007.
7. Iwona Tomczyk-Wrona „Zasoby genetyczne i genealogia w polskiej hodowli koni huculskich”.
8. Agnieszka Jackowska, Maciej Jackowski, Myroslava Holovach „Konie huculskie hodowli Bieszczadzkiego Parku Narodowego w Wołosatem”, Roczniki Bieszczadzkie 21 (2013).